

Met recht teruggekeerd

Een onderzoek naar Turkse wet- en regelgeving betreffende huwelijk, echtscheiding, afstamming, gezag en het uitreizen van vrouwen en jongeren in het kader van huwelijksdwang en achterlating in Turkije

TURKIJE

Auteurs:

Sabiye Köse
Susan Rutten
m.m.v. Annick van den Eshof

Assistenten:

Nordine Lgarah
Ezgi Tanburoğlu

Begeleidingscommissie:

Edien Bartels
Diny Flierman
Rieke Gremmen
Fatih Ibili
Celine Mureau
Joke Verkuijlen

Maart 2021

MET RECHT TERUGGEKEERD

Een onderzoek naar Turkije wet- en regelgeving betreffende huwelijk, echtscheiding, afstamming, gezag en het uitreizen van vrouwen en jongeren in het kader van huwelijksdwang en achterlating in Turkije

Uitgevoerd in opdracht van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA)

Turkije

Sabiye Köse
Susan Rutten

Assistenten:
Nordine Lgarah
Ezgi Tanburoğlu

Maastricht, Maart 2021

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding en achtergronden	6
1.1 Aanleiding en achtergronden	6
1.2 Doel van het onderzoek en de onderzoeksvragen	11
1.3 Inhoud, afbakening en behandelplan.....	12
1.4 Gebruik van het rapport	14
1.4.1 Doelgroepen, bruikbaarheid en functies.....	14
1.4.2 Complexiteit en dimensies van situaties van achterlating en huwelijksdwang	15
1.4.3 Leeswijzer	16
1.5 Methodologie	18
1.6 Integriteit en ethische aspecten.....	20
1.7 Definities.....	21
Hoofdstuk 2 Demografie en familierechtsysteem Turkije	23
2.1 Inleiding	23
2.2 Demografie	23
2.2.1 Bevolking	24
2.2.2 Talen	24
2.2.3 Religie(s)	25
2.2.4 Geschiedenis in een notendop	25
2.2.5 Migratiegeschiedenis	25
2.3 Het Turks familierechtssysteem	26
2.3.1 Het Turks familierecht	26
2.3.2 Turks Internationaal Privaatrecht.....	28
2.3.3 Mensenrechtenverdragen.....	29
Hoofdstuk 3 Huwelijk	33
3.1 Inleiding in het huwelijk	33
3.2 Verloving.....	33
3.3 Het huwelijk.....	34
3.3.1 Grondvoorwaarden	34
3.3.2 IPR.....	38
3.3.3 Formele voorwaarden van de huwelijkssluiting – artikel 134 tot en met 144 BW	38
3.4 Rechten en plichten uit het huwelijk.....	43
3.5 Maatregelen bij gezinsmoeilijkheden	47
Hoofdstuk 4 Echtscheiding	50

4.1 Inleiding tot de echtscheiding	50
4.2 Echtscheidingsgronden	50
4.2.1 Bijzondere echtscheidingsgronden	50
4.2.2 Algemene echtscheidingsgronden	55
4.3 Procedure	56
4.4 Voorlopige maatregelen.....	58
4.5 Gevolgen van de echtscheiding.....	60
4.6 Erkenning van buitenlandse echtscheidingsbeslissingen en beschikkingen omtrent maatregelen	63
Hoofdstuk 5 Afstamming.....	66
5.1 Inleiding in de afstamming	66
5.2 Registratie van de geboorte	66
5.3 Verwantschap met de moeder.....	66
5.4 Verwantschap met de vader	66
5.4.1 Huwelijk - artikel 285 BW	67
5.4.2 Erkenning van vaderschap - artikel 295 tot en met 300 BW	69
5.4.3 Gerechtelijke vaststelling van vaderschap - artikel 301 tot en met 304 BW.....	70
5.5 Gevolgen van de verwantschap	71
5.6 IPR Wet.....	72
Hoofdstuk 6 Ouderlijk gezag en onderhoudsbijdrage.....	74
6.2 Ouderlijk gezag.....	74
6.2.1 Algemeen.....	74
6.2.2 Ouderlijk gezag binnen het huwelijk	75
6.2.3 Ouderlijk gezag na en buiten het huwelijk.....	76
6.2.4 Omgang of persoonlijk contact met het kind.....	77
6.2.5 Beschermingsmaatregelen.....	77
6.2.6 Uithuisplaatsing van de minderjarige.....	78
6.2.7 Ontzetting uit het ouderlijk gezag.....	78
6.3 Onderhoudsbijdrage ten behoeve van het kind	78
6.4 IPR.....	79
Hoofdstuk 7 Reizen.....	82
7.1 Inleiding in het uitreizen.....	82
7.2 Reizen voor vrouwen.....	82
7.3 Reizen voor minderjarigen	84
7.4 Rol van de Nederlandse ambassade	85
7.4.1 Plaats van de ambassade binnen structuur van instanties	85

7.4.2 Wie zich tot de Nederlandse ambassade kunnen wenden en hoe meldingen bij de Nederlandse ambassade binnenkomen.....	86
7.4.3 Aantallen en voorbeelden	87
7.4.4 Rollen die de Nederlandse ambassade vervult	87
7.4.5 Knelpunten	88
Hoofdstuk 8 Algemene bevindingen en aanbevelingen.....	91
8.1 Algemene bevindingen.....	91
8.1.1 Huwelijk.....	93
8.1.2 Echtscheiding.....	96
8.1.3 Gezag	97
8.1.4 Afstamming	97
8.1.5 Reizen	97
8.2 Aanbevelingen.....	98
Bijlagen	103
Literatuurlijst	103
Woordenlijst.....	105
Overzicht respondenten.....	107
Overzicht vrouwenorganisaties in Turkije.....	108
Noodnummers in Turkije.....	110
Overzicht regio's.....	115

Hoofdstuk 1 Inleiding en achtergronden

1.1 Aanleiding en achtergronden

Nog steeds worden vrouwen, al dan niet samen met haar kinderen, en jongeren uit Nederland tegen hun zin door hun echtgenoot of ouder(s) achtergelaten in het buitenland, doorgaans het land van herkomst van de man en vader. Van getrouwde vrouwen worden de papieren (paspoort of identiteitskaart en verblijfsvergunning) afgenomen zodat zij niet kunnen terugkeren naar Nederland. De kinderen die zijn meegereisd, kunnen hierdoor evenmin terug. Jongeren worden naar het buitenland geleid en worden er tegen hun wil uitgehuwelijkt of bij familie of in zogenaamde opvoedscholen achtergelaten. In 2015 werd door de overheid in Nederland het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) opgericht. Het LKHA is een kennis- en expertisecentrum dat adviseert en ondersteuning biedt aan professionals en is ondergebracht bij Veilig Thuis Haaglanden (Gemeente Den Haag). Het LKHA is voorts betrokken bij achterlating en huwelijksdwang in het buitenland, en bij de terugkeer van slachtoffers naar Nederland. Deze laatste taak is - door ministeries en alle gemeenten - belegd bij het LKHA. Voor de uitvoering ervan zijn afspraken gemaakt en wordt nauw samengewerkt met het ministerie van Buitenlandse Zaken en met andere partners. Het ministerie is verantwoordelijk voor de aanpak in het buitenland en het LKHA is verantwoordelijk en voert de regie over de aanpak in Nederland.

Bezit het slachtoffer de Nederlandse nationaliteit, of is het slachtoffer houder van een Nederlands vluchtelingen- of vreemdelingenpaspoort of van een geldige Nederlandse verblijfsvergunning, dan kan de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging ter plaatse worden ingeschakeld. Bij de voorbereiding van de terugkeer van de vrouwen en meisjes/jongeren uit het buitenland, wordt gestuit op allerlei regels, rechtsnormen, man-vrouwverhoudingen en praktijken, die van invloed zijn op het slagen van de pogingen om de vrouwen en jongeren terug te halen en die dit zelfs kunnen belemmeren. Te denken valt aan regels die de toestemming van de echtgenoot verlangen of toestemming van de ouders voor kinderen om het land te kunnen verlaten; aan rechtsnormen omtrent de toestemming voor een huwelijk, rechtsnormen en mogelijkheden om te scheiden, en verdeling van zeggenschap van ouders ten opzichte van hun kinderen; ouderlijk gezag is heel bepalend voor de kansen op terugkeer, voor jongeren zelf, maar ook voor vrouwen die met hun kinderen terug willen naar Nederland. De ongelijkheid die nog bestaat tussen de rechtspositie van de man en die van de vrouw, hetzij in het recht hetzij in de praktijk hetzij beide, speelt daarbij vaak nog een grote rol. Maar ook van belang is het om kennis te hebben van regels en juridische mogelijkheden die de vrouwen en kinderen juist kunnen helpen om situaties van achterlating of gedwongen huwelijken te voorkomen of te beëindigen. De behoefte aan kennis van wet- en regelgeving van Turkije betreffende de familie, het gezin en het uitreizen van meisjes en vrouwen, die essentieel is voor een optimale voorbereiding op en een uiteindelijk succesvolle terugkeer naar Nederland, vormde de aanleiding om hiernaar nader onderzoek te doen.

Om ervaring op te doen met onderzoek naar wet- en regelgeving van landen waarin achterlating en huwelijksdwang plaatsvindt, en om te bepalen of de uitkomsten ervan toepasbaar zijn bij de voorbereiding

van de terugkeer van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating naar Nederland, is besloten om een pilotonderzoek uit te voeren. Dit pilotonderzoek is uitgevoerd in Marokko en Turkije. Voor beide landen zijn afzonderlijke onderzoeksrapporten geschreven. Het onderhavige rapport heeft enkel betrekking op Turkije.

Behalve ten behoeve van voorbereidingen van terugkeer naar Nederland van slachtoffers van huwelijksdwang of achterlating in het buitenland, zal de informatie die met dit onderzoek wordt geïnventariseerd en boven water komt, ook gebruikt kunnen worden voor de voorlichting aan vrouwen en mannen die met elkaar een huwelijk willen aangaan, en die bij of tijdens het huwelijk geconfronteerd kunnen worden met regels van Turks recht of met Turkse praktijken.¹

Achterlating en huwelijksdwang

Het onderhavige rapport beperkt zich tot situaties van achterlating en huwelijksdwang die zich in het buitenland, te weten Turkije, afspelen. Zowel bij achterlating als bij huwelijksdwang is sprake van een situatie die tegen de wil van het slachtoffer is ontstaan of voortduurt. Als gevolg van achterlating kan, als het om een achtergelaten echtgenoot(e) gaat, tevens sprake zijn van een situatie van huwelijksgevangenschap; een situatie waarin de echtgenoot tegen haar (of zijn) wil in het huwelijk vast blijft zitten, dus gehuwd blijft en niet in staat is een echtscheiding te realiseren.

Achterlating

Volgens het LKHA² wordt bij achterlating iemand onder dwang teruggestuurd naar of achtergelaten in het buitenland, en gebeurt dat vaak na een vakantie. Betrokkenen worden vaak onder valse voorwendselen naar het buitenland gelokt. De dwang kan bestaan uit psychische, emotionele of fysieke druk. Meestal treft het een kind, een jongvolwassene of een getrouwde vrouw (met of zonder kinderen). Het terugsturen of achterlaten gebeurt door de echtgenoot, ouder(s) of familie. Er worden twee vormen van achterlating onderscheiden: het achterlaten van jongeren (door een of beide ouders) en het achterlaten van volwassen vrouwen al dan niet samen met de kinderen, door de echtgenoot.³

---

¹ De problematiek van achterlating en huwelijksdwang manifesteert zich in het bijzonder wanneer een of beide huwelijkskandidaten een herkomst kent in Noord, Oost en West Afrika, het Midden Oosten of Zuidoost-Azië.

² [Huwelijksdwangenachterlating.nl/wat-is-achterlating](https://www.huwelijksdwangenachterlating.nl/wat-is-achterlating), laatstelijk geraadpleegd op 18 januari 2021. Zie ook M.D. Gremmen, 'Achterlating en huwelijksdwang: juridische mogelijkheden', *FJR* 2020/47, afl. 9, p. 214-222. Zie voor definities van achterlating ook: Actieagenda Schadelijke Praktijken, p. 11; Kennisplatform Integratie & Samenleving 2018; L.B. Esser, J.M. ten Voorde & N.M.J. van Nieuwenhuizen, *De aanpak van schadelijke praktijken: een juridisch perspectief*, Universiteit Leiden 2020, p. 62-66. Uitvoerig over achterlatingen in Marokko en Turkije: E. Bartels, *Onderzoeksnotitie over migrantenvrouwen en kinderen die gedwongen zijn achtergelaten in landen van herkomst* (Voorstudie nr. 6), Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken 2005.

³ Bartels onderscheidt, in navolging van J. de Poorte, 'Oplossingsrichtingen problematiek 'achtergelaten' vrouwen', *Migrantenrecht* 2004, nr. 9/10, p. 352, drie categorieën: 1. minderjarige meisjes/jongeren waarvan een of beide ouders opvoedingsproblemen zien, 2. vrouwen/meisjes die vrijwillig meegaan op vakantie maar gedwongen worden achtergelaten, en 3. vrouwen die met hun echtgenoot remigreren op basis van de remigratiewet, Bartels 2005, p. 12. Voor achtergelaten jongeren, zie J. de Bree, O. Storms & E. Bartels, 'In Between The Netherlands And Morocco: 'Home' And Belonging Of Dutch Moroccan Return Migrant And Abandoned Children In Northeast Morocco', in: S.J.T.M. Evers, C. Notermans & E. van Ommering (red.), *Not Just a Victim: The Child as Catalyst and Witness of Contemporary Africa*, Boston Leiden: Brill 2011, p. 173-197.

Volgens het LKHA kenmerkt *achterlating* zich door:

- verblijf in het buitenland in een sterk afhankelijke en geïsoleerde positie;
- een onvrijwillige breuk met de sociale omgeving in Nederland;
- geïsoleerde positie, weinig sociale contacten en beperkte bewegingsvrijheid;
- psychische druk en/of (dreiging met) geweld door ouders, een huwelijkspartner en/of familieleden;
- slachtoffers zijn veelal jongeren tussen 11 en 20 jaar en vrouwen (al dan niet met kinderen) tussen 20 en 35 jaar.

De 'dader' maakt gebruik van zijn of haar machtspositie (man - vrouw, ouder - kind), en maakt de ander afhankelijk door haar of hun reis- en/of verblijfsdocumenten af te nemen. De vrouw heeft dan de toestemming van de man (en anders: vervangende toestemming van de rechter) nodig om een nieuw reisdocument voor de kinderen te krijgen.⁴ Ook hebben de vrouwen nogal eens een afhankelijke verblijfsstatus. Als de echtgenoot deze niet verlengt of omzet in een onafhankelijke verblijfsvergunning, of als er een scheiding is en het huwelijk niet lang genoeg heeft geduurd, kunnen die vrouwen recht op rechtmatig verblijf in Nederland verliezen. Aanleidingen voor achterlating zijn bijvoorbeeld relatieproblemen, polygamie, een dreigende echtscheiding, psychische gesteldheid van de vrouw of van de man, de vrouw is verwesterd, opvoedingsproblemen, probleemgedrag van jongeren, homoseksualiteit van het kind, vrij en verwesterd gedrag van de jongeren, jongere die een relatie heeft, verzet van een jongere tegen een voorgenomen huwelijk, maar ook, strategisch, om een echtscheidingsprocedure in Nederland met bijkomende voorzieningen te ontlopen.⁵ Gedwongen achterlatingen en de dreiging daartoe kunnen ook gezien worden als vorm van huiselijk geweld.⁶⁷ Het gaat dan niet altijd om fysiek of seksueel geweld maar vooral om geestelijk geweld. Jongeren die vanwege opvoedingsproblemen naar Turkije worden gestuurd, worden daar ook nogal eens uitgehuwelijkt.⁸

Precieze cijfers van het aantal achterlatingen waarmee Nederland te maken heeft, zijn er niet. Uit een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut, de Universiteit Maastricht en de organisatie Femmes for Freedom, blijkt dat het in 2011 en 2012 zou gaan om een aantal dat ligt tussen de 364 en 1631 (over twee jaar).⁹ Bartels komt in haar studie uit 2005 voor Marokko tot een aantal van circa 80 gevallen van achtergelaten vrouwen¹⁰ Voor Turkije vond zij geen betrouwbare cijfers.¹¹ Veilig Thuis meldt dat er over 2019 135 gevallen van achterlating zijn gemeld en in de eerste helft van 2020 50.¹²

---

⁴ Bartels 2005, p. 22 (Marokko).

⁵ L. Sterckx e.a., *Huwelijksmigratie in Nederland: Achtergronden en leefsituatie van huwelijksmigranten*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2014; E. Smits van Waesberghe e.a., *Zo zijn we niet getrouwd. Een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap*, 2014, p. 29-30 en 117-118; Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020, p. 66-68; Kennisplatform Integratie & Samenleving, *Achterlating van jongeren in het buitenland. Handvatten voor professionals en vrijwilligers: welke motieven hebben ouders voor achterlating, en hoe kan je het signaleren en voorkomen?*, Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving 2018.

⁶ Bartels 2005, p. 16-17. Voor een beknopte beschrijving van de ernstige gevolgen van achterlating, zie ook Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020, p. 68-69.

⁷ Voor een overzicht van de geschiedenis van het Nederlandse beleid ten aanzien van achterlating, zie I.D.A. Sportel, 'Moroccan Family Law: Discussions and Responses from the Netherlands', *Journal of Muslim Minority Affairs* (40) 2020, afl. 1, p. 67-83, DOI: 10.1080/13602004.2020.1741167.

⁸ Bartels 2005, p. 24 (Marokko), p. 36 (Turkije).

⁹ Smits van Waesberghe e.a. 2014.

¹⁰ Bartels 2005, p. 19.

¹¹ Bartels 2005, p. 33.

¹² Mogelijk kan het lagere cijfer voor de eerste helft van 2020 worden verklaard door de coronacrisis en bijbehorende *lockdown*.

Voorbeelden:

Meyra

Tijdens een vakantie in Turkije, het land van herkomst van zijn ouders, leert de zoon de in Turkije woonachtige Meyra kennen. Na het huwelijk dat hun beider ouders hebben gearrangeerd, verhuist Meyra naar Nederland om bij haar man te wonen. Ze krijgen twee kinderen. Na een aantal jaren ontstaan er problemen. De ruzies van Meyra en haar man zijn zo heftig dat zij wordt mishandeld. De familie probeert te bemiddelen en stelt voor dat het echtpaar op vakantie gaat naar familie in Turkije om wat bij te komen. Aan het eind van de vakantie laat haar man Meyra en de kinderen achter bij haar familie. Hij neemt hun paspoorten mee om te voorkomen dat ze terug kunnen keren naar Nederland. Omdat Meyra een partnerafhankelijke verblijfsvergunning heeft en bang is het recht op verblijf te verliezen, wil zij zo snel mogelijk terugkeren naar Nederland. Haar man blijft weigeren de paspoorten terug te geven. Ook heeft hij haar laten weten al lang contact te hebben met de IND om door te geven dat hun relatie is verbroken. De familie van Meyra denkt dat zij een slechte vrouw is en dat de achterlating haar schuld is. De echtgenoot heeft dit tegen hen gezegd. Meyra weet niet hoelang ze met de kinderen bij haar familie zou kunnen blijven.

Elif en Nuri

De 16-jarige Elif en haar 15-jarige broertje Nuri worden door hun vader naar Turkije gebracht met het verhaal dat ze oma gaan bezoeken. Vader vindt dat zijn kinderen wel een heropvoeding in Turkije kunnen gebruiken. De kinderen waren in Nederland in het bezit van een verblijfsvergunning voor verblijf bij ouders. Vader keert echter alleen terug naar Nederland met de reisdocumenten, de simkaarten van de telefoons en de bankpassen van de kinderen. De kinderen durven lange tijd de hulp van de ambassade in Ankara niet in te roepen, omdat hun vader heeft bedreigd hen iets aan te doen als ze hulp zouden zoeken. Zij zijn minderjarig, maar zij willen wel terug naar Nederland. De ouders weigeren hun medewerking hieraan.

Huwelijksdwang

In de literatuur wordt geworsteld met de definitie van huwelijksdwang, met als gevolg dat een eenduidige definitie ontbreekt. Cornelissens, Kuppens en Ferwerda verstaan onder een gedwongen huwelijk: *Een religieus of wettelijk huwelijk waarbij de (voorbereidende) huwelijkshandelingen tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten hebben plaatsgevonden en waar onder een bepaalde vorm van dwang mee is ingestemd.*¹³

Volgens het LKHA¹⁴ kenmerkt *huwelijksdwang* zich door:

- geen vrije partnerkeuze;
- geen vrije keuze huwelijksleeftijd;
- slachtoffers bevinden zich in afhankelijke positie (financieel, sociaal en/of juridisch);
- slachtoffers zijn veelal jonge meisjes, vrouwen, maar ook wel mannen.

---

¹³ A. Cornelissens, J. Kuppens & H. Ferwerda, *Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven? Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland*, Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke 2009, p. 30.

¹⁴ huwelijksdwangenachterlating.nl/wat-is-huwelijksdwang-1, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

Smits van Waesberghe e.a. onderscheiden drie vormen van huwelijksdwang: Ten eerste huwelijksdwang in het kader van familietradities. In eigen kring is het dan gebruikelijk om via een gearrangeerd huwelijk te trouwen. Ten tweede huwelijksdwang omwille van belangen. Het huwelijk vindt dan plaats om bepaalde belangen te beschermen (bijvoorbeeld het houden van vermogen in de familie). Ten derde huwelijksdwang om een probleem op te lossen, bijvoorbeeld (voor ouders) ter bescherming van de familie-eer die is of dreigt te worden geschonden door bijvoorbeeld homoseksualiteit van het kind, het kind dat is verwesterd, het kind dat een relatie heeft of zwanger is, maar ook om een ziek of psychisch gestoord kind 'onder de pannen te brengen'. Ook het kind zelf kan het huwelijk als een oplossing voor een probleem zien, bijvoorbeeld om weg te kunnen komen uit het ouderlijk huis.¹⁵ Dwang kan op verschillende manieren worden uitgeoefend, bijvoorbeeld door sociale druk, door geweld of dreiging met geweld, of door achterlating of dreiging met achterlating. De mate waarin de jongere druk of dwang ervaart, kan heel verschillend zijn.¹⁶ Ook de normen die bij de jongere zelf leven, bepalen mede of aan de druk van de ouders of omgeving wordt tegemoet gekomen. Dwang kan op verschillende momenten aan de orde zijn; Janine Janssen onderscheidt vier momenten: bij het voornemen om een huwelijk te gaan sluiten, bij de voorbereiding van het huwelijk, bij de voltrekking van het huwelijk zelf, en tijdens het huwelijk.¹⁷ Deze laatste vorm van dwang, die inhoudt dat (ten minste) een van de echtgenoten gedwongen gehuwd blijft (zgn. huwelijksgevangenschap) valt in dit rapport niet onder huwelijksdwang. Het begrip huwelijksdwang ziet op situaties waarin onder dwang een huwelijk wordt aangegaan. Huwelijksdwang kan in veel gevallen worden aangemerkt als een vorm van eengerelateerd geweld. Eengerelateerd geweld wordt op haar beurt in beleidsvorming weer ondergebracht bij het onderwerp 'geweld in afhankelijkheidsrelaties'.¹⁸

Precieze cijfers van het aantal gedwongen huwelijken waarmee Nederland te maken heeft, zijn er niet. Uit het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut, de Universiteit Maastricht en de organisatie Femmes for Freedom, blijkt dat het in 2011 en 2012 zou gaan om een aantal dat ligt tussen de 674 en 1914 (over twee jaar).¹⁹ Welk deel hiervan in het buitenland tot stand komt, is niet bekend. Veilig Thuis meldt dat er over 2019 120 gevallen van huwelijksdwang zijn gemeld en in de eerste helft van 2020 75.

Voorbeelden:

Fazy

Fazy is 17 jaar en woont met haar ouders en zusje in Nederland. Haar vader is rijk en heeft veel aanzien in de gemeenschap. Fazy heeft al een tijdje problemen in haar familie. Haar familie vindt haar te veel verwesterd. Als haar zusje erachter komt dat ze stiekem een relatie heeft met een Nederlandse jongen, vertelt ze dit aan de familie. De familie keurt de relatie af en bedreigt de jongeman, zijn vrienden en familie. De politie bemiddelt tussen de families. Voorgesteld wordt dat de vriend van Fazy zich bekeert zodat ze kunnen trouwen. Voor het zover is gaat Fazy met haar familie op vakantie naar familie in Turkije

---

¹⁵ Smits van Waesberghe e.a. 2014, p. 115-116.

¹⁶ Smits van Waesberghe e.a. 2014, p. 116-117.

¹⁷ J.H.L.J. Janssen, *Huwelijksdwang. Wat ziet de politie? Een verkenning van casuïstiek uit 2017*, 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Veiligheid Avans Hogeschool 2018, p. 4, nader uitgewerkt, mede aan de hand van voorbeelden, op p. 20-23.

¹⁸ Aldus ook Janssen 2017, p. 8. Voor een kort overzicht van de geschiedenis van het Nederlandse beleid ten aanzien van huwelijksdwang, zie Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen, 2020, p. 31-36.

¹⁹ Smits van Waesberghe e.a. 2014.

om tot rust te komen. Op de plaats van bestemming aangekomen blijkt dat zij moet trouwen met een andere man met dezelfde culturele achtergrond. Na vier weken heeft zij contact kunnen leggen met haar vriend in Nederland. Ze vertelt dat ze tegen haar wil in Turkije wordt vastgehouden en dat ze moet trouwen met een man die ze niet kent. Ze wil niet met deze man trouwen en wil terugkeren naar Nederland.

Damla²⁰

Voor de Turkse Damla was door haar ouders al vroeg bepaald met wie zij zou trouwen. Zij zegt hierover zelf: *“Mijn ouders zijn strenge moslims, zo ben ik ook opgevoed. Nadat ik mijn middelbare school-diploma gehaald had, gingen we naar Turkije om het Suikerfeest te vieren. Mijn vriendinnen waarschuwden mij niet te gaan, omdat Turkse meisjes niet altijd terugkeren van ‘vakanties’. Op een gegeven moment kwam mijn moeder met een man aanzetten die ik altijd oom noemde. Hij was twee keer mijn leeftijd en had een zoon van vier jaar. Ik moest van mijn ouders met hem trouwen. Ik heb gehuild en heb me hevig verzet. Maar ik kon geen kant op en ben met hem getrouwd.”*²¹ De moeder van Damla neemt haar paspoort af, vertrekt zelf, en laat Damla achter bij haar nieuwe echtgenoot.

Het begrip ‘slachtoffer’

In dit rapport wordt gesproken van slachtoffers van achterlating en huwelijksdwang. Het zijn slachtoffers omdat zij tegen de eigen wil in Turkije worden gehouden (zij kunnen niet terug) of tegen de eigen wil in Turkije met iemand moeten trouwen. Ook het gegeven dat de thema’s zowel internationaal als op nationaal beleidsniveau veelal ondergebracht worden bij het thema ‘geweld in afhankelijkheidsrelaties’ verklaart en kan rechtvaardigen dat wordt gesproken van ‘slachtoffers’. Dat neemt niet weg dat de betrokkenen zichzelf niet altijd als slachtoffer zien. Het begrip ‘slachtoffer’ roept al gauw een associatie op van iemand die machteloos is naar aanleiding van een bepaalde gebeurtenis. Er zijn echter ook achtergelaten vrouwen die juist veel kracht tonen. Ook wensen vrouwen of jongeren niet altijd het predicaat ‘slachtoffer’ op zich geplakt te krijgen. Een andere relativering is dat betrokkenen zelf zich niet altijd herkennen in de uitlating ‘slachtoffer van achterlating of van huwelijksdwang’. Dat heeft vaak te maken met het feit dat zij vanuit de eigen cultuur gewend zijn aan bepaalde tradities, normen en waarden, en deze niet direct als ‘achterlating’ of ‘dwang’ ervaren.²² Bovendien is er een grijs gebied van wat wel en wat niet kan worden aangemerkt als *tegen de wil* worden achtergelaten of *tegen de wil* tot een huwelijk worden aangezet.

1.2 Doel van het onderzoek en de onderzoeksvragen

Doel van het onderhavige rapport is het bieden van een overzicht en beschrijving van relevante wet- en regelgeving in Turkije, die van invloed is op de voorbereiding van de terugkeer van slachtoffers naar Nederland. Bij de aanvang van het onderzoek was van een tweede doelstelling uitgegaan, namelijk het signaleren van de werking van gedragsregels die mensen in de omgang hanteren in Turkije, welke in de praktijk van invloed is op de voorbereiding van de terugkeer van slachtoffers naar Nederland. Deze

---

²⁰ Variatie op casus ontleend aan Smits van Waesberghe e.a. 2014, p. 104-105.

²¹ Smits van Waesberghe e.a. 2014, p. 104.

²² Over de verschillen waarop naar een huwelijk, en de bemoeienis hierbij van wederzijdse families, kan worden gekeken, zie ook N. Tahir, *Het gearrangeerde huwelijk. Veranderingen van perspectief op een huwelijkse institutie* (diss. Utrecht), 2019, p. 68-69.

signalering van de werking van niet gecodificeerde gedragsregels moest zoveel mogelijk plaatsvinden op basis van de bevindingen uit de interviews. De interviewbevindingen hebben echter, mede gelet op het aantal afgenomen interviews, regionale verschillen en de complexiteit van de materie, onvoldoende informatie geboden om hieruit verantwoorde conclusies te kunnen trekken. De oorspronkelijke tweede doelstelling is daarom verlaten. Er is voor gekozen om bevindingen omtrent de werking van gedragsregels op te nemen in de beschrijvingen van de wet- en regelgeving.

De onderzoeksvraag luidt daarom als volgt:

Hoe luidt de Turkse wet- en regelgeving die van belang kan zijn bij de voorbereiding van terugkeer naar Nederland van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating?

1.3 Inhoud, afbakening en behandelplan

In het rapport zal de wet- en regelgeving van Turkije worden beschreven die relevant kan zijn voor situaties van achterlating en huwelijksdwang. Voor de bespreking hiervan zijn thema's geselecteerd en wordt per thema een aantal aspecten nader uitgelicht. Bij deze selectie zijn steeds situaties van achterlating en gedwongen huwelijken in het buitenland het uitgangspunt geweest. Deze situaties vormen eveneens de begrenzing van hetgeen in het rapport aan de orde wordt gesteld. Alleen dié aspecten worden besproken die van belang kunnen zijn voor situaties van achterlating of gedwongen huwelijken, en waarvan kennis van belang is bij de voorbereiding van terugkeer naar Nederland van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating. Alleen het buitenlandse nationale recht, dus het recht van Turkije, wordt in dit rapport besproken. Nederlandse regelgeving en Nederlandse procedures, die in dergelijke situaties ook bekend moeten zijn, blijven volledig buiten bespreking. Verreweg de meeste regelgeving betreft het familierecht. Hier en daar zal aandacht zijn voor het strafrecht en publiekrecht (i.h.b. regels omtrent reizen).

De thema's die zullen worden beschreven, werden aangedragen door de opdrachtgever. De thema's zijn voortgekomen uit een overleg tussen het LKHA, het ministerie van Buitenlandse Zaken en enkele maatschappelijke organisaties (de Landelijke Werkgroep Mudawwanah en Atria) over de aanpak van achterlating en huwelijksdwang, waaronder ook huwelijksgevangenschap. Thema's die in het rapport aan de orde komen zijn achtereenvolgens: huwelijk, echtscheiding, afstamming en registratie, ouderlijk gezag, meerderjarigheid, en uitreizen. De maatregelen van kindbescherming blijven buiten beschouwing, ook al kunnen deze, in het bijzonder bij achtergelaten minderjarigen, van belang zijn. Een onderzoek hiernaar was, gezien de omvang en beschikbare tijd voor het onderzoek en mede gelet op de complexiteit van dit thema, niet mogelijk.

De te behandelen thema's worden uitgewerkt in de hoofdstukken 3 tot en met 7. Voorafgaand aan de uiteenzetting van deze specifieke thema's, worden in hoofdstuk 2 demografische gegevens gepresenteerd over Turkije en wordt het familierechtstelsel van Turkije geïntroduceerd. De demografische gegevens beogen enige context en achtergrond-data te geven waartegen de problematiek van achterlating en gedwongen huwelijken in Turkije kan worden gezien. De introductie van het familierechtstelsel in hoofdstuk 2 legt de basis voor de wet- en regelgeving die in de hoofdstukken 3 tot en met 7 nader wordt

uiteengezet. Afgesloten wordt met een hoofdstuk waarin algemene bevindingen alsook aanbevelingen zijn opgenomen.

In de hoofdstukken 3 tot en met 7 wordt per thema het officieel in Turkije geldende recht behandeld. De wet- en regelgeving voor het desbetreffende thema wordt besproken, inclusief de wijze waarop deze regelgeving in Turkije wordt uitgelegd en door de rechtspraak en administratie wordt toegepast.

Naast het officieel geldende recht hebben potentiële slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating ook (en niet zelden wellicht meer nog) te maken met de werking van gedragsregels die mensen in de omgang hanteren, voortkomend uit religie en religieus recht en tradities en gewoonterecht. Deze gedragsregels kunnen in grote delen van het land gelden, maar kunnen ook regionaal bepaald zijn. De doorwerking van deze gedragsregels is in het onderhavige onderzoek niet consequent maar slechts ad hoc geïnventariseerd. Gesignaleerde bevindingen over de wijze waarop gedragsregels in situaties van achterlating en gedwongen huwelijken gedragingen beïnvloeden, zijn opgenomen in de beschrijvingen van de wet- en regelgeving voor de desbetreffende thema's. Daarbij wordt duidelijk gemaakt dat het gaat om praktijkinformatie.

Daar waar dit van belang is, krijgen genderaspecten en de man-vrouwverhouding, zowel bij de beschrijving van het materiële recht als bij de beschrijving van de werking van gedragsregels in de praktijk, specifiek aandacht.

Primair worden de regels van het Turkse *materiële recht* beschreven. Omdat situaties van achterlating en gedwongen huwelijken in het buitenland per definitie een grensoverschrijdend karakter hebben, worden daar waar dit relevant kan zijn, ook de regels van Turks *internationaal privaatrecht* (IPR) besproken. Uitgangspunt is dat slachtoffers van achterlating of huwelijksdwang in het buitenland, in Nederland wonen, en tegen hun wil in het buitenland zijn. De slachtoffers bezitten doorgaans hetzij de Nederlandse nationaliteit, hetzij de Turkse nationaliteit hetzij beide nationaliteiten. De situaties hebben daarom altijd een grensoverschrijdend karakter. Dat betekent dat, juridisch gezien, er eerst een aantal zogenaamde 'voorvragen' moet worden beantwoord alvorens je aan de gelding van het materiële inhoudelijke toepasselijke recht toekomt. Deze 'voorvragen' moeten in Turkije worden beantwoord aan de hand van het Turkse IPR. Om die reden zal bij een aantal onderwerpen (eerst) ook de IPR-regel worden besproken

Bij deze 'voorvragen' gaat het om de volgende vragen:

- Kunnen slachtoffers in het land van achterlating of huwelijksdwang terecht bij de rechter of administratieve autoriteiten? Bijvoorbeeld voor een echtscheiding of om er te trouwen. Of, juridisch geformuleerd, is deze buitenlandse rechter of ambtenaar *bevoegd* om van de zaak kennis te nemen en deze te behandelen?
- Welk recht geldt voor betrokkene(n): het Turkse of het Nederlandse? Bijvoorbeeld om te kunnen trouwen, om te kunnen scheiden, of om te bepalen wie het gezag over een kind heeft. Juridisch is dit een vraag naar het toepasselijke recht. De IPR-regels aan de hand waarvan moet worden bepaald welk recht van toepassing is, moeten worden gerespecteerd door de rechter, de administratieve autoriteiten en gelden soms ook van rechtswege zonder dat er een autoriteit tussenkomt.

- Worden Nederlandse rechterlijke beslissingen en Nederlandse akten in Turkije erkend en, waar dat nodig is, wordt hieraan in Turkije uitvoering gegeven?

1.4 Gebruik van het rapport

In deze paragraaf zal worden uiteengezet wie de belangrijkste doelgroepen zijn voor wie het rapport is geschreven en toegankelijk is, wat voor de verschillende doelgroepen het belang en de functie is van de onderzoeksbevindingen in het rapport (paragraaf 1.4.1), wat de beperkingen van het rapport zijn gelet op de complexiteit en de verschillende dimensies van de in het rapport behandelde problematiek (paragraaf 1.4.2), en wordt er een leeswijzer geboden die laat zien voor welke situaties van achterlating en huwelijksdwang welke hoofdstukken uit het rapport van betekenis zijn (paragraaf 1.4.3).

1.4.1 Doelgroepen, bruikbaarheid en functies

De onderzoeksbevindingen in dit rapport zijn bedoeld voor professionals en stakeholders in Nederland die in hun werk te maken krijgen met situaties van huwelijksdwang en achterlating.

Aangezien het rapport een beschrijving inhoudt van de Turkse wet- en regelgeving, zal het rapport als zodanig vooral toegankelijk en bruikbaar zijn voor juridische professionals en *casemanagers* (zoals bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en bij het LKHA) die direct met slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating in het buitenland te maken krijgen. Om de toegankelijkheid van het rapport voor andere (maatschappelijke) professionals en stakeholders te verhogen, zijn de volgende mechanismes in het rapport opgenomen: een leeswijzer (paragraaf 1.4.3) en een beschrijving van algemene bevindingen in het afsluitend hoofdstuk (hoofdstuk 8). En natuurlijk biedt ook de inhoudsopgave aan het begin van dit rapport een goede en overzichtelijke ingang. Niettemin is het wenselijk dat ten behoeve van de bruikbaarheid van de onderzoeksbevindingen voor maatschappelijke professionals en stakeholders, er nog een vertaalslag van de onderzoeksbevindingen ten behoeve van de praktijk wordt gemaakt. Hiervoor zijn in hoofdstuk 8, paragraaf 8.2 aanbevelingen opgenomen.

Het doel van het rapport is kennisoverdracht van de Turkse wet- en regelgeving. Deze kennisoverdracht heeft twee functies: 1. Het informeren van professionals met het oog op het behandelen van concrete casuïstiek, en 2. Een preventieve functie.

Informeren van professionals met het oog op het behandelen van concrete casuïstiek

Het rapport bevat noodzakelijke kennis van wet- en regelgeving waarop professionals bij de voorbereiding en het realiseren van terugkeer van de betrokken vrouwen, kinderen en jongeren bedacht en voorbereid zouden moeten zijn. Het gaat om wet- en regelgeving die mogelijk voor de terugkeer belemmerend kan werken, maar ook om wet- en regelgeving die vrouwen en jongeren de weg kan wijzen, procedures beschrijft, laat zien hoe het recht gebruikt en toegepast wordt en welke mogelijkheden en oplossingen het aandraagt. Aldus beoogt het rapport professionals kennis en handvatten te bieden die in concrete casussen

kunnen bijdragen aan een succesvolle terugkeer naar Nederland van vrouwen, kinderen en jongeren die tegen hun wil in het buitenland worden achtergelaten of tot een huwelijk gedwongen.

Preventieve functie

Daarnaast hebben de onderzoeksbevindingen ook een preventieve functie. Kennis van de wet- en regelgeving kan ertoe leiden dat preventief acties worden ondernomen en maatregelen worden getroffen die zoveel mogelijk beogen te voorkomen dat vrouwen en jongeren worden achtergelaten of in het buitenland tot een huwelijk worden gedwongen, en als dit al gebeurt, laat zien welke oplossingen voorhanden zijn die kunnen bijdragen aan een succesvolle terugkeer. Ook biedt buitenlandse wet- en regelgeving een belangrijke basis voor afspraken die echtgenoten vóór of tijdens het huwelijk kunnen maken, afspraken over (wederzijdse) rechten en verplichtingen, waarmee zij een afhankelijke positie van hun echtgenoot beogen te voorkomen en voorkomen dat zij tegen hun wil gehuwd moeten blijven (tegengaan van huwelijkse gevangenschap).

1.4.2 Complexiteit en dimensies van situaties van achterlating en huwelijksdwang

Bij het aangaan van hulpverlening in situaties van achterlating en huwelijksdwang is het van belang te realiseren dat kennis van de buitenlandse wet- en regelgeving alléén niet zaligmakend is. De materie is complex en kent meerdere dimensies.

Naast de (officiële) wet- en regelgeving, speelt de problematiek zich af binnen de context en tradities van familie, gezin of gemeenschap. Slachtoffers krijgen hierbinnen te maken met gedragsregels en machtsverhoudingen die veelal voortkomen uit cultuur of religie. Bij achterlating en huwelijksdwang is doorgaans sprake van een conflictsituatie (relatieproblemen, de man ziet met lede ogen aan dat zijn vrouw is verwesterd, probleemgedrag van jongeren, niet geaccepteerde homoseksuele geaardheid etc. Zie paragraaf 1.1). Gedragsregels en machtsverhoudingen (man-vrouw; ouders- kinderen) leiden in deze situaties tot tegenwerkend gedrag, dat bijvoorbeeld kan bestaan uit het snel entameren van een echtscheiding door de man zodat de vrouw haar afhankelijk verblijfsrecht verliest, of juist andersom dat de man een door de vrouw gewenste echtscheiding probeert te frustreren, dat de man respectievelijk ouders tracht(en) te voorkómen dat vrouwen en jongeren het huis waarin zij werden ondergebracht kunnen verlaten, dat zij voorkómen dat zij het land kunnen verlaten, en dat zij voorkómen dat zij vrij zijn en eigen keuzes kunnen maken. De gedragsregels en machtsverhoudingen waarmee vrouwen en jongeren die slachtoffer zijn van achterlating of huwelijksdwang te maken krijgen, kunnen het realiseren van officieel geldende wet- en regelgeving in de praktijk weleens doorkruisen en vrouwen en jongeren voor dilemma's plaatsen: zijn zij bereid alle juridische middelen en mogelijkheden aan te grijpen, ten koste van alles?

Een tweede punt is dat in dit rapport enkel het Turkse familierecht (inclusief het Turkse IPR) en de Turkse regelgeving omtrent reizen zijn uiteengezet. Om de terugkeer van achtergelaten vrouwen, kinderen en jongeren te realiseren en gedwongen huwelijken tegen te gaan, is vaak ook regelgeving op andere rechtsgebieden van toepassing. Zo kan het strafrecht een rol spelen (doen van aangifte, strafbaarstelling

en strafvervolg) en kan een beroep op civiele procesmiddelen aangewezen zijn.²³ Daarnaast blijft vanzelfsprekend ook het Nederlandse migratierecht en de Nederlandse paspoortwet gelden om terugkeer naar en (voortgezet) verblijfsrecht in Nederland te verzekeren. Daarbij kan ook het Nederlandse IPR (wordt een in Turkije gesloten huwelijk of een in Turkije uitgesproken echtscheiding in Nederland erkend?) van betekenis zijn. Al deze regelgeving wordt in het onderhavige rapport niet uiteengezet.

Deze beperkingen (de invloed van niet juridische factoren en de beperking tot bepaalde rechtsgebieden) hebben tot gevolg dat casuïstiek van achterlating en huwelijksdwang niet enkel met dit rapport kan worden opgelost. Wel stelt het rapport gebruikers in staat om de relevante Turkse familiewetgeving en regelgeving omtrent reizen op concrete casus toe te passen. Hierna (leeswijzer) volgt hierover meer.

1.4.3 Leeswijzer

Hierboven in paragraaf 1.3 is uiteengezet dat in dit rapport alleen die thema's en die aspecten van de thema's worden besproken die van belang kunnen zijn voor situaties van achterlating of gedwongen huwelijken, en waarvan kennis van belang is bij de voorbereiding van terugkeer naar Nederland van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating. In deze beknopte leeswijzer wordt aangegeven welke hoofdstukken bij welke kwesties aan de orde kunnen zijn. De hoofdstukken 1 en 2 zijn hierin niet opgenomen. Zij bevatten algemene informatie die in alle situaties kan worden geraadpleegd naast de specifieke informatie in de hoofdstukken 3 tot en met 7.

Grofweg kunnen de volgende situaties worden onderscheiden:

ACHTERLATING

1. Een gehuwde vrouw wordt tegen haar wil achtergelaten in Turkije en wil terug naar Nederland
Daarbij kunnen worden onderscheiden:
  - a. Alleen de gehuwde vrouw wordt achtergelaten
  - b. Een gehuwde vrouw met kinderen wordt achtergelaten
2. Een jongere (minderjarige of jongvolwassene) wordt tegen zijn of haar wil achtergelaten in Turkije en wil terug naar Nederland.

HUWELIJKSDWANG

3. Iemand (man of vrouw / jongen of meisje) wordt in Turkije tot een huwelijk gedwongen of dreigt hiertoe te worden gedwongen. Hij of zij wil voorkomen dat het huwelijk plaatsvindt of, als dat niet meer kan, het huwelijk ongedaan maken. In deze situatie kan ook de onder 1 of 2 geschetste situatie van achterlating aan de orde zijn.

---

²³ Het relevante Nederlandsrechtelijke kader voor huwelijksdwang en achterlating werd recent in kaart gebracht door Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020, p. 39-59 resp. 76-94.

ACHTERLATING

Ad a. Een gehuwde vrouw wordt tegen haar wil achtergelaten in Turkije en wil terug naar Nederland

a.1. Alleen de gehuwde vrouw wordt achtergelaten

De volgende thema's kunnen dan relevant zijn:

- **Reizen (Hoofdstuk 7)** omdat de vrouw een reisdocument nodig heeft om terug naar Nederland te kunnen reizen, om te weten hoe zij dit kan krijgen, en om te weten of en zo ja welke belemmeringen zij mogelijk kan verwachten.
- **Huwelijk (Hoofdstuk 3)**, met name de gevolgen van een huwelijk, om de rechten en plichten van echtgenoten te kennen (bijvoorbeeld wie bepaalt de verblijfplaats van echtgenoten) en te weten welke gevolgen kunnen zijn of worden verbonden aan de niet naleving hiervan. De paragraaf over de nietigheid van een huwelijk en over informele huwelijken kunnen van belang zijn om te weten of er wel een rechtsgeldig huwelijk bestaat.
- **Echtscheiding (Hoofdstuk 4)** omdat het noodzakelijk of wenselijk kan zijn dat de vrouw in Turkije een echtscheiding zal bewerkstelligen. Dit zal met name het geval zijn als het gehuwd zijn voor haar een belemmering vormt om alleen terug naar Nederland te reizen, bijvoorbeeld omdat de man bevoegdheden die hij heeft naar Turks recht of omdat hij zijn machtspositie uitoefent die de vrouw belemmeren terug naar Nederland te keren. De al dan niet erkenning van een Nederlandse echtscheidingsuitspraak kan daarbij een rol spelen. Ook dient de vrouw mogelijk rekening te houden met bepaalde gevolgen (bijvoorbeeld met betrekking tot vermogen, financiële voorzieningen en kinderen) van een echtscheiding en het instellen van een echtscheiding (o.a. voorlopige voorzieningen met betrekking tot vermogen, financiële voorzieningen en kinderen).

a.2. Een gehuwde vrouw met kinderen wordt achtergelaten

De volgende thema's kunnen dan relevant zijn:

- **Reizen (Hoofdstuk 7)** omdat de vrouw een reisdocument nodig heeft om terug naar Nederland te kunnen reizen, om te weten hoe zij dit kan krijgen, om te weten of en onder welke voorwaarden kinderen met haar kunnen meereizen, en om te weten of en zo ja welke belemmeringen hierbij mogelijk kunnen worden verwacht.
- **Gezag (Hoofdstuk 6)** om te weten wie de zeggenschap over de kinderen heeft en wie welke zeggenschap heeft, wat deze zeggenschap inhoudt (bijvoorbeeld toestemming om uit te reizen).
- **Afstamming (Hoofdstuk 5)** om te weten of er een juridische afstammingsband met de vader is. Die band kan van belang zijn voor de vraag of de vader/man (ouderlijk) gezag heeft en of zijn toestemming is vereist voor het reizen van de kinderen naar het buitenland. In hoofdstuk 5 wordt ook de registratie van kinderen behandeld. De regelgeving omtrent geboorteregistratie is van belang om te weten wie en hoe kinderen worden ingeschreven. Registratie is van belang voor het juridisch bestaan van een persoon en het kunnen uitoefenen van rechten.
- **Huwelijk (Hoofdstuk 3)**, met name de gevolgen van een huwelijk, om de rechten en plichten van echtgenoten te kennen (bijvoorbeeld wie bepaalt de verblijfplaats van het gezin) en te weten welke

gevolgen kunnen zijn of worden verbonden aan de niet naleving hiervan. De paragraaf over de nietigheid van een huwelijk en over informele huwelijken kunnen van belang zijn om te weten of er wel een rechtsgeldig huwelijk bestaat.

- **Echtscheiding (Hoofdstuk 4)** omdat het noodzakelijk of wenselijk kan zijn dat de vrouw in Turkije een echtscheiding zal bewerkstelligen en rekening moet houden met mogelijke gevolgen van een echtscheidingsprocedure (zie vorig punt: 1.a).

Ad b. Een jongere wordt tegen zijn of haar wil achtergelaten in Turkije en wil terug naar Nederland

De volgende thema's kunnen dan relevant zijn:

- **Reizen (Hoofdstuk 7)** omdat de jongere een reisdocument nodig heeft om terug naar Nederland te kunnen reizen, om te weten hoe deze wordt verkregen en onder welke voorwaarden, wat er nodig is om zelfstandig naar Nederland te kunnen terugreizen, en om te weten of en zo ja welke belemmeringen mogelijk kunnen worden verwacht.

Als de jongere minderjarig is, zijn voorts van belang:

- **Gezag (Hoofdstuk 6)** om te weten wie de zeggenschap over de jongere heeft en wiens toestemming nodig is om te kunnen terugreizen naar Nederland en om de hiervoor te ondernemen acties te regelen.

- **Afstamming (Hoofdstuk 5)** om te weten of er een juridische afstammingsband met de vader is. Die band kan van belang zijn voor de vraag of de vader/man (ouderlijk) gezag heeft en of zijn toestemming is vereist voor het reizen van de jongeren naar het buitenland. In hoofdstuk 5 wordt ook de registratie van kinderen behandeld. De regelgeving omtrent geboorteregistratie is van belang om te weten wie en hoe kinderen worden ingeschreven. Registratie is van belang voor het juridisch bestaan van een persoon en het kunnen uitoefenen van rechten.

HUWELIJKSDWANG

Ad c. Iemand (man of vrouw / jongen of meisje) wordt in Turkije tot een huwelijk gedwongen of dreigt hiertoe te worden gedwongen. Hij of zij wil voorkomen dat het huwelijk plaatsvindt of, als dat niet meer kan, het huwelijk ongedaan maken.

De volgende thema's kunnen dan relevant zijn:

- **Huwelijk (Hoofdstuk 3)** om te weten hoe een rechtsgeldig huwelijk tot stand moet komen, aan welke voorwaarden het huwelijk moet voldoen, wat er bij het huwelijk kan worden geregeld, wat de gevolgen van een huwelijk zijn, en hoe het huwelijk ongedaan gemaakt kan worden.

- **Echtscheiding (Hoofdstuk 4)** om te weten of en hoe een gedwongen huwelijk via echtscheiding kan worden beëindigd.

1.5 Methodologie

In het onderzoek is een combinatie van onderzoeksmethoden gehanteerd, bestaande uit a) een inventarisatie van wet- en regelgeving; b) literatuuronderzoek (*quick scan*); c) een bijeenkomst met stakeholders, en d) Interviews (empirisch onderzoek).

Ad a. inventarisatie van wet- en regelgeving

De belangrijkste bron die is gebruikt, is de Nederlandse vertaling van Ibili van het Turks Burgerlijk Wetboek en aanverwante wet- en regelgeving (F. Ibili, Nederlandse vertaling van het Turks Burgerlijk Wetboek en aanverwante wet- en regelgeving, Boom juridisch, 2^e herziene druk 2020). Aanvullend werd wet- en regelgeving gevonden via internet *searching*, het raadplegen van overheidswebsites van Turkije, het raadplegen van gespecialiseerde literatuur en via interviews.

Ad b. Literatuuronderzoek

Er werd een *quick scan* literatuuronderzoek gedaan, in de eerste plaats ten behoeve van de uitleg en toepassing (in de rechtspraak) van de relevante wet- en regelgeving. Voor de uitleg van de Turkse wetgeving werd voornamelijk gebruik gemaakt van de “Nederlandse vertaling van het Turks Burgerlijk Wetboek” van F. Ibili,²⁴ en anderzijds van het handboek van T. Akintürk en D. Ates.²⁵ Dit handboek bevat een volledige synthese van de verschillende aspecten van het Turks familierecht met verwijzing naar de daarop toepasselijke wetteksten en rechtspraak. Daarnaast werd literatuur geraadpleegd om zicht te krijgen op de problematiek van huwelijksdwang en achterlating en op de werking van gedragsnormen in de praktijk. Ook werd er een studiedag bijgewoond die, naar aanleiding van de verschijning van de Nederlandse vertaling van het Turks BW, was gewijd aan de ontwikkelingen in het Turks familierecht en aan het Turks familierecht in de Nederlandse rechtspraak.

Ad c. Bijeenkomst met stakeholders

Er is een bijeenkomst gehouden met stakeholders in Nederland die bekend zijn met de problematiek van achterlating en huwelijksdwang in Marokko en Turkije. Vertegenwoordigd waren het LKHA, de Landelijke Werkgroep Mudawwanah, de St. Kezban, de St. Meer Kleur en Kwaliteit (SMKK), een socioloog, en het onderzoeksteam. De bijeenkomst beoogde zicht te bieden op de regio's in Marokko en Turkije waar en de gemeenschappen in deze landen waarbinnen de problematiek speelt, contacten voor interviews te werven, knelpunten die hierbij kunnen worden ondervonden, en om meer zicht te krijgen op de problematiek van achterlating en huwelijksdwang.

Ad d. Interviews

Er werden zeven interviews afgenomen. Twee interviews werden afgenomen met wetenschappelijke experts (professoren) uit Turkije; twee interviews met advocaten uit Turkije, één interview met een advocaat/professor uit Duitsland, één met twee vertegenwoordigers van de Nederlandse Ambassade in Ankara en één interview met het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag. Daarnaast werd nog, in overleg met onderzoeker, op specifieke vragen geantwoord door een ambtenaar van de burgerlijke stand (schriftelijk; betrokkene was verhinderd om aan een interview mee te werken), een hoofdgriffier

---

²⁴ F. Ibili, *Nederlandse vertaling van het Turks Burgerlijk Wetboek en aanverwante wet- en regelgeving*, Den Haag: Boom juridisch 2020.

²⁵ T. Akintürk & D. Ates, *Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt* (Turks Burgerlijk recht Familierecht Tweede Druk), Istanbul: Beta Basım Yayım Dagitım A.S. 2020.

(telefonisch) en een advocaat (telefonisch). Voor het werven van respondenten werd gebruik gemaakt van de netwerken van de projectleider, van de onderzoekers, van opdrachtgever, van de leden van de begeleidingscommissie en van stakeholders in Nederland. Voorts werden contacten gezocht via internet en via sneeuwbalwerking. Het daadwerkelijk maken van afspraken voor het afnemen van een interview bleek moeizaam te gaan waardoor niet alle beoogde interviews konden worden gerealiseerd. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn dat, mede vanwege de Covid-19 beperkingen, de interviews niet ter plekke konden worden afgesproken noch ter plekke werden afgenomen maar online; dat relatief weinig professionals in Turkije concrete ervaring hebben met situaties van achterlating en huwelijksdwang van personen uit het buitenland; dat professionals vaak geen tijd hadden; als het op het maken van een concrete afspraak aankwam, bleven mails en telefoontjes nogal eens onbeantwoord. Ook werd geconstateerd dat mails met verzoeken tot medewerking bij potentiële respondenten in de S.P.A.M. belandden. De tijd waarbinnen het onderzoek moest worden gerealiseerd, stelde ook grenzen en maakte dat pogingen om respondenten te vinden of potentiële respondenten daadwerkelijk tot medewerking aan te zetten, niet onbeperkt konden worden voortgezet.

Met de interviews werd beoogd:

- ontbrekende informatie te verkrijgen over de inhoud, uitleg en toepassing van relevante wet- en regelgeving;
- signalering van de praktische werking van formele wet- en regelgeving in situaties van huwelijksdwang en achterlating;
- signalering van de praktische werking van gedragsregels die mensen in de omgang hanteren in situaties van huwelijksdwang en achterlating;
- signalering van knelpunten die door wet- en regelgeving en door gedragsregels ontstaan;
- signaleren van mogelijkheden die aan oplossingen kunnen bijdragen.

Per doelgroep werden op maat gestelde vragenlijsten gemaakt. Op maat, want i. de vragen sloten aan bij de expertise en ervaring van de betrokken doelgroep, en ii. Een deel van de vragen werd bepaald door de nog ontbrekende informatie na het verrichten van onderzoek naar wet- en regelgeving en bestudering van literatuur.

De interviews werden online afgenomen, in het Turks, of in het Nederlands.

1.6 Integriteit en ethische aspecten

Respondenten werden vooraf per mail geïnformeerd over doel van het onderzoek, inhoud van het interview, verwerking van de interviewdata, anonimiteit en vertrouwelijkheid. In uitgetypte verslagen van interviews werden codes in plaats van namen gebruikt. Ook in de rapportage zijn geen namen gebruikt noch teksten die te herleiden zijn tot namen, behalve wanneer respondenten zelf hierom uitdrukkelijk hebben gevraagd. Onderzoeksdata werden op beveiligde drives opgeslagen en zijn alleen toegankelijk voor leden van het onderzoeksteam. Audiotapes werden na het uittypen vernietigd.

Op het onderzoek zijn de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke integriteit van toepassing, de *Code of Ethics for research in the social and behavioural sciences involving human participants* (as accepted by the deans of social sciences in the Netherlands) 2018, en de *Research Data Management Code of Conduct* van de Universiteit Maastricht.

1.7 Definities

In deze paragraaf worden enkele begrippen nader gedefinieerd. Het gaat om begrippen waarvoor geen eenduidige definitie bestaat. De definities die hieronder worden gegeven, geven aan van welke definities in het onderhavige onderzoek en in de rapportage is uitgegaan. Met het geven van de definities wordt uniformiteit en duidelijkheid beoogd. Slechts die begrippen worden nader gedefinieerd, die in het onderzoek een wezenlijke rol vervullen en begrippen die voor de in het onderzoek gemaakte indelingen naar thema's van wezenlijk belang zijn. Begrip van de termen is nodig om de inhoud en wijze waarop issues worden beschreven in het onderhavige rapport, goed te kunnen begrijpen. De definities beogen ook mogelijke misverstanden tegen te gaan, daar waar verschillende opvattingen kunnen bestaan tussen verschillende disciplines (recht versus sociale wetenschappen), tussen theoretici en practici, en tussen onderzoekers en professionals in Nederland enerzijds en professionals in Turkije anderzijds.

Achterlating

Bij achterlating wordt iemand onvrijwillig vanuit Nederland teruggestuurd naar of achtergelaten in het buitenland, veelal het land van herkomst. Betrokkene(n) verblijft/verblijven (vervolgens) in het buitenland in een sterk afhankelijke en geïsoleerde positie. Er worden twee vormen van achterlating onderscheiden: het achterlaten van jongeren en het achterlaten van gehuwde vrouwen, al dan niet samen met de kinderen. Het terugsturen of achterlaten gebeurt door de echtgenoot, de ouder(s) of andere familieleden. Voor meer details: zie paragraaf 1.1.

Huwelijksdwang en gedwongen huwelijk

Een gedwongen huwelijk wordt gedefinieerd als een huwelijk (religieus of wettelijk) waarbij het huwelijk tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten heeft plaatsgevonden en waarmee onder een bepaalde vorm van dwang (huwelijksdwang) is ingestemd. Voor meer details: zie paragraaf 1.1.

Informeel huwelijken

Informeel huwelijken kunnen worden gedefinieerd als huwelijken die worden gesloten op een wijze die afwijkt van de vorm die is voorgeschreven door het recht van het land waar het huwelijk tot stand komt. In dit rapport gaat het bij informeel huwelijken om religieuze huwelijken.

Religieuze huwelijken

Religieuze huwelijken worden in het kader van dit onderzoek gedefinieerd als huwelijken die worden gesloten op de wijze die in een bepaalde godsdienst geldt. De term ‘religieuze huwelijken’ zal in dit rapport alleen worden gebruikt om huwelijken aan te duiden die niet beantwoorden aan de formaliteiten die de wet stelt, dus informele huwelijken.

Traditionele huwelijken

Traditionele huwelijken worden in het kader van dit onderzoek gedefinieerd als huwelijken die worden gesloten op de wijze die binnen een bepaalde gemeenschap of kring gebruikelijk is. De term ‘traditionele huwelijken’ zal in dit rapport alleen worden gebruikt om huwelijken aan te duiden die niet beantwoorden aan de formaliteiten die de wet stelt, dus informele huwelijken.

Huwelijkse gevangenschap

Huwelijkse gevangenschap is een situatie waarin iemand (meestal een vrouw) tegen haar wil in een religieus huwelijk blijft, omdat zij geen ontbinding van dit huwelijk kan bewerkstelligen.

Wet- en regelgeving

Het recht zoals dit officieel geldt en door de overheid als recht wordt aangewezen. Het gaat zowel om wetgeving in formele zin (wetten) als wetgeving/regelgeving in materiële zin (Koninklijke Besluiten (KB's), Circulaires en dergelijke). Ook de wijze waarop de wet- en regelgeving wordt uitgelegd en toegepast, in het bijzonder in de rechtspraak, worden begrepen onder de wet en regelgeving.

Hoofdstuk 2 Demografie en familierechtsysteem Turkije

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de demografische gegevens en het familierechtsysteem van Turkije om de toepasselijke rechtsregels van het familierecht in hun ruimere rechtshistorische en -sociologische context te plaatsen. De immigratiegeschiedenis van de eerste Turken naar Nederland komt eveneens kort aan bod. De demografische gegevens en immigratiegeschiedenis beogen ook enige context en achtergrondinformatie te geven waartegen de problematiek van achterlating en gedwongen huwelijken in Turkije van migranten en hun nakomelingen in Nederland, kan worden gezien (paragraaf 2.2). De introductie van het Turks familierechtstelsel in paragraaf 2.3 legt primair de basis voor de wet- en regelgeving die in de hoofdstukken 3 tot en met 7 nader wordt uiteengezet. In deze paragraaf zal ook worden ingegaan op het Turks Internationaal Privaatrecht (IPR) en op mensenrechtenverdragen die voor Turkije gelden, voor zover deze betrekking hebben op zaken die te maken hebben met achterlating of huwelijksdwang.

2.2 Demografie

Turkije is gelegen tussen Europa en het Midden-Oosten. Het land heeft een oppervlakte van 785.347 km². Een klein deel daarvan, zijnde het oudste en westelijke deel van Istanbul en het gebied ten westen daarvan, Thracië genoemd (3% van Turkije), hoort tot het Europees continent. Vanaf het oostelijk deel van Istanbul, behoort het land tot Azië, Anatolië genoemd. Turkije grenst aan Europese kant aan Griekenland en

Bulgarije in het westen en aan Georgië, Armenië en Azerbeidzjan in het noordoosten. Aan de Aziatische kant grenst het land aan Iran, Irak en Syrië. De hoofdstad van Turkije is Ankara.

2.2.1 Bevolking

Volgens de laatste officiële bevolkingstelling, die in 2016 plaatsvond, kent Turkije 82.003.882 aantal inwoners volgens de inschrijvingen in het bevolkingsregister.²⁶

De bevolking in Turkije bestaat voor een overgrote meerderheid (70-75%) uit Turken, gevolgd door Koerden, die overwegend in het zuidoosten van het land wonen. De Arabieren, Tsjerkessen, Bulgaren, Armeniërs en Grieken worden ook vertegenwoordigd. Vooral in Istanbul en Izmir zijn er verder nog Joodse gemeenschappen te vinden.²⁷

Turkije heeft een relatief jonge bevolking; 8,8% van de bevolking behoort tot de groep boven de 65 jaar. De grootste steden zijn Istanbul (14,8 miljoen inwoners), Ankara (4,9 miljoen inwoners), Izmir (2,9 miljoen inwoners) en Bursa (1,9 miljoen inwoners). Andere grote steden zijn Gaziantep, Konya, Kayseri, Eskisehir, Mersin en Diyarbakir.

2.2.2 Talen

Het Turks maakt deel uit van de Turkse talen, die een wijde verspreiding kent onder de Turkse volkeren in de Balkan in Oost-Europa en in Azië van het Westen tot in Centraal-China. De Turkse talen vormen een nauwverwante taalfamilie van zeker 35 talen, gesproken door 220 miljoen mensen, waarvan ongeveer 40% Turks.²⁸

De Turkse Grondwet erkent in artikel 3 het Turks als enige en officiële taal. Sinds 1928 wordt het Turks in het Latijns alfabet geschreven.²⁹ In het oosten van Turkije worden Koerdische dialecten gesproken. Verder worden er in Turkije nog o.m. het Arabisch, Armeens, Aramees en nog een aantal andere minderheidstalen gesproken.

Tot 2011 werd naast het Turks ook het Engels aangeboden op openbare scholen. Sedert 2012 werden het Koerdisch, Zaza, Lazisch, Circassisch, Abchazisch en Arabisch toegevoegd aan deze lijst. Privéscholen bieden al veel eerder onderwijs aan in het Duits, Frans, Grieks en Armeens.

---

²⁶ Eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-103_en, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

²⁷ NL.wikipedia.org/wiki/Turkije#Bevolking, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

²⁸ NL.wikipedia.org/wiki/Turkse_talen, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

²⁹ Eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-103_en, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

2.2.3 Religie(s)

Volgens de officiële cijfers van 2014 is 99,2% van de Turkse bevolking moslim. Een overgroot deel hiervan hangt de soennitische hanafitische leer³⁰ aan. Hiernaast vormt het alevitisme een belangrijke minderheidsstroming. Christenen en - in beperktere mate - joden vormen eveneens een minderheid in Turkije. Het gaat dan vooral om Grieken, Armeniërs, Arameeërs en Assyriërs die voor de komst van de Turken al in deze streken leefden.

Omdat de Turkse republiek in 1928 gebaseerd werd op seculiere beginselen, heeft religie op wet- en regelgeving minder invloed dan in andere Islamitische landen. Er bestaat wel een Ministerie van Religieuze Zaken, 'Diyanet' genoemd, die de Islam in Turkije organiseert en leidt, de opleiding van de imams verzorgt en de financiering van de moskeeën regelt.

2.2.4 Geschiedenis in een notendop

Het Ottomaanse of Osmaanse Rijk, opgericht in 1299 door Osman Gazi, ontwikkelt zich tot een wereldrijk dat zich uitstrekt over Noord-Afrika, Azië en Europa. Het Rijk kent haar bloei in de 16e eeuw. Daarna treedt geleidelijk aan het verval in. Naar het einde van de 19e eeuw heeft het rijk grote delen van haar territorium verloren. De Eerste Wereldoorlog leidt tenslotte tot de Onafhankelijkheidsoorlog in 1919, gevolgd door de oprichting van de Republiek Turkije, '*Türkiye Cumhuriyeti*' genoemd, op 17 november 1922. De leider van de Nationale Verzetsbeweging, Mustafa Kemal Pasa alias Atatürk, wordt verkozen als eerste president, een positie die hij behoudt tot aan zijn dood in 1938. In de jaren na zijn verkiezing voert Atatürk een drastische hervormingscampagne, die sterk beïnvloed is door het Frans positivisme. Zo wordt o. m. het kalifaat in 1924 afgeschaft. Het secularisme wordt ingevoerd, het Zwitsers Burgerlijk Wetboek wordt in 1926 geïmplementeerd en de Islam wordt afgeschaft als staatsgodsdienst in 1928.

2.2.5 Migratiegeschiedenis

Naar aanleiding van de sterke economische groei heeft Nederland in de jaren '60 gastarbeiders uit Turkije ontvangen.³¹ Zo vestigden aanvankelijk vooral mannen zich in Nederland met de bedoeling snel veel geld te verdienen om hun gezin in hun land van herkomst een betere toekomst te bieden. Met de invoering van de gezinsherenigingswet in 1974 haalden de Turkse gastarbeiders hun achtergebleven familieleden naar Nederland. De migratiestroom wordt voortgezet via gezinshereniging en -vorming.

De toename aan migranten noodzaakte tot een wettelijke regeling. In de jaren '80 werd een eerste minderhedenbeleid uitgewerkt om de taal- en onderwijsachterstand bij gastarbeiders weg te werken. In 1989 werd dit vervangen door het 'allochtonenbeleid',³² dat een snellere en betere integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving mogelijk moest maken. De noodzaak van het leren van de

---

³⁰ Het hanafisme, opgericht door imam Abu Hanifa, is binnen de soennitische islam één van de vier rechtsscholen die zich bezighoudt met bestudering van de 'fikh'. De 'fikh' is de godsdienstige wet.

³¹ [Ucl.ac.uk/dutchstudies/an/SP_LINKS_UCL_POPUP/SPs_dutch/multicultureel_gev_NED/pages/geschiedenis_imm.html](https://ucl.ac.uk/dutchstudies/an/SP_LINKS_UCL_POPUP/SPs_dutch/multicultureel_gev_NED/pages/geschiedenis_imm.html), laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

³² [Wrr.nl/publicaties/rapporten/1989/05/09/allochtonenbeleid](https://wrr.nl/publicaties/rapporten/1989/05/09/allochtonenbeleid), laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

Nederlandse taal stond hier vooral centraal. De Wet inburgering nieuwkomers verplichtte op haar beurt alle meerderjarige nieuwkomers deel te nemen aan een inburgeringsprogramma. De nieuwkomer kreeg o.a. Nederlandse taallessen en maatschappelijke begeleiding. De Wet Inburgering maakte tenslotte sinds 1 januari 2007 de toekenning van verblijfsvergunningen aan vreemdelingen afhankelijk van het slagen voor een inburgeringsexamen. Deze wet is van toepassing op de meeste nieuw- en oudkomers van 16 tot 65 jaar, die duurzaam verblijf hebben in Nederland. Thans zal er een nieuwe Wet Inburgering in werking treden op 1 juli 2021, die aan de gemeenten de bevoegdheid verleent om een strategie te formuleren en een nieuw inburgeringsstelsel in te voeren.

2.3 Het Turks familierechtssysteem

In deze paragraaf wordt beschreven hoe en waar het Turkse familierecht is geregeld en worden enkele algemene beginselen en uitgangspunten van dit familierecht beschreven (paragraaf 2.3.1). Vervolgens wordt een inleiding gegeven in het Turkse internationaal privaatrecht (IPR), in het bijzonder het Turkse internationale familierecht (paragraaf 2.3.2). Hierin wordt ook een aantal beginselen en basisregels van IPR beschreven waarop in latere hoofdstukken kan worden teruggevallen en wordt melding gemaakt van enkele IPR-Verdragen die voor Turkije gelden. Tenslotte wordt in deze paragraaf aandacht gegeven aan mensenrechtenverdragen waarbij Turkije partij is en die in situaties van achterlating en huwelijksdwang kunnen worden ingeroepen (paragraaf 2.3.3).

2.3.1 Het Turks familierecht

Familie, ‘*aile*’ genoemd, heeft als institutie haar eigen artikel verworven in de Grondwet. Artikel 41 bepaalt uitdrukkelijk het volgende: *“De familie vormt de hoeksteen van de Turkse samenleving en is gefundeerd op de gelijkheid tussen echtgenoten. De staat treft de nodige maatregelen en organisatie ter bescherming van de vrede en welzijn van het gezin, in het bijzonder die van de moeder en het kind, en verzekert de onderrichting in gezinsplanning en de toepassing ervan. ...”*.

In het Turks Burgerlijk Wetboek, ‘*Türk Medeni Kanunu*’ genoemd, worden de familierelaties geregeld in Boek II (artikel 118 tot en met 494), waarin Wet nr. 4721 van 22 november 2001³³ is gecodificeerd. Deze wet wijzigt en vervangt het Burgerlijk Wetboek van 1926, dat hoofdzakelijk op het Zwitsers Burgerlijk Wetboek van 1912 gebaseerd is.

Naast het Familierecht omvat het Burgerlijk Wetboek het Personenrecht (Boek I), het Erfrecht (Boek III) en het Goederenrecht (Boek IV). Het Familierecht onderscheidt zich van deze overige rechtsgebieden op grond van de hiernavolgende algemene beginselen.³⁴

---

³³ Turks Burgerlijk Wetboek (‘*Türk Medeni Kanunu*’), Wet nr. 4721 van 22 november 2001, inwerkingtreding op 1 januari 2002, Turks Staatsblad Nr. 24607 van 8 december 2001.

³⁴ Akintürk & Ates 2020, p. 9-13.

Eenheid en continuïteit, 'Süreklilik ve birlik ilkesi'

Familierelaties - denk hierbij aan de relatie tussen de echtgenoten of de relatie tussen ouders en kinderen - creëren een gemeenschap, waarvan de continuïteit wordt beoogd en beschermd. Deze relaties kunnen - in tegenstelling tot bijvoorbeeld huurrelaties of andere vormen van overeenkomsten - niet éézijdig of in onderling overleg beëindigd worden, maar vereisen steeds de tussenkomst van de rechter en de toepassing van een rechtsgrond.

Bescherming van de zwakkeren, 'Zayıflarin korunmasi ilkesi'

Het familierecht beoogt de bescherming van de zwakkeren in familierelaties. In dit verband kan als voorbeeld worden verwezen naar de beschermingsmechanismen van zowel de persoon als de goederen van minderjarigen tegen hun ouders of wettelijke vertegenwoordigers.

Ontbreken van de bevoegdheid om zelfstandig afspraken te maken, 'Düzenleme serbestliginin bulunmaması ilkesi'

Familierecht omvat grotendeels bepalingen die van openbare orde zijn, of in ieder geval van dwingend recht. Daarvan kan en mag niet worden afgeweken, tenzij de wetgever hiertoe ruimte verleent. Buiten het recht dat van openbare orde of van dwingend recht is, bestaat nog veel ruimte in de wet om zaken naar eigen keuze of met onderlinge overeenstemming te regelen, bijvoorbeeld bij of tijdens het huwelijk en bij de beëindiging van een huwelijk. Men kan echter slechts op de door de wet voorgeschreven wijze verwantschappen (afstamming, huwelijk of aanverwantschap) met juridische gevolgen creëren. Een partnerschap zonder een huwelijk zal geen recht op onderhoud doen ontstaan. Het huwelijk kan tijdens het leven van de echtgenoten slechts door echtscheiding worden beëindigd. Echtgenoten zijn onder meer verplicht tot samenwoning en de gezinswoning dient in samenspraak te worden bepaald. Een huwelijkscontract, waarin bijvoorbeeld voorzien wordt om gescheiden te wonen, zal dan ook ongeldig zijn.

Inmenging van de wetgever, 'Devletin karisması ilkesi'

Familierechtelijke relaties zijn vanuit maatschappelijk perspectief belangrijker dan andere privaatrechtelijke relaties. Het is dit hoger belang dat de inmenging van de wetgever in familierelaties (vanaf de totstandkoming, de voortzetting en tot de beëindiging ervan) rechtvaardigt.

Gelijkheidsbeginsel tussen echtgenoten, 'Esler arasında eşitlik ilkesi'

De gelijkheid tussen de echtgenoten werd reeds in 1949 aangenomen. De wetswijziging van 2001 heeft het gendergelijkheidsprincipe verder doorgevoerd.

2.3.2 Turks Internationaal Privaatrecht

Het Turks Internationaal Privaatrecht³⁵ (hierna afgekort: IPR) regelt *rechtsconflicten* met *grensoverschrijdende elementen*.

Rechtsconflicten ontstaan wanneer twee of meer rechtssystemen van toepassing zijn op een bepaalde rechtsvraag. Deze conflicten worden onderverdeeld in drie verschillende categorieën: de internationale bevoegdheid, het toepasselijk recht en de erkenning/uitvoerbaarverklaring. Zeer belangrijk is om de regels voor de drie categorieën goed te onderscheiden en deze bij de juiste categorieën toe te passen:

- De bevoegdheidsregels bepalen welke rechter bevoegd is om kennis te nemen van het geschil met buitenlandse elementen.
- De verwijzingsregels bepalen op hun beurt welk nationaal recht van toepassing is op het geschil.
- De erkennings- en uitvoeringsregels bepalen tenslotte aan welke voorwaarden buitenlandse rechterlijke beslissingen en akten moeten voldoen om gebruikt te kunnen worden.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat de verwijzingsregels en de bevoegdheidsregels niet altijd bij elkaar aansluiten. Zo is het goed mogelijk dat bijvoorbeeld een Nederlandse rechter wel bevoegd is om het conflict op te lossen, maar dat hij volgens de verwijzingsregels niet het Nederlands recht maar het Turks recht zal moeten toepassen. De reden hiervoor is dat bevoegdheids- en verwijzingsregels een verschillend doel dienen. De bevoegdheidsregels beogen zoveel mogelijk bevoegdheid te verlenen aan de rechter van het land dat het nauwst betrokken is bij de rechtsvraag en dat ook geografisch toegankelijk is voor de rechtzoekende. Vaak zijn daarom rechters van meerdere landen bevoegd om een conflict te regelen. Dit geldt echter niet voor de verwijzingsregels. Deze verwijzen naar slechts één nationaal recht omdat ook slechts één recht van toepassing kan zijn op de grensoverschrijdende situatie.

De bevoegdheids- en verwijzingsregels bepalen aan de hand van *aanknopingspunten* welke rechter welk recht zal moeten toepassen op het conflict. Wanneer bijvoorbeeld een Turkse man met woonplaats in Nederland in het huwelijk treedt in België met een Franse vrouw, zullen er aanknopingspunten zijn met Turkije, Nederland, België en Frankrijk. Volgens artikel 3 IPR Wet worden als aanknopingspunten aangenomen: de nationaliteit, de woonplaats of de gewone verblijfplaats of een combinatie van deze elementen.

Artikel 4 IPR Wet licht de kwestie van de dubbele nationaliteit verder toe. Als een persoon twee of meer nationaliteiten heeft, waaronder de Turkse, zal men in Turkije alleen rekening houden met de Turkse nationaliteit.

Een andere belangrijke techniek in het IPR-systeem is het *renvoi*, 'atıf' of '*bağlama kurallarının uygulanması*' genoemd. *Renvoi* steunt op het idee dat, wanneer de verwijzingsregel vreemd recht aanwijst, de verwijzing zowel het vreemd materieel recht als het vreemd IPR betreft. De IPR-regels van het aangeduide recht kunnen op hun beurt opnieuw verwijzen naar het recht van het forum (terugverwijzing),

---

³⁵ Turks IPR ('Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'), Wet nr. 5718 van 27 november 2007, inwerkingtreding op 12 december 2007, Turks Staatsblad Nr. 26728 van 12 december 2007.

maar ook verwijzen naar een derde rechtssysteem (verderverwijzing). Indien het aangeduide recht ruimte geeft voor rechtskeuze, kunnen partijen ook zelf bepalen welk recht zij toegepast willen zien. *Renvoi* of herverwijzing kan dus leiden tot een complex systeem. Daar waar het Nederlands IPR *renvoi* afwijst, staat het Turks IPR systeem *renvoi* toe in personen- en familierechtelijke materies (artikel 2 lid 3 IPR Wet).³⁶ De volgende voorbeelden verduidelijken dit. Stel dat de Turkse verwijzingsregels voor een bepaald conflict naar het Nederlands recht verwijzen, en het Nederlands IPR op haar beurt verder verwijst naar het Belgisch recht, dan zal in Turkije het Belgisch recht van toepassing zijn op dat conflict. Indien het Nederlands recht een rechtskeuze toestaat, zullen partijen zelf kunnen kiezen welk recht zij toegepast wensen te zien op hun geschil.

Voor Nederland is dat anders omdat *renvoi* principieel volgens artikel 5 Boek 10 BW uitgesloten is, tenzij een specifieke regeling *renvoi* uitdrukkelijk toestaat. Het Nederlands IPR zal dus alleen rekening houden met het als toepasselijk aangewezen materieel recht zonder de IPR-regels in aanmerking te nemen. Vanuit deze optiek is het niet vanzelfsprekend om algemene uitspraken te doen over de toepassing van de IPR-regels. Iedere situatie moet concreet worden beoordeeld om het toepasselijk recht te achterhalen.

Het Turks IPR kent tenslotte ook nog internationale rechtsbronnen, waaronder bi- of multilaterale verdragen en Europese verordeningen en richtlijnen. Voor het onderhavige onderzoek is van belang dat Turkije partij is bij het Haags Kinderbeschermingsverdrag van 1996, het Haags Kinderontvoeringsverdrag uit 1980, Het Haags Adoptieverdrag uit 1993 en het Haags Alimentatieverdrag van 1973.³⁷

2.3.3 *Mensenrechtenverdragen*

De verplichtingen die Turkije op internationaal gebied is aangegaan, kunnen de invulling van de nationale wet- en regelgeving beïnvloeden. De verplichtingen die voortvloeien uit mensenrechtenverdragen kunnen ook van invloed zijn op de vrouwen en minderjarigen die te maken krijgen met een situatie van huwelijksdwang of achterlating in Turkije. Zodra Turkije gebonden is aan een verdrag neemt het land hiermee de verplichting op zich om de mensenrechten in het desbetreffende land te respecteren en maatregelen te nemen ter bescherming van deze rechten. In deze rapportage is ervoor gekozen om de verdragen (en relevante artikelen) die een direct effect kunnen hebben op situaties van huwelijksdwang en achterlating op beknopte wijze uiteen te zetten.³⁸

Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM)

In 1948 is de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens door de Verenigde Naties aangenomen. Deze verklaring is juridisch niet bindend, maar ligt ten grondslag aan een aantal bindende verdragen.³⁹

³⁶ http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/19_3_1.pdf, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021. Voor *renvoi* bij echtscheiding, zie paragraaf 4.3.

³⁷ En voorts bij het Verdrag van 1961 tot afschaffing van het vereiste van legalisatie van buitenlandse openbare akten, 'Apostillevrdrag' genoemd; het Verdrag van 1965 inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en in handelszaken, 'Haags Betekeningsverdrag' genoemd.

³⁸ Voor een beschrijving van het verdragskader bij huwelijksdwang en bij achterlatingen, zie ook Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen, 2020, p. 36-38 resp. p. 76-94.

³⁹ Informatie over de verdragen is te vinden via amnesty.nl/encyclopedie/vn-verdragen-1966-vn-verdrag-bupo-vn-verdrag-ecsocu, laatstelijk geraadpleegd op 15 januari 2021.

Hierbij kan onder meer gedacht worden aan het Internationaal Verdrag inzake de Burgerrechten en Politieke rechten (BUPO)⁴⁰ en het Internationaal Verdrag inzake de Economische, Sociale en Politieke rechten (ECSOCU).⁴¹

Zowel het BUPO verdrag als ook het ECSOCU-verdrag zijn door Turkije in 2000 ondertekend en in 2003 geratificeerd.⁴² Turkije heeft de verplichting om te waarborgen dat burgers de rechten die voortvloeien uit deze verdragen in vrijheid te kunnen uitoefenen. Voor deze rapportage zijn de volgende artikelen van belang:

- Het waarborgen van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen bij het genot van de rechten uit het verdrag (artikel 3 BUPO, artikel 3 ECSOCU).
- Er wordt geen huwelijk gesloten indien de vrije wil en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten hier niet aan vooraf is gegaan (artikel 23 BUPO, artikel 10 ECSOCU).
- Elk kind, zonder uitzonderingen, heeft recht op beschermende maatregelen door het gezin, de gemeenschap en de staat die in verband staan met zijn minderjarigheid (artikel 24 BUPO, artikel 10 ECSOCU).

Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM)

Het EVRM⁴³ dat op initiatief van de Raad van Europa tot stand is gekomen, is ook in grote mate beïnvloed door de Universele Verklaring. Turkije heeft zich in 1950 aangesloten bij de Raad van Europa en heeft het EVRM ook in datzelfde jaar ondertekend.⁴⁴ Vier jaar later is Turkije ook gebonden geraakt aan de bepalingen uit het EVRM. Voor de rapportage wordt specifiek de aandacht gericht op artikel 12 EVRM. Dit artikel garandeert het recht van mannen en vrouwen om in vrijheid ervoor te kiezen om bij een huwbare leeftijd met elkaar te trouwen.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het kind (IVRK)

Specifieke bescherming aan minderjarigen wordt geboden door het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.⁴⁵ In 1990 heeft Turkije dit verdrag ondertekend en vervolgens in 1995 ook geratificeerd.⁴⁶ In artikel 1 wordt onder een kind verstaan: “(...)ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.”⁴⁷ In dit verdrag zijn geen artikelen opgenomen die specifiek op de situatie van huwelijksdwang of achterlating betrekking hebben. Dit neemt niet weg dat dit verdrag de verplichting met zich meebrengt om passende wettelijke, bestuurlijke of andere maatregelen te nemen om de rechten uit het verdrag te verwezenlijken.

⁴⁰ Het volledige verdrag is te raadplegen via [ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx](https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx), laatstelijk geraadpleegd op 22 januari 2021.

⁴¹ Het volledig verdrag is te raadplegen via [ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx](https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx), laatstelijk geraadpleegd op 22 januari 2021.

⁴² Zie voor het overzicht [indicators.ohchr.org/](https://www.ohchr.org/), laatstelijk geraadpleegd op 22 januari 2021.

⁴³ Het volledig verdrag is te raadplegen via <https://www.echr.coe.int/>, laatstelijk geraadpleegd op 22 januari 2021.

⁴⁴ Zie voor het overzicht <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures>, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021. Aanvullende informatie kan worden gevonden via <https://www.coe.int/en/web/portal/turkey>, laatstelijk geraadpleegd op 22 januari 2021.

⁴⁵ Het volledige verdrag is te raadplegen via [ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx](https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx), laatstelijk geraadpleegd op 17 januari 2021.

⁴⁶ Zie voor het overzicht [treaties.un.org/](https://www.un.org/treaties), laatstelijk geraadpleegd op 22 januari 2021.

⁴⁷ Artikel 1 Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Minderjarigen die te maken krijgen met een gedwongen huwelijk, of worden achtergelaten in het buitenland vallen daarbij ook onder het toepassingsgebied van dit verdrag.

Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW)

De verdragen die tot dusver aan de orde zijn geweest gelden voor eenieder, ongeacht het geslacht. In 1980 werd het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen⁴⁸ door de Verenigde Naties aangenomen. In 1985 is Turkije tot dit verdrag toegetreden. Het verdrag legt verdragsstaten de verplichting op om discriminatie van vrouwen uit te bannen. Dit verdrag geeft weer wat verstaan wordt onder discriminatie bij vrouwen en de verplichtingen waar de verdragsstaat aan is gebonden om deze ongelijke behandeling te voorkomen, dan wel te beëindigen.⁴⁹ Voor deze rapportage kan nadruk worden gelegd op artikel 16, dat bepaalt dat de verdragsstaten de noodzakelijke maatregelen dienen te nemen die discriminatie van vrouwen tegengaan in alle zaken die verband houden met het huwelijk en de relaties binnen de familie. Turkije dient te waarborgen dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in acht wordt genomen bij zowel het aangaan van het huwelijk, als ook bij een mogelijke ontbinding van het huwelijk. Partijen dienen enkel een huwelijk aan te gaan indien dit uit vrije wil gebeurt.

Verdrag van Istanbul

Vanaf 2014 geldt het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.⁵⁰ Dit verdrag is tot stand gekomen door een samenwerking binnen de Raad van Europa. Bij Presidentieel Besluit (*Decree*) van 20 maart 2021 heeft President Erdoğan de terugtrekking van het Verdrag van Istanbul aangekondigd.⁵¹ Dit besluit behelst het volgende:

‘It is decided that the Council of Europe Treaty on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence signed on 11/5/2011 and ratified on 10/2/2012 with the Council of Ministers Decision No 2012/2816 is to be terminated based on Presidential Decree No 9 paragraph 3.’

Twee dagen later, op 22 maart 2021, heeft het Turks Directoraat voor Communicatie een verklaring gepubliceerd waarin als reden voor de terugtrekking uit het Verdrag wordt gegeven dat het Verdrag was gekaapt door een groep mensen die homoseksualiteit wilde normaliseren, hetgeen, aldus de verklaring, strijdig is met Turkse sociale en familiewaarden.⁵² Daarbij wordt expliciet aangegeven dat dit geenszins betekent dat Turkije concessies doet aan de bescherming van de rechten van vrouwen en dat Turkije de strijd tegen huiselijk geweld met het verlaten van het Verdrag niet zal opgeven. De President benadrukt dat wordt doorgedaan met de bescherming van de veiligheid en rechten van alle vrouwen en dat het *zero-tolerance* beleid in de strijd tegen huiselijk geweld bovenaan de agenda van de regering blijft staan. In de

---

⁴⁸ Het volledige verdrag is te raadplegen via un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm, laatstelijk geraadpleegd op 17 januari 2021.

⁴⁹ Meer informatie kan hierover gevonden worden via <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/history.htm>, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

⁵⁰ Het volledige verdrag is te raadplegen via rm.coe.int/1680462530, laatstelijk geraadpleegd op 25 januari 2021.

⁵¹ Official Gazette 20 maart 2021, nr. 3718

⁵² <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/statement-regarding-turkeys-withdrawal-from-the-istanbul-convention>, laatstelijk geraadpleegd op 26 maart 2021.

verklaring wordt ook aangegeven dat de terugtrekking uit het Verdrag “*has zero impact on the implementation of strict, effective and real-world measures, including a landmark legislation that President Erdoğan’s government drafted, sponsored and passed*”. Aangenomen kan worden dat bij dit laatste wordt bedoeld op de wet van 8 maart 2012 waarin het Verdrag van Istanbul werd geïncorporeerd in de Turkse nationale wetgeving.⁵³

Hoewel de titel van het verdrag anders doet vermoeden, kan de bescherming die dit verdrag biedt ook gelden voor (huiselijk) geweld richting mannen en minderjarigen. De bredere toepassing van het verdrag wordt aangemoedigd, maar wordt niet als verplicht opgelegd.⁵⁴ Met het oog op het voorkomen van gedwongen huwelijken legt het verdrag een aantal verplichtingen op aan de verdragsstaten. Onderstaande lijst is niet limitatief, maar laat de meest relevante verplichtingen zien die een rol kunnen spelen als zich een situatie van huwelijksdwang voordoet:

- Artikel 18 - 28: De verdragsstaten dienen er zorg voor te dragen dat maatregelen worden getroffen om slachtoffers te beschermen tegen (verdere) daden van geweld, en de nodige hulp en opvang verschaffen die nodig is.⁵⁵
- Artikel 37: Het verdrag draagt aan de verdragsstaat op om maatregelen te nemen om te voorkomen dat een volwassene, of een minderjarige verplicht wordt om tegen de wil te huwen. Het is bijzonder dat in het tweede deel van dit artikel expliciet wordt verwezen naar de situatie waarin slachtoffers naar het buitenland worden gelokt om hier tegen de wil te huwen. In het *Explanatory Report* behorend bij dit verdrag wordt hierbij opgemerkt dat de intentie om iemand naar het buitenland te lokken om te trouwen al voldoende kan zijn om als strafbaar te worden gekwalificeerd. In artikel 41 van het verdrag wordt hier nogmaals op gewezen.⁵⁶
- Artikel 41: Staten dienen ook (strafrechtelijke) maatregelen te nemen tegen de personen die hulp en ondersteuning bieden bij het lokken van een slachtoffer naar het buitenland, of bij het sluiten van een huwelijk tegen de wil van partij(en).
- Artikel 42: Dit artikel verplicht verdragsstaten om maatregelen te nemen om te voorkomen dat een beroep op gewoonte, religie, cultuur of ‘eer’ een rechtvaardiging kan vormen voor een misdrijf dat onder de reikwijdte van dit verdrag valt

---

⁵³ Wet nr. 6284 van 8 maart 2012. Zie hierover hoofdstuk 3, paragraaf 3.5.

⁵⁴ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, p. 7.

⁵⁵ Explanatory Report, vanaf p. 21; Gremmen 2020, p. 215.

⁵⁶ Explanatory Report, p. 34.

Hoofdstuk 3 Huwelijk

3.1 Inleiding in het huwelijk

Gezinsvorming is enkel juridisch mogelijk via het burgerlijk huwelijk. Het Turks recht kent het systeem van wettelijke samenwoning, feitelijke samenwoning of geregistreerd partnerschap niet. Huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht, evenals polygamie of polyandrie, zijn evenmin toegelaten. De wettelijke bepalingen hieromtrent zijn te vinden in Boek II, Deel I van het Turks Burgerlijk Wetboek⁵⁷ (hierna afgekort: BW) en in het Turks Huwelijksreglement⁵⁸ (hierna afgekort: Huwelijksreglement), ‘Evlendirme Yönetmeliği’ genoemd.

Naast de burgerlijke huwelijken, kennen ook religieuze huwelijken een bestaan in de praktijk. De Turkse regelgeving verleent hieraan echter geen juridische gevolgen.⁵⁹ Dit komt duidelijk tot uiting in artikel 143, lid 3 BW: “*De geldigheid van het huwelijk is niet afhankelijk van een religieus huwelijk*”. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna afgekort: EHRM) heeft dit Turks beleid ook bevestigd in de zaak Şerife Yiğit v. Turkije⁶⁰. In casu gingen Yiğit en haar echtgenoot in 1976 een religieus huwelijk aan. Hieruit werden zes kinderen geboren. In 2002 stierf de man. Als langstlevende echtgenote wenste Yiğit te kunnen genieten van het pensioen en verzekering van haar overleden man. Dit werd haar echter geweigerd. Via gerechtelijke weg, zowel in eerste als in tweede aanleg, bleef de beslissing van de Administratie gehandhaafd bij gebreke aan een juridische huwelijksband. Yiğit diende vervolgens beroep in bij het EHRM, stellende dat artikel 8 EVRM dat o.a. het recht op familie- en gezinsleven eerbiedigt, geschonden zou zijn. Het EHRM bevestigde op haar beurt de beslissing van de Turkse rechtbanken, oordelende dat er uit artikel 8 EVRM geen verplichting voortvloeit voor de Staat om een religieus huwelijk te erkennen, en hier geen schending van artikel 8 EVRM zou zijn.

3.2 Verloving

Het is aangewezen om de verloving kort onder de loep te nemen alvorens het huwelijk verder uit te diepen. Verloving is de toezegging/belofte om te trouwen en wordt in het Burgerlijk Wetboek geregeld in de artikelen 118 tot en met 123. Het houdt geen juridische verplichting in, maar komt in de praktijk wel veelvuldig voor. Een minderjarige heeft de toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordiger(s) nodig om gebonden te zijn door een verloving.

---

⁵⁷ Turks Burgerlijk Wetboek (‘Türk Medeni Kanunu’), Wet nr. 4721 van 22 november 2001, inwerkingtreding op 1 januari 2002, Turks Staatsblad nr. 24607 van 8 december 2001.

⁵⁸ Wet inzake de invoering en de toepassing van het Turks Burgerlijk Wetboek (‘Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Sekli Hakkında Kanun’), Wet nr. 4722 van 3 december 2001, Turks Staatsblad nr. 24607 van 8 december 2001, inwerkingtreding op 1 januari 2002.

⁵⁹ Zo zal een informeel religieus huwelijk geen toegang verschaffen tot partneralimentatie. De gedurende de samenleving verworven goederen zullen na de scheiding niet bij gelijke delen verdeeld kunnen worden. Partners genieten geen erfrechten op elkaars goederen. De woning geniet niet de bescherming van een echtelijke woning waardoor de partner (eigenaar of huurder van het pand) dus vrij zal kunnen beschikken hierover, elementen die in de volgende hoofdstukken uitvoeriger aan bod zullen komen.

⁶⁰ EHRM 2 november 2010, NJ 2011, 567 (Serife Yiğit/Turkije).

Verloving geeft niet het recht om een huwelijksluiting bij de rechtbanken af te dwingen. Wel kan een ongerechtvaardigde of foutieve verbreking van de verloving aanleiding vormen tot rechtszaken. De Turkse traditie kent immers van oudsher een systeem van geschenkenuitwisseling - vnl. in de vorm van gouden sieraden - tussen de toekomstige echtgenoten, dat ook in ere wordt gehouden door de Turkse gemeenschap in Nederland. Het is omwille van deze uitwisseling dat de Turkse wetgever het nuttig heeft geacht om dit onderwerp in de wet te regelen. Naast een teruggave van de geschenken kan eventueel ook een materiële en/of een morele schadevergoeding worden gevraagd. Dit vorderingsrecht vervalt één jaar na het verbreken van de verloving.⁶¹

3.3 *Het huwelijk*

In deze paragraaf worden eerst de grondvoorwaarden om te kunnen trouwen nader toegelicht (paragraaf 3.3.1). Vervolgens wordt kort ingegaan op de bepalingen over IPR-aspecten (paragraaf 3.3.2), om dan vervolgens de huwelijksformaliteiten (formele voorwaarden) te bespreken (paragraaf 3.3.3).

3.3.1 *Grondvoorwaarden*

Het Burgerlijk Wetboek behandelt de grondvoorwaarden in twee afdelingen, en onderscheidt enerzijds de elementen die verplicht aanwezig moeten zijn en anderzijds elementen die zich zeker niet mogen voordoen. De voorwaarden die verplicht aanwezig moeten zijn om een huwelijk te kunnen sluiten, slaan op de huwelijksbevoegdheid van de huwelijkskandidaten. De elementen die zich niet mogen voordoen, worden ondergebracht bij de huwelijksbeletselen.

1. *Bevoegdheid om te huwen* - artikel 124 tot en met 128 BW

Het huwelijk beoogt de vorming van een duurzame levensgemeenschap tussen twee personen van verschillend geslacht en dit middels - volgens de heersende rechtsleer - een burgerrechtelijk contract. Volgens deze benadering dienen aanstaande echtgenoten over de vereiste bevoegdheid te beschikken om te kunnen trouwen.

Het Burgerlijk Wetboek vereist drie cumulatieve voorwaarden voor de huwelijksbevoegdheid:

- a) het beschikken over een onderscheidingsvermogen,
- b) de huwelijksleeftijd,
- c) de eventuele toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger.

a) *Onderscheidingsvermogen*

Het onderscheidingsvermogen wordt als volgt gedefinieerd in artikel 13 BW: “*Wie vanwege zijn minderjarigheid, geestelijke stoornis, zwakzinnigheid, dronkenschap of om gelijkaardige redenen de*

---

⁶¹ Akintürk en Ates 2020, p. 40-57.

bekwaamheid niet mist om zich op een verstandige manier te gedragen, beschikt over het onderscheidingsvermogen in de zin van deze wet.”

Personen zonder onderscheidingsvermogen zijn handelingsonbekwaam (artikel 14 en 15 BW). De handelingen die zij verrichten, kunnen geen rechtsgevolgen teweegbrengen. Het aangaan van een huwelijk betreft ook een rechtshandeling. Wie niet over het onderscheidingsvermogen beschikt, mag dus ook geen huwelijk aangaan (artikel 125 BW). In het kader van een huwelijksluiting houdt het onderscheidingsvermogen in dat de persoon die wenst te trouwen *“de betekenis, het belang, de verplichtingen en verantwoordelijkheden van het huwelijk begrijpt en aanvaardt.”*⁶²

b) Huwelijksleeftijd

Aanstaande echtgenoten dienen de huwelijksleeftijd, die gelijk is aan de meerderjarigheidsleeftijd, van 18 jaar bereikt te hebben om zonder toestemming van hun wettelijke vertegenwoordiger(s) te kunnen trouwen. Artikel 124 BW, in samenhang gelezen met artikel 14, lid 1 Huwelijksreglement, geeft twee uitzonderingen om beneden de leeftijd van achttien jaar te kunnen trouwen.

Een eerste uitzondering geldt voor minderjarigen die (beiden) de leeftijd van zeventien jaar hebben bereikt. Zij hebben de toestemming van hun wettelijke vertegenwoordiger(s) nodig om te mogen trouwen. Hier zal de rechter slechts tussenkomen als de wettelijke vertegenwoordiger(s) weigeren toestemming te geven.

Een tweede uitzondering wordt gemaakt voor minderjarigen van zestien jaar ‘*in buitengewone omstandigheden*’ en ‘*om zeer gewichtige redenen*’. In dit geval is de tussenkomst van de rechter onvermijdelijk. Alleen hij zal toestemming kunnen verlenen tot de huwelijksluiting. De ‘*buitengewone omstandigheden*’ en de ‘*zeer gewichtige redenen*’ worden niet nader gedefinieerd in de wet. Het is de taak van de rechter om deze begrippen aan de hand van de concrete feiten in te vullen. Het Turks Hof van Cassatie stelt hierover dat de ‘*gewichtige redenen*’ niet beperkt zijn tot de zwangerschap alleen⁶³. De rechter beschikt aldus over een ruime beoordelingsbevoegdheid. Hij is niet gebonden door de toestemming of zelfs het advies van de wettelijke vertegenwoordiger van de zestienjarige. Hij dient zijn beslissing te nemen in het belang van de huwelijkskandidaten.

Voorbeelden van ‘*buitengewone omstandigheden*’ en ‘*zeer gewichtige redenen*’ zijn onder meer de zwangerschap van het meisje, die gepaard gaat met het verkeren in levensgevaar van de jongen, het lijden van een zeer armoedig en betreurenswaardig leven van een verloofd meisje, et cetera. De heersende doctrine neemt tevens aan dat een huwelijk wegens aanranding en/of verkrachting van een minderjarig meisje niet in haar belang kan zijn en weigert om die reden de huwelijksinstemming.

---

⁶² Akintürk en Ates 2020, p. 63.

⁶³ Arrest Turks Hof van Cassatie van 7 juni 1935, nr. 103/15. Gedurende dit onderzoek konden geen andere voorbeelden aangetroffen worden.

Bij geschillen met betrekking tot minderjarigen (zeventienjarigen en zestienjarigen) zal de rechter alvorens tot een beslissing te komen de wettelijke vertegenwoordiger(s) horen, indien mogelijk. Volgens het Turks Hof van Cassatie dient de rechter de minderjarige(n) zelf ook te horen alvorens een beslissing te nemen.⁶⁴

c) Toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger

Zeventienjarigen hebben de toestemming van hun wettelijke vertegenwoordiger nodig om te kunnen trouwen. De wettelijke vertegenwoordigers van minderjarigen kunnen de ouder(s) of de voogd(en) zijn. Indien de wettelijke vertegenwoordiger de zeventienjarige de vereiste toestemming om te trouwen zonder geldige reden weigert, kan de rechter zijn beslissing daarvoor in de plaats stellen.

2. *Huwelijksbeletselen* - Artikel 129 tot 133 BW en artikel 15 Huwelijksreglement

De tweede grondvoorwaarde om te kunnen trouwen is dat er geen huwelijksbeletselen zijn. De huwelijksbeletselen worden op hun beurt onderverdeeld in absolute en relatieve huwelijksbeletselen.

a) Absolute huwelijksbeletselen

Er gelden drie absolute huwelijksbeletselen: de verwantschap, een eerder huwelijk en de geestelijke stoornis.

Verwantschap:

Het Burgerlijk Wetboek erkent drie vormen van verwantschap:

- Bloedverwantschap: er kan geen huwelijk worden gesloten tussen ascendenten (bloedverwanten in de opgaande lijn) en descendenten (bloedverwanten in de neergaande lijn), broers en zussen, oom en nicht of tante en neef, en dit zowel via vaders- als moederskant. Neven en nichten kunnen wel met elkaar trouwen.
- Aanverwantschap (verwantschap via echtgenoot): het huwelijk is eveneens verboden tussen alle aanverwanten in dezelfde lijn.
- Adoptie: er kan evenmin een huwelijk worden gesloten tussen de adoptant of diens echtgenoot en de geadopteerde of diens echtgenoot of tussen de kinderen van de geadopteerde en de adoptant van beide zijden.

Eerder huwelijk - bigamie:

De wet verbiedt uitdrukkelijk bigamie (artikel 130 BW). Wie dus een nieuw huwelijk wil aangaan, dient ook het bewijs te leveren van de beëindiging van zijn eerdere huwelijk. De ontbinding van een eerder huwelijk dient geregistreerd te zijn in de familieregisters van de burgerlijke stand, '*aile kütüğü*' genoemd, op het moment van een nieuwe huwelijksaanvraag. Zo niet, dan is het tweede huwelijk absoluut nietig (artikel 145 BW).

---

⁶⁴ Arrest Turks Hof van Cassatie van 13 april 2004, nr. 3737/4675; Akintürk en Ates 2020, p. 68.

De afwezigverklaring van een vermiste echtgenoot ontbindt het huwelijk niet van rechtswege. De echtgenoot moet daarom de ontbinding van het huwelijk vragen aan de familierechtbank, alvorens een nieuw huwelijk te kunnen aangaan.

*Mentaal zieken:*⁶⁵

Mentaal zieken kunnen niet trouwen zonder een ‘verklaring van geen bezwaar om te huwen’, uitgereikt door een erkende medische instelling. Mentaal zieken met onderscheidingsvermogen, zoals bijv. epilepsie of melancholie patiënten, kunnen een dergelijke medische verklaring wel krijgen.

b) Relatieve huwelijksbeletselen

De wachtperiode van de vrouw na de ontbinding van haar huwelijk enerzijds en de besmettelijke ziekten anderzijds vormen de relatieve huwelijksbeletselen. De niet-naleving van deze bepalingen zal de voltrekking van het huwelijk verhinderen, maar zodra het huwelijk eenmaal voltrokken is, zal het huwelijk niet meer nietig verklaard kunnen worden.

Wachtperiode voor de vrouw:

De vrouw kan pas na een wachtperiode van driehonderd dagen na de ontbinding van haar vorig huwelijk opnieuw trouwen. Indien zij echter bewijst niet zwanger te zijn uit haar eerder huwelijk of indien de eerdere echtgenoten wensen te hertrouwen, zal de rechter deze wachtperiode buiten beschouwing laten. Deze bepaling beoogt de afstammingsband van een mogelijk ongeborn kind te beschermen.

Als de vrouw toch trouwt vóór het verstrijken van de wachtperiode, zal het huwelijk *niet* nietig kunnen worden verklaard (artikel 154 BW).

Besmettelijke ziekten:

Het tweede relatieve huwelijksbeletsel is te vinden in de Wet betreffende de Algemene/Openbare Hygiëne, ‘*Umumî Hıfzısıhha Kanunu*⁶⁶ genoemd, die verder reikt dan de bescherming van de huwelijkskandidaten. Het beoogt de samenleving en de komende generaties te beschermen tegen besmettelijke ziekten en de gevolgen ervan. Deze wet bepaalt op limitatieve wijze de ziekten (zoals syfilis, gonorrhoe, chancroïd, lepra en bepaalde vormen van geestesstoornissen zonder onderscheidingsvermogen), die een huwelijk in de weg staan zolang er geen bewijs is van genezing of dat zij geen risico meer vormen. Ziekten zoals aids, tyfus, kanker, meningitis of verlamming komen in de lijst niet voor. Impotentie of infertiliteit vormen evenmin enig beletsel.

---

⁶⁵ Ibili hanteert de term ‘Geestelijk gestoorden’ in zijn vertaling van het Turks BW; zie Ibili 2020. Mentaal zieken is echter een ruimer begrip dan ‘geestelijk gestoorden’ en omvat naast de psychologische ook de biologische oorzaken. De wet spreekt daarom van mentale zieken die wel nog onderscheidingsvermogen hebben. Vanuit deze redenering zouden mensen met een erfelijke mentale ziekte in principe ook verhinderd kunnen worden om te trouwen.

⁶⁶ Wet nr. 1593 van 24 april 1930, Turks Staatsblad nr. 1489 van 6 mei 1930.

3.3.2 IPR

Voor een goed inzicht in deze materie is het belangrijk om hier de Turkse IPR-regels te beschrijven. Deze spelen immers een rol als de huwelijkskandidaten of een van hen een vreemdeling (in deze context een persoon van niet-Turkse nationaliteit) betreft.

De grondvoorwaarden om te kunnen huwen worden volgens artikel 13 IPR Wet⁶⁷ bepaald volgens het recht van het land waarvan beide huwelijkskandidaten de nationaliteit hebben op het moment van de huwelijksvoltrekking. Bij gebreke hieraan, wordt het recht van de gemeenschappelijke verblijfplaats toegepast. En als er ook geen gemeenschappelijke verblijfplaats is, wordt teruggevallen op de Turkse regelgeving. De volgende situatieschetsen verduidelijken deze regel.

Indien een persoon van Nederlandse nationaliteit in Turkije wenst te trouwen, zullen de Nederlandse grondvoorwaarden van toepassing zijn op hem of haar, onder de voorwaarde dat deze voorwaarden de Turkse openbare orde niet raken. Een Nederlandse man zal dus bijvoorbeeld niet kunnen trouwen met een andere man. De Nederlandse grondvoorwaarden zijn wel van toepassing op hem en de Nederlandse wet laat een dergelijk huwelijk ook toe. Maar omdat het verbod op huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht de Turkse openbare orde raakt, zal een huwelijksluiting in Turkije worden geweigerd en zal het huwelijk, dat in een ander land is voltrokken, ook niet worden erkend.

Op grond van artikel 4 lid 1 IPR Wet zal bij een persoon met een dubbele nationaliteit (zowel de Nederlandse als de Turkse), slechts rekening worden gehouden met de Turkse nationaliteit en dus ook met de Turkse grondvoorwaarden om de geldigheid van het huwelijk te beoordelen.

In tegenstelling tot de grondvoorwaarden worden de formele vormvereisten voor het sluiten van het huwelijk zelf - ook volgens artikel 13 IPR Wet - beheerst door het recht van het land waar het huwelijk voltrokken wordt. In de hiernavolgende paragraaf worden de vormvoorwaarden besproken van huwelijken, die in Turkije worden voltrokken.

3.3.3 Formele voorwaarden van de huwelijksluiting - artikel 134 tot en met 144 BW

Het huwelijk betreft een formele rechtshandeling. Iedere huwelijkskandidaat - los van zijn of haar nationaliteit - zal de hiernavolgende formaliteiten moeten volgen als de huwelijksluiting in Turkije plaatsvindt.

Aangifte

De huwelijkskandidaten dienen samen aangifte te doen van hun voornemen om te huwen bij de huwelijksambtenaar van de plaats waar een van hen de inschrijving van zijn of haar woonplaats heeft. De burgemeester of de ambtenaar die belast is met de huwelijksluiting of het dorpshoofd kan als

---

⁶⁷ Turks IPR ('Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'), Wet nr. 5718 van 27 november 2007, inwerkingtreding op 12 december 2007, Turks Staatsblad Nr. 26728 van 12 december 2007.

huwelijksambtenaar optreden. Personen met de Turkse nationaliteit woonachtig buiten Turkije kunnen hun aangifte doen bij de Turkse ambassade of consulaat van hun woonplaats.

De aangifte gebeurt mondeling of schriftelijk door de huwelijkskandidaten. Het kan separaat gebeuren of ook onmiddellijk gepaard gaan met het indienen van het huwelijksdossier.

De huwelijkskandidaten dienen bij de indiening van het huwelijksdossier in persoon aanwezig te zijn, omdat zij onder het toezicht van de huwelijksambtenaar en na overlegging van hun identiteitsdocumenten een document, 'beyanname' genoemd, dienen te tekenen als bewijs van de huwelijksaanvraag. Bij gebreke van een getekende beyanname zal het huwelijksdossier niet in ontvangst worden genomen.

Als een van de huwelijkskandidaten niet in persoon aanwezig kan zijn om deze beyanname te tekenen, kan deze zich laten vertegenwoordigen door een bijzondere volmacht (artikel 16 en 17 Turks Huwelijksreglement).

De huwelijksambtenaar kijkt het huwelijksdossier na. Hij weigert het huwelijk te voltrekken als niet aan de vereiste grond- en formele voorwaarden is voldaan. De huwelijkskandidaten worden hiervan schriftelijk in kennis gesteld uiterlijk op de dag voor het burgerlijk huwelijk. Tegen de weigering kan beroep worden aangetekend bij de Familierechtbank. De huwelijksaanvraag wordt dan opgeschort zolang deze procedure loopt. Als het huwelijk kan doorgaan, ontvangen de huwelijkskandidaten een attest om te mogen huwen, 'evlenme izin belgesi' genoemd. Dit attest is zes maanden geldig. Indien dit attest verloopt, dienen de huwelijkskandidaten een nieuwe aanvraag te doen. Met dit attest kunnen de huwelijkskandidaten zowel in Turkije als in het buitenland (bij een Turkse ambassade of consulaat) trouwen.

De huwelijksambtenaar die het huwelijk voltrekt, stelt de huwelijksambtenaar die het attest om te mogen trouwen heeft afgeleverd, hiervan in kennis.

Huwelijksdossier

Artikel 136 BW bepaalt de vereiste documenten in een huwelijksdossier:

“Zowel de man als de vrouw zijn verplicht aan de instantie die het huwelijk zal voltrekken te overleggen:

- hun identiteitsbewijs,*
- een uittreksel uit het bevolkingsregister,*
- indien een vorig huwelijk tot een einde is gekomen het bewijsstuk hieromtrent,*
- indien sprake is van minderjarigheid of curatele is bovendien vereist de handtekening en een schriftelijk bewijsstuk waaruit de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger blijkt,*
- alsook een gezondheidsverklaring waaruit blijkt dat er geen ziekten aanwezig zijn die het huwelijk belemmeren.”*

Artikel 20 Huwelijksreglement breidt de documenten verder uit met:

- de huwelijksaangifte of -verklaring, 'beyanname' genoemd,
- een medisch attest, zoals voorzien in de Wet betreffende de Algemene/Openbare Hygiëne,

- een eventuele toestemmingsverklaring voor de zestien- of zeventienjarigen,
- een pasfoto van beide huwelijkskandidaten,
- een eventueel bewijs van de ontbinding van een vorig huwelijk,
- een uittreksel uit het bevolkingsregister, 'nüfus kayit ornegi' genoemd,
- een attest om te mogen huwen, 'evlenme izin belgesi' genoemd.

Absolute en relatieve formele voorwaarden

Ook de huwelijksplechtigheid is onderworpen aan absolute en relatieve voorwaarden. Een huwelijk dat niet volgens de absolute voorschriften is aangegaan, zal nietig worden verklaard door de rechter. De schending van de relatieve voorschriften daarentegen verhinderen slechts dat het huwelijk tot stand komt. Zodra het huwelijk eenmaal toch is voltrokken, zal de niet-naleving van deze relatieve voorschriften niet meer kunnen worden ingeroepen om de nietigverklaring van het huwelijk door de rechter te verkrijgen. Het huwelijk zal dan dus geldig blijven.

De nietigverklaring van het huwelijk werkt terug in de tijd; het huwelijk wordt geacht nooit plaats te hebben gevonden, tenzij de echtgenoten te goeder trouw waren. In dat geval blijven de gevolgen van het huwelijk gelden tot de nietigverklaring van het huwelijk.

Volgens artikel 157 BW mag de nietigverklaring van het huwelijk sowieso nooit de kinderen die uit dat huwelijk zijn geboren benadelen. De vaderschapsregel⁶⁸ in artikel 285 BW zal dus van toepassing blijven, ook wanneer geen van de echtgenoten te goeder trouw was.

De volgende twee voorwaarden zijn absoluut. De niet-naleving van een van deze voorwaarden zal op zich al voldoende zijn voor de rechter om het huwelijk nietig te verklaren.

1) Toestemming van de huwelijkskandidaten (artikel 148 tot en met 152 BW):

De belangrijkste voorwaarde voor de huwelijksluiting is de toestemming van beide echtgenoten om te trouwen. Deze toestemming dient openlijk en in persoon te gebeuren. Vertegenwoordiging via volmacht is niet mogelijk. De toestemming van de kandidaten mag ook niet behept zijn met een wilsgebrek; reden waarom dwaling, bedrog, bedreiging en het tijdelijk ontbreken van het onderscheidingsvermogen gronden vormen tot nietigverklaring van het huwelijk. (Zie hieronder in deze paragraaf, bij de bespreking van *Huwelijkswang*)

2) Bevoegde huwelijksambtenaar (artikel 142 BW):

Het is aan de bevoegde huwelijksambtenaar om deze toestemming vast te stellen.

De hierna vermelde voorwaarden zijn relatief. Zoals boven reeds aangegeven, zal de niet-naleving van deze bepalingen op het moment van de huwelijksplechtigheid de voltrekking van het huwelijk beletten. Als de niet-naleving evenwel na het huwelijk wordt vastgesteld, zal de schending van deze voorwaarden het huwelijk niet meer ongeldig kunnen maken.

---

⁶⁸ Zie hierover paragraaf 5.4.1.

- 1) Het huwelijk wordt voltrokken op een openbare plaats, tenzij de huwelijksambtenaar op verzoek van de huwelijkskandidaten zijn goedkeuring verleent aan een andere plaats.
- 2) Twee getuigen, die meerderjarig zijn en over het onderscheidingsvermogen beschikken en de aanstaande echtgenoten kennen, wonen de plechtigheid bij.
- 3) Het huwelijk wordt voltrokken in het openbaar. Geheime plechtigheden zijn in principe niet toegestaan.
- 4) De plechtigheid gebeurt mondeling. De huwelijksambtenaar ontvangt van elke aanstaande echtgenoot afzonderlijk de verklaring dat zij elkaar willen aannemen tot echtgenoten ('het ja-woord'). Indien de kandidaten hiertoe niet in staat zijn, wordt de huwelijksluiting uitgesteld. Als de kandidaten de Turkse taal niet machtig zijn, wordt in een tolk voorzien.

De huwelijksambtenaar verklaart in naam van de wet de kandidaten door de echt verbonden en overhandigt hen het trouwboekje, '*aille cüzdanı*' genoemd.

Als de huwelijkskandidaten ook een informeel religieus huwelijk wensen, dienen zij dit trouwboekje voor te leggen aan de *imam*,⁶⁹ die dan het religieus huwelijk zal kunnen voltrekken (artikel 143 BW).

Registratie

Uiterlijk binnen 10 dagen na de huwelijksluiting stelt de huwelijksambtenaar de bevolkingsdienst hiervan in kennis. De bevolkingsdienst neemt op haar beurt het huwelijk op in haar registers. Indien de ambtenaar ter gelegenheid van deze registratie op een absolute nietigheidsgrond van het huwelijk stuit, brengt hij onverwijld de Procureur des Konings hiervan in kennis, die op zijn beurt de nietigverklaring van het huwelijk vordert voor de Familierechtbank.

Een in Turkije voltrokken burgerlijk huwelijk dient ook in Nederland geregistreerd te worden om er rechtsgevolgen te kunnen hebben. De registratie van het huwelijk kan heel eenvoudig gebeuren aan de hand van een internationaal uittreksel uit de huwelijksakte, '*formulier B*' genoemd, dat men opvraagt bij de Turkse bevolkingsdienst waar het huwelijk voltrokken werd en dat men vervolgens voorlegt aan de bevolkingsdiensten in Nederland. Op dezelfde eenvoudige wijze zal men een in Nederland voltrokken burgerlijk huwelijk via een formulier B ook kunnen laten registreren in Turkije.

Huwelijksdwang

Huwelijksdwang houdt juridisch gezien verband met de toestemming van de huwelijkskandidaten (zie hierboven in deze paragraaf, bij de bespreking van Toestemming van de huwelijkskandidaten). Bij huwelijksdwang wordt de toestemming volgens een respondent van het interview doorgaans in allerlei vormen van dwang (fysiek, psychologisch, seksueel, financieel of emotioneel) verkregen. Een andere respondent wijt het voornamelijk aan manipulatie (door ouders en/of familieleden). Een korte uiteenzetting over hoe dit fenomeen zich in de praktijk manifesteert, is hier dan ook geboden.

---

⁶⁹ Een *imam* is een islamitisch geestelijk leider, vergelijkbaar met een protestantse dominee of katholieke priester.

Vanuit het burgerlijk recht houdt huwelijksdwang in dat er geen geldige toestemming is geweest van een of beide huwelijkskandidaten, waardoor de nietigheidssanctie van artikel 151 BW van toepassing is. Het huwelijk wordt geacht juridisch nooit te hebben bestaan. Als het huwelijk nooit heeft bestaan, kan er ook geen sprake zijn van ex-partneralimentatie of schadevergoedingen wegens leed of de vereffening en verdeling van het huwelijksvermogen na de ontbinding (meer hierover volgt in paragraaf 4.5).

Uit de afgenomen interviews blijkt dat personen die onderworpen werden aan huwelijksdwang zeer vaak - ondanks de nadelige gevolgen - deze sanctie toch kunnen wensen uit emotionele en morele overwegingen. Voor hen is de verbintenis nooit een huwelijk geweest en dat willen ze ook bevestigd zien. In de praktijk is het echter niet zo gemakkelijk om de nietigheidssanctie te verkrijgen. Artikel 151 BW vereist hiervoor immers het bewijs dat het ja-woord gegeven werd als gevolg van een *'ernstig gevaar voor de aantasting van het leven, de gezondheid, de eer of het fatsoen van hemzelf of een van zijn naasten'*, welk bewijs moeilijk te leveren is. Dat geldt te meer als de huwelijksdwang gepaard ging met manipulatie, misleiding en/of emotionele chantage van de ouders en familieleden; gedragingen die niet onder de noemer van *'levensbedreiging'* vallen.

Het strafwetboek biedt volgens de respondenten van de interviews gemakkelijkere oplossingen. Afhankelijk van de feitelijkheden waarmee de huwelijksdwang gepaard gaat (dwang, bedreiging, vrijheidsberoving, vasthouding in een welbepaalde plaats, slagen en verwondingen, chantage, en dergelijke) kunnen slachtoffers een klacht indienen. Een specifieke strafrechtelijke bepaling of invulling van een gedwongen huwelijk is er niet. Welke gradatie van dwang of manipulatie voldoende kan zijn om een huwelijk als gedwongen te beschouwen, is moeilijk te bepalen. Slachtoffers kunnen voorts te kampen hebben met loyaliteitsconflicten. De hardnekkige mythe dat huwelijksdwang een gruweldaad is van ouders, die het leven van hun kind opzettelijk willen verzieken, gaat in zeer veel gevallen niet op.⁷⁰ Ouders hebben vaak het beste voor met het kind/slachtoffer en menen ook - ten onrechte weliswaar - goed te doen met de regeling van het huwelijk. Hierdoor kunnen slachtoffers te kampen hebben met loyaliteitsconflicten. Gevoelens van angst of benauwdheid of stigmatisering kunnen bovendien ook verlamdend werken, waardoor verzet vaak uitblijft en het slachtoffer niet beter weet dan de situatie te aanvaarden.

De oplossing ligt volgens sommige respondenten ook niet per se in een specifieke strafrechtelijke vertaling van de huwelijksdwang, omdat deze sowieso gepaard gaat met autonome, op zich al strafbare gedragingen zoals wederrechtelijke bedreiging, dwang, vasthouding, vrijheidsberoving, opzettelijke slagen en verwondingen, chantage, verkrachting al dan niet binnen het huwelijk, die met zware gevangenisstraffen worden bedreigd.

Ondanks dat er weinig statistische gegevens zijn over huwelijksdwang, is er toch een waarneembare vermindering van dergelijke gevallen te bespeuren in vergelijking tot een decennia geleden, stellen de respondenten. Dwanghuwelijken blijven in de praktijk vaak onder de radar omdat de slachtoffers geen hulp zoeken. Enerzijds is dit te wijten aan onwetendheid en ongeschooldheid. Slachtoffers hebben meestal geen

---

⁷⁰ H. Yerlikaya, *Zwangsehen: Eine Kriminologisch-strafrechtliche Untersuchung*, Nomos Universitätschriften Recht, 2012.

kennis van de bestaande norm- en regelgeving. Zij weten vaak niet dat zij via het pro deo systeem en de mogelijkheid tot rechtsbijstand geholpen kunnen worden. Ze denken reddeloos te zijn en spreken er niet over totdat de situatie naar de kinderen toe escaleert. Anderzijds vormen volgens de onderzoeksbevindingen van Yerlikaya Manzel de pijnpunten van de Turkse migratie naar Europa ook een grote onderliggende oorzaak. Turkse gastarbeiders, die zich niet welkom voelen in het land van immigratie, vereenzelvigen zich zeer sterk met wat zij als een ‘Turkse levenswijze’ beschouwen en klampen zich hieraan vast als een soort weerstand tegen de onverdraagzaamheid. Deze geïsoleerde levens- en denkwijze wordt overgedragen naar volgende generaties. Daarom dient de oplossing ook gezocht te worden in sociale empowerment- en bewustwordingscampagnes bij deze groeperingen.⁷¹

Zodra de slachtoffers echter opgemerkt worden, is er wel degelijk hulp voorhanden; in sommige regio's weliswaar meer dan in anderen. Sociale hulp en dienstverleningen spelen hierbij een cruciale rol. De vrouwenorganisaties en de balies zijn het meest wegwijs hierin. Zij vervullen in dit opzicht een belangrijke doorverwijsfunctie en organiseren gewaarwordingscampagnes. De lokale politie en het openbaar ministerie vormen ook zeer belangrijke autoriteiten in deze problematiek. Klachten en aangiftes bij de politie zullen vervolgd en bestraft kunnen worden, zelfs met gevangenisstraffen. Het slachtoffer zal worden doorverwezen naar maatschappelijke hulpverleningsdiensten en andere organisaties indien zij niet langer thuis wenst te blijven. Minderjarigen krijgen een tijdelijke voogd toegewezen, die beschermingsmaatregelen of de uithuisplaatsing⁷² zal kunnen vragen namens de minderjarige aan de familierechter.

3.4 Rechten en plichten uit het huwelijk

Het huwelijk brengt een reeks dwingende gevolgen met zich mee, die wederkerig gelden tussen de echtgenoten. In dit opzicht bereikt het Burgerlijk Wetboek een (juridische) gelijkheid⁷³ tussen de echtgenoten. De gehuwden kunnen niet bij overeenkomst afwijken van deze huwelijkse rechten en plichten. Deze vormen dus een uitzondering op de vrije bevoegdheid van de echtgenoten om zelfstandig afspraken te maken. De wet bepaalt dus zelf de inhoud van het huwelijk, en laat dat niet aan de gehuwden zelf over om dit nader in te vullen - zo luidt althans de regel. Hoe de gehuwden in feite met hun huwelijk omgaan, bepalen ze natuurlijk wél zelf. De wettelijke regeling zal alleen worden ingeroepen als een van de echtgenoten deze overtreedt en de andere echtgenoot dit wil aanklagen. Zo zijn de gehuwden bijvoorbeeld wettelijk gehouden tot samenwoning. Als beide echtgenoten het ermee eens zijn dat zij niet samenwonen, is er geen probleem. Indien een van de echtgenoten zich hiermee niet zou verzoenen, kan deze altijd naar de familierechter stappen om de samenwoning af te dwingen.

Deze wederkerige rechten en plichten, die samen met de regeling van de familienaam van de vrouw opgenomen zijn in Titel II van het Burgerlijk Wetboek, worden hierna kort besproken.

---

⁷¹ Yerlikaya Manzel 2012.

⁷² Zie paragraaf 6.2.6 over de uithuisplaatsing van minderjarigen.

⁷³ Artikel 193 BW: “Tenzij de wet anders bepaalt, mag ieder van de echtgenoten alle soorten rechtshandelingen met elkaar en met derden aangaan.”

De vermogensrechtelijke bepalingen, waarover gehuwden wel meer vrijheid hebben, worden behandeld in Titel Drie van het Burgerlijk Wetboek. Deze afdeling valt buiten het bestek van het huidig onderzoek.

Familienaam van de gehuwde vrouw (artikel 187 BW)

Volgens artikel 187 BW is een Turkse echtgenote verplicht de familienaam van haar echtgenoot over te nemen. Zij kan haar eigen familienaam wel vóór de naam van haar man gebruiken, maar niet alleen haar eigen naam voeren. Ook de gehuwde man is verplicht om zijn familienaam aan zijn vrouw te geven en de wet verbiedt de wet hem om de familienaam van zijn vrouw aan te nemen.

De achterliggende gedachte van artikel 187 BW is gelegen in het feit dat het Turks systeem een patrilineaire afstammingsbepaling⁷⁴ hanteert. De organisatie en werking van de Turkse burgerlijke stand is ook gegrond op dit systeem. Doordat de vrouw de familienaam van haar echtgenoot aanneemt (al dan niet in combinatie met haar eigen familienaam) wordt haar moederschap ten aanzien van haar (toekomstige) kinderen ook ineens transparant. Het gezin wordt immers onder één en dezelfde naam herkend, namelijk die van de vader.

Het EHRM heeft Turkije echter in de zaak *Ünal Tekeli v. Turkey*⁷⁵ veroordeeld, stellende dat het gendergelijkheidsbeginsel geschonden zou zijn. In navolging van dit arrest heeft het Turks Hof van Cassatie uiteindelijk ook haar standpunt gewijzigd in een baanbrekend arrest in 2015, stellende dat “*een gemeenschappelijk naam niets bijdraagt aan de gezinseenheid*”.⁷⁶

Op wetgevend niveau is de uniformering van artikel 187 BW met de hiervoor genoemde arresten echter nog steeds niet gebeurd. De administratieve diensten (bevolkingsdiensten) houden in de praktijk dan ook weinig rekening met deze gewijzigde rechtspraak. De familienaam van de man kan dus nog steeds in de praktijk opgedrongen worden aan de vrouw.

Op basis van rechtspraak van het Hof van Cassatie kan de vrouw bij de burgerlijke rechter echter wel verlangen dat zij het recht heeft om na het huwelijk alleen haar eigen naam te gebruiken.⁷⁷ Zij zal dan alsnog via een omweg bij de familierechtbank de toepassing van voormeld Turks cassatiearrest moeten inroepen om alleen haar eigen naam te kunnen gebruiken.⁷⁸

---

⁷⁴ Bij een patrilineair verwantschapssysteem loopt de verwantschap via de familie van de vader en dit in tegenstelling tot de matrilineaire afstamming, waar men lid wordt van de familie van de moeder. De nakomelingen worden dus in de afstammingsgroep van de vader en niet van de moeder opgenomen.

⁷⁵ EHRM 16 november 2004, nr. 29865/96 (*Ünal Tekeli/Turkije*).

⁷⁶ Arrest Turks Hof van Cassatie 30 september 2015, nr. 2015/2011, E 2014/2-889, uitspraak was in lijn met de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof dat de onmogelijkheid voor gehuwde vrouwen om hun eigen naam te voeren, strijdig had geoordeeld met het grondwettelijk recht van vrouwen op bescherming en ontwikkeling van hun ‘immateriële bestaan’ (identiteit). De uitspraak van het Turkse Hof van Cassatie werd bevestigd in latere rechtspraak van dit Hof.

⁷⁷ Y.A. Karasahin, ‘The surname of women and children in Turkish Law’, in F. İbili & Z.D. Tarman (red.), *Recent Developments in Turkish Family Law*, Den Haag: Boom juridisch 2020, p. 76-77.

⁷⁸ Akintürk en Ates 2020, p. 119. Voor meer hierover zie Karasahin 2020, p. 71-90.

Wederkerige rechten

1. Gemeenschappelijke keuze van de echtelijke woonplaats - artikel 186 en 194 BW

De echtelijke woonplaats is de plaats waar de woning van het echtpaar is gelegen. Deze wordt in gezamenlijk overleg gekozen. Deze bepaling is ook bedoeld om het gendergelijkheidsbeginsel te benadrukken en een gedwongen samenleving van de vrouw met de schoonouders te voorkomen. De gezinswoning geniet bovendien bijzondere wettelijke bescherming. De wettelijke bescherming strekt ertoe te vermijden dat één echtgenoot op eigen initiatief en zonder overleg met de andere het gezin verhindert om daar te blijven wonen waar het zich gevestigd heeft, zelfs niet als hij/zij de enige eigenaar is van het goed. Dit betekent concreet dat de eigenaar-echtgenoot de gezinswoning niet kan verkopen of verhuren zonder instemming van de andere echtgenoot. Een huuropzegging gedaan door slechts een van de echtgenoten voor de echtelijke woonst is eveneens ongeldig.

2. Samenwoning - artikel 185 BW

Het echtpaar heeft het recht (en ook de plicht!) om samen te wonen in de gekozen echtelijke woning.

3. Gezamenlijk bestuur van de gemeenschap - artikel 186 BW

De echtgenoten nemen samen alle beslissingen over de huwelijksgemeenschap. Dit is opnieuw een bevestiging van de (juridische) gelijkheid tussen de echtgenoten en hun autonomie in het huwelijk. De gelijkheid van man en vrouw in het huwelijk wordt, gelet op de breuk met het verleden waar een overwegende rol aan de man werd toebedeeld, ten overvloede benadrukt en herhaald.

Een toepassing van dit artikel kan teruggevonden worden in artikel 584 Schuldenwet⁷⁹, op grond waarvan echtgenoten geen leningen kunnen aangaan, noch zich borgstellen voor schulden van derden zonder de toestemming van de andere echtgenoot. Voor leningen of borgstellingen in het kader van beroepsmatige activiteiten, is de toestemming van de andere echtgenoot niet vereist.

4. Gezamenlijke vertegenwoordiging van de huwelijkseenheid⁸⁰ - artikel 188 tot en met 191 BW

Voor de gewoontelijke benodigdheden van de huwelijksgemeenschap kan iedere echtgenoot alleen beslissingen nemen zonder de instemming of samenwerking van de ander. Onder gewoontelijke benodigdheden vallen de kosten van het dagelijks leven, zoals boodschappen en andere inkopen zoals kledij en schoeisel van het gezin, kleine herstelwerkzaamheden aan de gezinswoning, medische kosten, en dergelijke meer.

De niet-gewoontelijke benodigdheden vereisen daarentegen wel instemming of samenwerking van de andere echtgenoot. Voor schulden aangegaan zonder instemming (of zonder rechterlijke machtiging), loopt de echtgenoot het risico om persoonlijk - zonder de andere echtgenoot - gebonden te zijn. De schuldeisers zullen de andere echtgenoot hiervoor niet mogen aanspreken. Onder deze categorie vallen de grotere kosten zoals het aangaan van een huurovereenkomst, reisboekingen, de aanschaf van elektrische toestellen

---

⁷⁹ Artikel 584 Schuldenwet ('Borclar Kanunu'), Wet nr. 6098 van 11 januari 2011, inwerkingtreding op 24 juli 1950, Turks Staatsblad nr. 27836 van 4 februari 2011, gecodificeerd in artikel 544 Turks BW.

⁸⁰ İbili hanteert de term 'huwelijkseenheid' in zijn vertaling van het Turks BW, p. 80: "Evlilik birliği, letterlijk : huwelijkseenheid. Daaronder worden zowel de emotionele relatie en familierelatie als de vermogensrechtelijke relatie tussen de echtgenoten verstaan."; zie İbili 2020.

of nieuwe meubels voor de gezinswoning, de inschrijving van de kinderen in het privéonderwijs, contracten afsluiten voor nutsvoorzieningen, telefoonabonnementen, andere buitensporige kosten.

Wederkerige plichten

1. Gezamenlijke zorgdraging voor het geluk van de huwelijkseenheid - Artikel 185 BW

De gehuwden zorgen samen voor het geluk van de huwelijksgemeenschap. Iedere echtgenoot draagt zorg voor de sociale, morele en ethische verplichtingen die het huwelijk met zich meebrengt.

Deze verplichting heeft een algemene draagwijdte. De financiële plichten, de bijdrage aan het huishouden en de zorgzaamheid naar elkaar toe in de vorm van huishoudelijk arbeid, zorg voor de kinderen, bijdrage tot het sociaal leven van het gezin, hulp aan de professionele activiteit van de andere echtgenoot, zijn hier slechts enkele voorbeelden van. De plicht tot intimiteit en tot geslachtsgemeenschap valt hier ook impliciet onder.⁸¹

2. Getrouwheid - Artikel 185 en 161 BW

Hoewel het Turks BW slechts melding maakt van seksuele getrouwheid, kent deze plicht een ruimere toepassing binnen de doctrine. Het reikt verder dan de plicht tot seksuele exclusiviteit. Het verlaten van de echtelijke woning zonder geldige reden, de mededeling van privé zaken van een echtgenoot aan derden, het verkwesten van de gemeenschapsgelden aan kleren, alcohol, kansspelen, vallen bijvoorbeeld ook onder deze noemer.

Niet-nakoming van de seksuele exclusiviteit heet overspel en vormt een echtscheidingsgrond.⁸²

3. Samenwoning - artikel 194 BW

De samenwoning van de gehuwden in de echtelijke woning is zowel een recht als een plicht. Buiten uitzonderlijke omstandigheden zoals legerdienst, studies, strafrechtelijke veroordeling of medische behandeling zijn de gehuwden verplicht tot samenwoning. Het meer dan zes maanden ongerechtvaardigd verlaten van de echtelijke woning levert in deze optiek een echtscheidingsgrond op volgens artikel 164 BW.⁸³

4. Bijstand - artikel 185 BW

Gehuwden zijn elkaar te allen tijde (in goede en ook in moeilijke tijden zoals overlijden, ziekte, werkloosheid) onder meer morele en affectieve steun, waardering, genegenheid en geduld verschuldigd.

5. Gezamenlijke opvoeding van de kinderen - artikel 185 BW

De opvoeding van en zorg over de kinderen worden aan beide ouders samen toevertrouwd en niet meer alleen aan de moeder.

---

⁸¹ Akintürk en Ates 2020, p. 112.

⁸² Zie paragraaf 4.2 over echtscheidingsgronden.

⁸³ Zie paragraaf 4.2 over echtscheidingsgronden.

6. Hulp - artikel 186 BW

Deze plicht is zowel moreel als vermogensrechtelijk van aard. Gehuwden hebben de plicht om zowel moreel als materieel, ieder naar evenredigheid van zijn materiële (financiële) en morele middelen, in te staan voor de behoeften van het gezin en elkaar te laten delen in de levensstandaard die hun inkomsten toelaten. Een toepassing van deze plicht is te vinden in artikel 196 Turks BW, dat iedere echtgenoot de mogelijkheid biedt om de rechter te vragen om zijn of haar aandeel in de lasten van het huwelijk te bepalen.

7. Uitoefening van een beroep - artikel 192 BW

Iedere echtgenoot heeft het recht een beroep uit te oefenen zonder instemming van de andere echtgenoot. Bij de keuze en de uitoefening van een beroep dienen de echtgenoten wel rekening te houden met de belangen en de vrede van de huwelijksgemeenschap.

3.5 Maatregelen bij gezinsmoeilijkheden

1. Maatregelen voorzien in het Burgerlijk Wetboek en het Strafwetboek

De familierechter is bevoegd om de meest diverse maatregelen te treffen die de persoon of de goederen van de echtgenoten of hun kinderen betreffen, wanneer deze vanwege de ernstig verstoorde verstandhouding of omwille van grof plichtsverzuim vereist zijn. De wet kent de familierechter hiervoor een zeer ruime beoordelings- en beslissingsmarge toe (artikel 169 BW). Hierover volgt een uitvoerige uiteenzetting in par 4.4 en 4.5. Samenvattend kan worden gesteld dat een echtgenoot die slachtoffer is of wordt van huiselijk geweld, de echtscheiding kan aanvragen (artikel 162 en 166 BW). Naast morele en materiële schadevergoeding, kunnen onderhoudsgelden gevraagd worden voor zichzelf en voor de kinderen (artikel 174 BW). Ook beschikt het slachtoffer over strafrechtelijke mogelijkheden. Zo kan een klacht worden ingediend wegens opzettelijke slagen en verwondingen. Het Openbaar Ministerie kan zelfs ambtshalve, zonder dat hiervoor een klacht hoeft te zijn ingediend, dergelijke praktijken vervolgen.

De mogelijke maatregelen bij gezinsmoeilijkheden worden op niet-limitatieve wijze bepaald in de wet. De enige beperking hierop is dat de maatregelen *voorlopig* en *dringend* moeten zijn. De maatregelen kunnen altijd gewijzigd worden op vraag van (een van) de echtgenoten en mogen dus geen definitieve toestand creëren (het voorlopigheids criterium). De dringendheid van de maatregelen wijst op de noodzaak snel iets te ondernemen zodat het gezin geen verder nadeel ondervindt.

2. Maatregelen voorzien in de Wet nr. 6284 van 8 maart 2012⁸⁴

Naast de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek en het Strafwetboek, speelt de Wet nr. 6284 van 8 maart 2012 betreffende de bescherming van de familie en de preventie van geweld tegen de vrouw, voortkomend uit het 'Verdrag van Istanbul', een zeer belangrijke rol.⁸⁵ Een groot deel van de bepalingen van het

---

⁸⁴ De aangekondigde terugtrekking van Turkije uit het Verdrag van Istanbul zal naar verwachting geen gevolgen hebben voor deze wet. Zie Hoofdstuk 2, par. 2.3.3.

⁸⁵ Verdrag van Istanbul ('Istanbul Sozlesmesi), Wet nr. 6284 inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ('Ailenin korunmasi ve kadina karsi siddetin onlenmesine dair kanuna iliskin uygulama yonetmeligi') van 8

Burgerlijk Wetboek en het Strafwetboek bevatten sancties die pas kunnen worden toegepast nadat de feiten hebben plaatsgevonden, en dat terwijl de preventie van geweld even belangrijk is als de bestraffing ervan.

Hier biedt de Wet nr. 6284, die voornamelijk onder druk van de vrouwen- en feministische organisaties tot stand is gekomen, een oplossing voor. Deze wet heeft een zeer ruim toepassingsgebied. Alle vormen van geweld worden hierin geregeld: fysiek, psychologisch, seksueel, materieel geweld, en dergelijke. Slachtoffers kunnen vrouwen en kinderen zijn, maar ook mannen. De bescherming reikt verder dan de familierelaties, en omvat ook gezinsconflicten binnen informele huwelijken, die gaan van bedreigingen of slagen en verwondingen door de vader, echtgenoot, vriend, partner, broer, oom, tot de werkgever, collega's, aangetrouwde familieleden, enzovoorts. Zelfs geweld via sociale media (in de vorm van bijvoorbeeld laster en eerroof) kan worden gesanctioneerd.

Deze Wet nr. 6284 voorziet in een kort geding-procedure. De familierechter kan, bij wijze van een voorlopige uitspraak, uiterlijk binnen drie dagen nadat een éézijdig verzoekschrift is ingediend, beschermings- en preventiemaatregelen uitspreken voor een duur van maximum zes maanden. Deze maatregelen kunnen zijn: een straat- en/of contactverbod, gedwongen uithuiszetting, verbod om bepaalde handelingen te stellen (zoals bellen, achtervolgen, berichten plaatsen op sociale media), veroordeling tot betaling van voorlopige onderhoudsgelden en dergelijke. Als de maatregelen niet worden nageleefd, kan de rechter een vervangende gevangenisstraf uitspreken. Het Openbaar Ministerie komt van ambtswege tussen in deze zaken. Deze procedure wordt dan verder vervolgd door een procedure ten gronde. In de praktijk wordt een echtscheidingsprocedure vaak voorafgegaan door deze spoed- of kort geding procedure.⁸⁶

Volledigheidshalve dient vermeld te worden dat er veel weerstand is tegen deze wet en dat er pogingen worden ondernomen om de wet te wijzigen, onder meer omdat de verklaringen van het 'slachtoffer' op zich als voldoende gelden om te kunnen genieten van de bescherming van de Wet nr. 6284. Het slachtoffer hoeft in de kort geding fase *geen* bewijs aan te leveren van zijn of haar verklaringen, met als gevolg dat de beweerdelijke dader zijn mogelijke onschuld pas in de rechterlijke procedure ten gronde - en dus maanden later - zal kunnen bewijzen. Hiermee wordt de rechtszekerheid aangetast, oordeelt een deel van de rechtspractici.

Een andere belangrijke component van Wet nr. 6284 is dat deze ook bevoegdheden toekent aan de administratieve autoriteiten⁸⁷ - met name aan de gouverneurs en districtsgouverneurs en in uiterst dringende gevallen aan het politiekorps - om de hierna volgende beschermings- en preventiemaatregelen te treffen:

- slachtoffers van geweld voorzien van deugdelijke huisvesting en/of vrouwenopvangcentra,

---

maart 2012, Turks Staatsblad nr. 28239 van 20 maart 2012. Deze wet is tot stand gekomen naar aanleiding van het Verdrag van Istanbul van de Raad van Europa.

⁸⁶ Met dank aan de respondenten, die tijdens interviews op deze mogelijkheden hebben gewezen.

⁸⁷ C. Kaya Kizilirmak, '6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da Öngörülen Mülki Amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbirler', *Istanbul Hukuk Mecmuası* (19) 2020, afl. 2, p. 1139-1168.

- tijdelijke vrije toegang tot kinderdagverblijven voor slachtoffers met minderjarige kinderen, zodat het slachtoffer kan werken,
- organisatie van juridische, psychologische, sociale of professionele begeleiding en advisering,
- voorlopige financiële steun aan slachtoffers zonder inkomen.

Wet nr. 6284 belast het ministerie van Familie en Sociaal Beleid ook met de bevoegdheid tot oprichting van centra tot preventie van geweld en opvolging, '*Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)*' genoemd. Deze centra zien toe op de naleving en ondersteuning van de opgelegde maatregelen en bieden ondersteunende diensten aan. Zo zal ŞÖNİM bijvoorbeeld op bevel van de rechter een sociaal onderzoek verrichten naar de socio-culturele achtergrond en het leefmilieu van het gezin in moeilijkheden en adviezen hierover kunnen uitbrengen. Werklozen worden begeleid in het zoeken naar werk. Financiële steun kan worden toegekend conform de bepalingen van de Wet op de Sociale Bijstand. Psychosociale ondersteuning en begeleiding worden geboden aan kinderen, die getuige of slachtoffer zijn geweest van geweld. Ook organiseert ŞÖNİM woede- en zelfbeheersingsvormingen, residentiële of ambulante behandelingen voor drug- en alcoholverslaafden. ŞÖNİM heeft ook een belangrijke doorverwijzingsfunctie afhankelijk van de behoeften van betrokkenen.

Hoofdstuk 4 Echtscheiding

4.1 Inleiding tot de echtscheiding

Akintürk en Ates definiëren echtscheiding als ‘*de ontbinding van het huwelijk bij leven van beide echtgenoten door een rechterlijke uitspraak op basis van wettelijk voorziene gronden*’.⁸⁸

Een echtgenoot kan niet door een éézijdige wilsuiting het huwelijk ontbinden. De echtscheiding dient te worden uitgesproken door de rechter en dient te berusten op een bij wet bepaalde echtscheidingsgrond. Iedere echtgenoot, zowel man als vrouw, kan een vordering hiertoe instellen. Het Turks recht maakt geen onderscheid in gender. Dit blijkt uit de lezing van het BW: de echtscheidingsartikelen 161 e.v. BW hanteren het genderneutraal begrip ‘es’, wat letterlijk ‘echtgenoot’ betekent. De respondenten van de interviews bevestigden dat rechters het gelijkheidsbeginsel ook eerbiedigen.

De verstoting,⁸⁹ bekend in landen waar het Islamitisch recht heerst, kent geen juridisch bestaan in het Turks recht. De rechtbanken hebben daarom geen bevoegdheid om religieuze scheidingen te regelen of af te dwingen. Tijdens de interviews werd bevestigd dat verstoting in Turkije niet algemeen bekend is. De gesproken respondenten gaven aan hierover nog nooit een vraag te hebben gekregen.

4.2 Echtscheidingsgronden

De doctrine onderscheidt vijf bijzondere en drie algemene echtscheidingsgronden, voorzien in de artikelen 161 tot 166 BW.

4.2.1 Bijzondere echtscheidingsgronden

Het Burgerlijk Wetboek kent vijf bijzondere echtscheidingsgronden: 1) overspel; 2) levensbedreiging, slechte behandeling en aantasting van de eer; 3) het plegen van een ontierend strafbaar feit of het leiden van een eerloos leven; 4) verlating en 5) geestelijke stoornis.

1. Overspel - Artikel 161 BW

Wanneer een van de echtgenoten overspel pleegt, kan de andere echtgenoot om de echtscheiding verzoeken. Drie voorwaarden moeten vervuld zijn opdat een huwelijk op grond van overspel ontbonden kan worden: 1) gehuwd zijn, 2) seksuele betrekking(en) hebben met een ander dan de huwelijkspartner en 3) dit willens en wetens, op vrijwillige basis hebben gedaan.

---

⁸⁸ Akintürk en Ates 2020, p. 235.

⁸⁹ Zie voor een verdere verdieping van het begrip verstoting (*talāq*) het onderzoeksrapport Marokko: S. el Yaakoubi, A.A.M. van den Eshof & S.W. Rutten, *Met recht teruggekeerd. Een onderzoek naar Marokkaanse wet- en regelgeving betreffende huwelijk, echtscheiding, afstamming, gezag en het uitreizen van vrouwen en jongeren in het kader van huwelijksdwang en achterlating in Marokko*, Maastricht University 2021.

Vrijwillig en willens en wetens kwetsieuze daden hebben verricht, veronderstelt dat de echtgenoot onderscheidingsvermogen⁹⁰ bezit. Deze echtscheidingsgrond is gebaseerd op het foutbeginsel. De echtgenoot begaat dus een fout (in casu overspel), die de echtscheiding rechtvaardigt. Gehuwden, die onder bedreiging of dwang of zelfs onder verdovende of andere toxische middelen seksuele handelingen hebben ondergaan met een ander dan hun huwelijkspartner, vallen niet onder de toepassing van het artikel omdat zij geen verwijtbare fout hebben begaan.

Overspel dient bewezen te worden. Het bewijs kan worden geleverd door alle middelen. Dit is echter niet altijd eenvoudig. De rechtbanken hanteren enige soepelheid. Zo worden onder meer het halfnaakt aantreffen van een echtgenoot in de slaapkamer van een derde, of het nachtelijk aantreffen van een echtgenoot in de wagen van zijn of haar minnaar als overspel aanvaard.

Overspel van de ene echtgenoot geeft de ander het recht op echtscheiding mits het verzoek ingesteld wordt binnen zes maanden nadat het overspel de ander bekend is geworden en uiterlijk binnen vijf jaar na het begaan van het overspel. Bij verzoening/vergeving vervalt het recht op echtscheiding. De verzoening kan uitdrukkelijk zijn, maar ook impliciet uit de feitelijke omstandigheden blijken, zoals, als de 'bedrogen' echtgenoot die het huis heeft verlaten, terugkeert naar het huis van de overspelige partner.

Deze grond vormt een absolute echtscheidingsgrond: de rechter hoeft na vaststelling van overspel niet meer na te gaan of het huwelijk nog kan worden voortgezet.

2. Levensbedreiging, zeer slechte behandeling of aantasting van de eer - artikel 162 BW

Levensbedreiging houdt in dat de ene echtgenoot het leven van de andere echtgenoot tracht te (laten) beëindigen. Het opzettelijk blootstellen aan levensbedreigende omstandigheden, alsook het aanzetten tot zelfmoord vallen hier onder. Omdat zowel het materieel element (het begaan van daden), als het moreel element (de intentie hebben tot doding) vervuld dienen te zijn, vallen loutere bedreigingen hier niet onder. De gronden 'zeer slechte behandeling' en 'aantasting van de eer' lopen vaak in elkaar over.

Voorbeelden van slechte behandeling kunnen onder meer zijn: huiselijk geweld, opsluiting en/of uithongering, lichamelijke folteringen en kwellingen, dwingen tot bepaalde seksuele betrekkingen (orale of anale seks), of onterechte aantijgingen (bijvoorbeeld beweren dat de vrouw geen maagd zou zijn).

Ook aantasting van de eer kent een ruime toepassing. Hieronder vallen ernstige beledigingen en kleineringen (bijvoorbeeld in aanwezigheid van derden), valse aantijgingen (zoals aan derden meedelen dat de echtgenoot een overspelige relatie zou hebben), of het uit huis zetten van de echtgenoot. Hieronder vallen dus alle handelingen die geen fysieke contacten ten aanzien van de echtgenoot vergen.

Uitlokking of onweerstaanbare dwang kunnen een verzachtende of zelfs een schuldontheffende omstandigheid vormen, die de echtscheiding ongegrond maakt. Zo zal de 'zeer slechte behandeling' en/of

---

⁹⁰ Zie paragraaf 3.3.1 over grondvoorwaarden.

'de aantasting van de eer' door een echtgenoot, die de andere op heterdaad betrapt van overspel, geen grond tot echtscheiding kunnen leveren voor de overspelige echtgenoot. Het recht op schadevergoeding van deze laatste op grond van voormelde daden, blijft wel gehandhaafd.

Deze echtscheidingsgronden hebben het foutbeginsel als grondslag. De echtgenoot, die de fout begaat, dient daarom over het onderscheidingsvermogen te beschikken.

Het verzoek dient ingesteld te worden binnen zes maanden na de dag waarop de echtgenoot met deze echtscheidingsgrond bekend is geworden. De verjaringstermijn verloopt in ieder geval vijf jaar na de dag waarop deze grond zich heeft voorgedaan.

Uitdrukkelijke of impliciete verzoening doet het recht op echtscheiding vervallen. Deze gronden zijn absoluut: de vaststelling ervan is voldoende voor de rechter om de echtscheiding uit te spreken. De rechter hoeft niet verder te onderzoeken of het huwelijk al dan niet ondraaglijk is geworden.

3. Het plegen van een onterende strafbaar feit of het leiden van een eerloos leven - Artikel 163 BW

Onterende misdrijven als echtscheidingsgrond veronderstellen het plegen van kleinere, beschamende strafbare feiten, die tegen de moraal van de samenleving zijn en waardoor het samenleven niet langer kan worden verwacht of verlangd van de andere echtgenoot. Het Turks strafrecht maakt geen specifieke indeling in onterende en niet onterende misdrijven. Dit onderscheid is eigen aan het echtscheidingsrecht. De familierechter oordeelt dus zelf aan de hand van de concrete gegevens en volgens de evoluerende moraal van de samenleving of de gepleegde feiten al dan niet een onterend karakter hebben.

Voorbeelden van onterende misdrijven zijn diefstal, fraude, oplichting, misbruik van vertrouwen, verkrachting, vrouwenhandel of handel in verdovende middelen, valsmunterij en staatsverraad. In het kader van een echtscheiding wordt *niet* vereist dat de gepleegde feiten strafrechtelijk vervolgd of gesanctioneerd zijn. Politieke misdrijven, doodslag en moord vallen volgens heersende rechtspraak niet onder deze classificatie.

Het leiden van een eerloos leven, dit is een levenswijze hanteren die indruist tegen de algemene moraal, vormt een echtscheidingsgrond indien deze levenswijze 1) zich pas na het huwelijk is beginnen te manifesteren en 2) doorgezet blijft worden. Als voorbeelden hierbij kunnen dienen: alcohol-, drugs- of gokverslaving, of seksuele perversies.

Deze echtscheidingsgronden zijn relatief. De rechter dient na vaststelling van het onterende misdrijf of de eerloze levenswijze, namelijk ook na te gaan of de voortzetting van de samenleving van de gehuwden hierdoor nog mogelijk is. De wet bepaalt uitdrukkelijk dat de echtscheiding op deze gronden te allen tijde kan worden verzocht. In de regel is er dus geen sprake van een verval van recht wegens termijnen of

verzoening. De heersende rechtspraak neemt wel aan dat verzoening van de gehuwden, evenals het beëindigen van het eerloos leven gedurende een lange termijn, het recht op echtscheiding doet vervallen.⁹¹

4. Gezinsverlating - artikel 164 BW

Voor gezinsverlating dient cumulatief aan de volgende vier voorwaarden te zijn voldaan:

a) Beëindiging van het gemeenschappelijk leven:

Echtgenoten dienen feitelijk gescheiden te zijn. Het in dezelfde woning blijven wonen met gescheiden leefruimten valt hier niet onder. De gezinsverlater is diegene die de gezinswoning zelf verlaat of de andere echtgenoot hiertoe verplicht.

b) Verlating zonder enige geldige reden of met de bedoeling om zich aan de uit het huwelijk voortvloeiende verplichtingen te onttrekken:

Niet iedere feitelijke scheiding levert gezinsverlating op. Scheiding om werkredenen, medische redenen, het uitzitten van een gevangenisstraf of militaire dienstplicht vallen hier niet onder.

Wanneer de man geen eigen woning openstelt voor zijn vrouw, maar haar verplicht om in te wonen bij haar schoonouders, kan de verlating van deze woning door de vrouw niet worden beschouwd als verlating in de zin van artikel 164 BW, aldus het Turks cassatiearrest dd. 29.09.1986.⁹²

c) Een voortdurende feitelijke scheiding van ten minste zes maanden:

Een mogelijke verzoening tijdens de feitelijke scheiding stuit de termijn van zes maanden. Bij een volgende feitelijke scheiding begint dus een nieuw termijn te lopen.

d) Verplichte vermaning door de rechter of notaris:

De verlaten echtgenoot verzoekt de notaris of de rechter om de andere echtgenoot te vermanen om uiterlijk binnen twee maanden terug te keren naar de gezinswoning. Deze aanmaning vermeldt ook de gevolgen indien de echtgenoot niet terugkeert. Het verzoek tot vermaning is een verplichte procedurehandeling en kan niet eerder dan vier maanden na de feitelijke scheiding verzocht worden. Twee maanden na de aanmaning kan dan de echtscheidingsprocedure worden gestart. Omdat deze termijnen de openbare orde raken, kijkt de rechter ambtshalve deze termijnen na. De aanmaning dient te voldoen aan twee voorwaarden. De gezinswoning, waarnaar de verlatende echtgenoot uitgenodigd wordt/verzocht wordt terug te keren, dient uitdrukkelijk vermeld te zijn. De uitnodiging van de verzoekende echtgenoot dient verder oprecht en te goeder trouw te gebeuren.

Als de verzoekende partij de terugkeer van de andere echtgenoot feitelijk onmogelijk maakt door bijvoorbeeld de sloten van de woning te veranderen of door zelf niet thuis aanwezig te zijn gedurende de aanmaningsperiode, is de vermaning onoprecht en dus ongeldig. Als er na een strafrechtelijke klacht wegens huisverlating een verzoek tot vermaning wordt gedaan aan de verlatende echtgenoot, wordt dit verzoek evenmin geldig geacht.

---

⁹¹ Akintürk en Ates 2020, p. 254.

⁹² Akintürk en Ates 2020, p. 255.

Gerechvaardigde redenen om de gezinswoning te verlaten maken daarentegen de echtscheiding op grond van gezinsverlating onmogelijk. De aanhoudende weigering om in dit geval terug te keren, kan dan weer wel als echtscheidingsgrond worden aanvaard.

Echtscheiding op grond van verlating kan, gezien voormelde formalistische voorwaarden, de start van de procedure vertragen, stellen de respondenten tijdens de interviews. Ernstige ontwrichting van het huwelijk als (algemene) echtscheidingsgrond kan dan soms gemakkelijker aan te nemen zijn.

Deze echtscheidingsgrond is absoluut; de vaststelling van gezinsverlating is voldoende voor de rechter om de echtscheiding uit te spreken. De rechter hoeft niet meer verder te onderzoeken of het huwelijk hierdoor al dan niet ondraaglijk/onhoudbaar is geworden.

5. Geestelijke stoornis - artikel 165 BW

De volgende drie voorwaarden dienen vervuld te zijn:

a) Geestelijke stoornis:

Alleen een geestelijke stoornis kan een echtscheidingsgrond zijn. Andere ziekten, hoe ernstig ook (kanker, MS, verlamming, aids, en dergelijke) kunnen geen echtscheiding realiseren. De medische wetenschap bepaalt welke aandoeningen te kwalificeren zijn als een geestelijke stoornis. Epilepsie is hiervan uitdrukkelijk uitgesloten volgens het Turks Cassatiearrest van 6 oktober 1950.⁹³

Omdat een geestelijke stoornis een absoluut huwelijksbeletsel vormt, dient deze stoornis zich na het huwelijk te hebben gemanifesteerd. Indien de stoornis reeds voor het huwelijk aanwezig was, dient het huwelijk nietig te worden verklaard.

b) Ongeneeslijke stoornis:

Alleen ongeneeslijke geestelijke stoornissen leveren een echtscheidingsgrond op. Voorbeelden hiervan zijn schizofrenie en paranoia. Een verklaring van een erkende medische instelling is vereist.

c) Ondraaglijkheid van het huwelijksleven:

Het huwelijksleven dient als gevolg van de stoornis ondraaglijk te zijn geworden. Dit is het geval wanneer er bijvoorbeeld sprake is van een voortdurende afwezigheid van het onderscheidingsvermogen van de zieke echtgenoot, het voortdurend in levensgevaar brengen van de echtgenoot, of de noodzaak aan een voortdurende behandeling in een psychiatrische instelling.

Deze echtscheidingsgrond heeft een relatief karakter. De vaststelling van de geestelijke stoornis op zich is onvoldoende om de echtscheiding te krijgen. De rechter dient ook de ondraaglijkheid van het huwelijksleven vast te stellen om de gehuwden uit de echt te kunnen scheiden.

De echtscheiding kan te allen tijde worden aangevraagd.

---

⁹³ Akintürk en Ates 2020, p. 259.

4.2.2 Algemene echtscheidingsgronden

Naast de bijzondere gronden bestaan er ook enkele algemene echtscheidingsgronden, die opgenomen zijn in artikel 166 BW. Er worden drie algemene echtscheidingsgronden onderscheiden: 1) ernstige ontwrichting van het huwelijk, 2) de echtscheiding door onderlinge toestemming en 3) de onmogelijke herleving van de samenleving drie jaar na het instellen van een eerder echtscheidingsverzoek.

1. Ernstige ontwrichting van het huwelijk. - artikel 166, eerste lid BW

De echtscheiding wordt uitgesproken indien blijkt dat het huwelijk dermate ontwricht is dat van de echtgenoten redelijkerwijs niet meer verwacht kan worden om de samenleving nog voort te zetten.

Twee voorwaarden dienen dus vervuld te zijn:

- a) Het huwelijksleven dient ernstig ontwricht te zijn. De vaststelling hiervan wordt overgelaten aan de rechter, die zich hiervoor laat leiden door jurisprudentie en wetenschappelijke onderzoeken.
- b) De verzuurde verstandhouding dient tenslotte het leven ondraaglijk te maken voor (een van) de echtgenoten.

De ontwrichting hoeft niet per sé het gevolg te zijn van een 'fout'. Evenmin is vereist dat de partij die echtscheiding eist geen of een minder zware schuld treft aan de ontwrichting dan de andere echtgenoot. Het foutbeginsel staat los van het recht om de echtscheiding te starten. Indien de verwerende partij echter meent minder schuld te treffen aan de ontwrichting van het huwelijk dan de eisende partij, kan zij hiertegen bezwaar maken. Dit verweer is belangrijk in het kader van partneralimentatie na de echtscheiding. De alimentatiebehoefte partij kan immers aanspraak op partneralimentatie maken als zij 'minder dan de ander' of geen schuld treft aan de echtscheiding. Aan de andere kant mag het verweer echter ook geen rechtsmisbruik opleveren. Dit zal doorgaans het geval zijn als bijvoorbeeld de bezwaren slechts geuit worden om de echtscheiding zo lang mogelijk te rekken.

De volgende redenen kunnen als een ernstige ontwrichting van het huwelijk beschouwd worden: weigering van seksuele contacten, verwaarlozing van de plichten als echtgenoot, constante ruzies, verlies van wederzijds vertrouwen en respect, en dergelijke.

De echtscheidingsgrond 'ernstige ontwrichting van het huwelijk' is de grond die in de praktijk het vaakst wordt gebruikt; dit vanwege haar ruim toepassingsgebied. In tegenstelling tot de vijf bijzondere echtscheidingsgronden vergt deze grond ook geen specifiek bewijs. Bovendien kan deze grond ingesteld worden in combinatie met een van de vijf bijzondere echtscheidingsgronden. De bijzondere echtscheidingsgronden hebben volgens Turkse cassatierechtspraak wel voorrang op de algemene gronden.

2. Echtscheiding door onderlinge toestemming - artikel 166, lid 2 BW

Hiertoe dient aan de volgende vier vereisten voldaan te zijn:

- a) Het huwelijk moet minstens één jaar hebben geduurd.

b) Het verzoek tot echtscheiding gebeurt gezamenlijk door de echtgenoten, of een van de echtgenoten dient het echtscheidingsverzoek in, en de ander stemt hiermee in.

c) De rechter dient vast te stellen of de echtgenoten uit vrije wil het verzoek hebben ingesteld. Partijen dienen hiervoor in persoon te verschijnen op de zitting. Zij kunnen zich hiertoe niet laten vertegenwoordigen door hun raadsman.

d) De echtgenoten dienen alvorens een echtscheidingsverzoek in te dienen, in een echtscheidingsconvenant de gevolgen van de echtscheiding ten aanzien van de minderjarige kinderen en het huwelijksvermogen te hebben geregeld. De rechter kan in het belang van de echtgenoten en/of de kinderen, deze overeenkomst wijzigen. De echtgenoten dienen wel in te stemmen met deze wijzigingen van de rechter.

3. Onmogelijke herleving van de samenleving - artikel 166, lid 3 BW

Als een echtscheidingsverzoek wordt afgewezen, kan een van de echtgenoten opnieuw een verzoek tot echtscheiding instellen, vanaf drie jaar na het in kracht van gewijsde treden van de rechterlijke beslissing, indien intussen geen hervatting van de samenleving heeft plaatsgevonden.

Aan de volgende vier voorwaarden dient te zijn voldaan:

- a) Een echtscheidingsverzoek dient eerder afgewezen te zijn, ongeacht wat hiervoor de reden was;
- b) De eerdere echtscheidingsbeslissing moet minstens drie jaar kracht van gewijsde hebben;
- c) Gedurende die periode mag de samenleving tussen de echtgenoten niet hervat zijn. Partijen dienen dus al die tijd feitelijk gescheiden te zijn geweest;
- d) De echtscheiding dient op grond hiervan opnieuw door een van de echtgenoten aangevraagd te worden.

4.3 Procedure

Volgens artikel 167 BW kan de echtgenoot die zich op een echtscheidingsgrond kan beroepen, om de scheiding uit de echt, ‘*bosanma davasi*’ genoemd, of om de feitelijke scheiding⁹⁴, ‘*ayrilik davasi*’ genoemd, verzoeken.

De feitelijke scheiding kan op verschillende manieren ontstaan:

- op initiatief van een van de echtgenoten, die de andere verlaat.
- als gevolg van een afspraak tussen de echtgenoten, die overeenkomen dat ze uit elkaar gaan, ten minste voorlopig.
- als gevolg van een rechterlijke beslissing: wanneer de verstandhouding verstoord is, kan een van de echtgenoten aan de familierechter vragen om maatregelen te bevelen die tijdelijk de spanningen kunnen verlichten. Een van deze maatregelen kan eruit bestaan dat de echtgenoten tijdelijk worden ontslagen van de verplichting om samen te wonen, en worden toegelaten om apart te wonen. De maatregelen kunnen dus op zichzelf of samen met de echtscheiding gevraagd worden.

Een echtscheidingsprocedure kan altijd en door ieder van de echtgenoten worden opgestart, bevestigen de respondenten van de interviews.

---

⁹⁴ Ibili hanteert de term ‘*scheiding van tafel en bed*’ in zijn vertaling van het Turks BW; zie Ibili 2020.

Als de echtgenoten samen beslissen om te scheiden en voldoen aan de wettelijke voorwaarden hiervoor, volgen zij de procedure voor de echtscheiding met onderlinge toestemming, zoals eerder in paragraaf 4.2.2 uiteengezet.

De echtgenoten kunnen voor of gedurende de echtscheidingsprocedure de gevolgen van de echtscheiding onderling regelen in een echtscheidingsconvenant. Zij kunnen zelf afspraken maken over bijvoorbeeld het ouderlijk gezag over de kinderen, de te betalen onderhoudsgelden voor de partner en de kinderen, de te betalen schadevergoedingen, welke ouder al dan niet voorlopig de echtelijke woning toegewezen krijgt en dergelijke meer. Afspraken rond de beëindiging van een religieus gesloten huwelijk zal men niet via de rechtbanken kunnen afdwingen omdat dergelijke huwelijken niet erkend worden. Het maken van een dergelijke afspraak zal ook niet nodig zijn aangezien de Diyanet zich op het standpunt stelt dat de ontbinding van het burgerlijk huwelijk automatisch de ontbinding van het religieuze huwelijk met zich meebrengt. Afspraken die echtgenoten maken, worden voor homologatie voorgelegd aan de bevoegde familierechter, die hierover soeverein beslist. Indien deze oordeelt dat de afspraken de belangen van de minderjarige kinderen schenden, zal hij zijn eigen beslissing in de plaats stellen.

De familierechtbank van de woonplaats van een van de echtgenoten of van de woonplaats waar zij ten minste zes maanden vóór de procedure samen verbleven, is bevoegd volgens artikel 168 BW.

De procedure wordt ingeleid via een verzoekschrift. De kennisgeving van dat verzoekschrift kan voor vertraging zorgen als de woonplaats van de verwerende partij in het buitenland gevestigd is. Het verzoekschrift vertrekt dan via het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken naar het Turks consulaat van het land van de verwerende partij, die dan opgeroepen wordt om zijn akte te komen ophalen binnen uiterlijk één maand. Het kan dus gemiddeld twee maanden duren voordat een verwerende partij kennis krijgt van de oproeping om te verschijnen voor de familierechtbank. Als het adres niet bekend is, zal de advocaat de Turkse consulaire diensten van de laatste (bekende) woonplaats in het buitenland aanschrijven als bewijs dat er pogingen ondernomen zijn om de verwerende partij op te roepen.⁹⁵

De echtscheidingsgrond vormt het belangrijkste aspect van de procedure, stellen de respondenten. Dit dient in het licht van de bewijsmiddelen gekozen te worden. De reden voor de echtscheiding kan bijvoorbeeld overspel zijn, maar als hiervan geen bewijzen voorliggen, kan het beste worden gechopt voor 'ernstige ontwrichting van het huwelijk' als echtscheidingsgrond.

Getuigenverklaringen van familie en vrienden zijn belangrijke bewijsmiddelen, zolang ze eenduidig zijn. Bewijs van het ontbreken van inkomsten kan worden geleverd met behulp van sociale zekerheidsgegevens.⁹⁶

De zitting bij de familierechtbank kan op verzoek achter gesloten deuren plaatsvinden ter bescherming van het privéleven van partijen.

---

⁹⁵ Met dank aan de respondenten, die tijdens interviews het praktische van het procederen verder toelichten.

⁹⁶ Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK).

Indien de Turkse echtgenoten geen (gezamenlijke) woonplaats hebben in Turkije, kan de echtscheiding alsnog voor de Turkse rechtbanken worden gebracht volgens artikel 41 IPR Wet,⁹⁷ op voorwaarde dat er geen andere echtscheidingsprocedure loopt in het buitenland. Een eerder gestarte procedure in het buitenland maakt dat de Turkse rechtbanken de zaak in Turkije zullen opschorten in afwachting van de besissing van de buitenlandse rechtbank om tegenstrijdige uitspraken te vermijden, stellen de respondenten van de interviews. Dit op voorwaarde dat het Turks IPR met betrekking tot de voorliggende kwestie de buitenlandse rechtbank ook bevoegd verklaart.

Artikel 14 IPR Wet⁹⁸ regelt op haar beurt het toepasselijke recht voor de echtscheiding en de gevolgen ervan. Het recht van het land waarvan beide echtgenoten de nationaliteit hebben op het moment van het echtscheidingsverzoek vormt het eerste aanknopingspunt. Hebben de echtgenoten geen gemeenschappelijke nationaliteit, dan wordt het recht van het land van de gemeenschappelijke verblijfplaats van de echtgenoten toegepast. Een verblijfplaats is een feitelijke toestand en veronderstelt geen formele inschrijving. Indien ook geen gemeenschappelijke verblijfplaats voorhanden is, zal in principe het Turks recht toegepast worden op het echtscheidingsverzoek. Hierbij dient echter rekening te worden gehouden met *renvoi*⁹⁹ op basis van artikel 2, lid 3 IPR Wet. Als het aangewezen vreemd recht een ander rechtssysteem aanwijst, zal dat rechtssysteem worden toegepast, tenzij het aangewezen vreemd recht de keuze laat aan de echtgenoten om zelf een rechtssysteem te kiezen.¹⁰⁰

4.4 Voorlopige maatregelen

Bij gezinsmoeilijkheden van nog samenwonende echtgenoten, of bij echtgenoten die feitelijk van elkaar gescheiden wonen, moeten wellicht een aantal maatregelen worden genomen. De gevolgen moeten in ieder geval tijdelijk geregeld worden: ofwel ter oplossing van de gezinsmoeilijkheden, ofwel totdat de echtgenoten beslissen om weer samen te gaan wonen, ofwel totdat ze beslissen om uit de echt te scheiden. Artikel 169 BW machtigt de familierechter om alle nodige voorzieningen te treffen, die de persoon of de goederen van de echtgenoten en hun minderjarige kinderen betreffen. De wet kent de familierechter hierbij een zeer ruime beoordelings- en beslissingsmarge toe.

De maatregelen worden op niet-limitatieve wijze bepaald in de wet. De rechter moet immers een oplossing kunnen bieden voor alle mogelijke gezinsmoeilijkheden. De enige beperking hierin is dat de voorzieningen moeten beantwoorden aan het dubbel criterium van het dringend-zijn en van het voorlopig-zijn. De maatregelen kunnen altijd gewijzigd worden op vraag van een of beide echtgenoten en mogen dus geen definitieve toestand creëren (het voorlopigheids criterium). De dringendheid van de maatregelen wijst op de noodzaak snel iets te ondernemen zodat het gezin geen verder nadeel ondervindt.

---

⁹⁷ M. Tan Dehmen, Turk vatandaşlarının kisi hallerine ilişkin davalar bakımından 5718 sayılı MÖHUK'ta Kabul edilen yetki kuralı, *Public and Private International Law Bulletin* (33) 2015, afl. 1, p. 169-210.

⁹⁸ A.B. Canyaş, 'Yabancı unsurlu bösanma davalarında hukuk secimi', *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (19) 2015, afl. 3.

⁹⁹ Zie paragraaf 2.3.2 over het Turks Internationaal Privaatrecht.

¹⁰⁰ Interview van 12 december 2020 met Nuray en Çakmut.

De rechter bepaalt de geldingsduur van de maatregelen, die maximaal drie jaar kan bedragen. De maatregelen eindigen van rechtswege door de verzoening van partijen of aan het einde van de door de rechter bepaalde periode of door het definitief worden van de echtscheiding.

Bij een echtscheiding behouden de voorzieningen ten behoeve van de kinderen hun gelding ook na het definitief worden van de echtscheiding; dit is vanaf het moment dat het echtscheidingsvonnis of -arrest in kracht van gewijsde is gegaan.

Hierna volgen de meest voorkomende maatregelen ter illustratie, gevolgd door een korte IPR-bespreking.

1. Waarschuwing en bemiddeling:

De rechter kan bij het niet nakomen van de echtelijke plichten, de nalatige echtgenoot waarschuwen en deze op de huwelijkse plichten wijzen. Bij ernstige onenigheid kan de rechter trachten te bemiddelen en de partijen te verzoenen. Indien nodig kan hij de partijen doorverwijzen naar een deskundige (bijvoorbeeld een relatietherapeut), indien zij hiermee instemmen.

2. Financiële bijdrage in de gezinslasten:

De rechter kan de echtgenoot, die niet of onvoldoende bijdraagt in de financiële lasten van het gezin, tot betaling verplichten. De hoogte ervan wordt gebaseerd op zijn persoonlijk vermogen. Deze maatregel is een toepassing van de wederzijdse hulpplicht tussen echtgenoten en staat los van de alimentatie.

3. Ontvangstmachtiging:

De familierechter kan een echtgenoot machtigen om gelden (zoals beroepsinkomsten of uitkering of huurinkomsten), die normaliter bij de andere echtgenoot binnenkomen, zelf te ontvangen, en wel rechtstreeks van de schuldenaar die deze gelden uitkeert (werkgever, sociale instelling, huurder, en dergelijke). De nalatige echtgenoot, die de gezinslasten en/of alimentatie niet vrijwillig betaalt, wordt op deze manier gedwongen om toch te 'betalen'.

4. Beperking van het beschikkingsrecht:

Een andere dwangmaatregel waarover de familierechter beschikt, is het beperken van de rechten die een echtgenoot die zijn financiële plichten niet nakomt, heeft op een bepaald vermogen. Dit kunnen eigendomsrechten zijn maar ook andere zakelijke rechten, zoals vruchtgebruik.

Een eigenaar-echtgenoot kan zo in het belang van de huwelijksgemeenschap een verbod opgelegd krijgen om bijvoorbeeld de gezinswoning te verkopen of te verhuren, of deze te bezwaren met een hypotheek. Van deze beslissing wordt dan ambtshalve een kantmelding gemaakt in de registers van het kadaster, zodat derden ook kennis krijgen van deze maatregel. Een ander voorbeeld is de blokkering van spaargelden van een echtgenoot om te vermijden dat deze de gelden zou vervreemden.

5. Afzonderlijke woonst:

Bij ernstige gezinsmoeilijkheden kan de rechter de samenwoningsplicht tussen echtgenoten opheffen en de 'afzonderlijke woonst', het niet langer samenwonen, bevelen van de echtgenoten. De rechter zal hierbij

eveneens, rekening houdend met de feitelijke omstandigheden, bepalen welke echtgenoot voorlopig de gezinswoning en de inboedel toegewezen krijgt.

6. Partneralimentatie:

De rechter kan de behoeftige echtgenoot partneralimentatie toewijzen voor de duur van de echtscheidingsprocedure of van de feitelijke scheiding. De schuldvraag speelt hier - in tegenstelling tot de alimentatie na de echtscheiding - geen rol. Ook de 'schuldige' echtgenoot zal dus een uitkering kunnen krijgen.¹⁰¹ Zodra de echtscheiding definitief wordt, houdt deze maatregel van rechtswege op uitwerking te hebben. Indien men dus na de echtscheiding nog alimentatie wenst te ontvangen, zal men dit in een bijkomend verzoek moeten vragen aan de familierechter (zie paragraaf 4.5). Bij de vaststelling van het bedrag van de alimentatie houdt de rechter rekening met de inkomsten en mogelijkheden (verdienvermogen) van beide echtgenoten.

7. Voorzieningen betreffende de minderjarige kinderen:

De rechter zal bij een feitelijke scheiding eveneens bepalen aan welke ouder de minderjarige kinderen toegewezen worden, welke ouder een omgangsrecht met de kinderen krijgt en welke ouder alimentatie zal moeten betalen voor de kinderen. Voor een verdere verdieping hiervan wordt verwezen naar paragraaf 6.3.

8. Turks IPR:

Voor genoemde maatregelen vallen onder de toepassing van artikel 14 IPR Wet, zoals hierboven in paragraaf 4.3 uiteengezet. Een kleine stroming in de literatuur is van mening dat het Haags Alimentatieverdrag van 1973 toepasselijk is op partneralimentatie gedurende de echtscheidingsprocedure. Deze opvatting wordt echter weinig gevolgd in de rechtspraak.

4.5 Gevolgen van de echtscheiding

In deze afdeling worden de belangrijkste gevolgen van de echtscheiding uiteengezet.

1. Wijziging van de familienaam van de vrouw - artikel 173 BW

Door de echtscheiding verliest de vrouw de familienaam van haar ex-echtgenoot en neemt zij van rechtswege haar meisjesnaam weer aan. De vrouw kan echter, indien zij er enig belang bij heeft, de rechter verzoeken om haar toe te laten de familienaam van haar ex-echtgenoot te houden na de echtscheiding. Dit zal doorgaans het geval zijn voor vrouwen die met de familienaam van hun ex bekendheid hebben verworven, zoals schrijfsters of actrices. Maar ook moeders, die het ouderlijk gezag over de kinderen hebben, kunnen opteren voor het behoud van hun huwelijkse familienaam in het belang van hun kinderen, over wie zij het ouderlijk gezag hebben. De ex-man kan zich verzetten tegen een dergelijk verzoek indien het hem zou kunnen schaden.

---

¹⁰¹ Akintürk en Ates 2020, p. 285.

2. Wachtperiode van de vrouw - artikel 132 BW

De wet voorziet in een verplichte wachttermijn voor de gescheiden vrouw. Zij zal pas na een wachtperiode van driehonderd dagen na de ontbinding van haar vorig huwelijk opnieuw kunnen trouwen, tenzij zij met haar ex-echtgenoot hertrouwt of bewijs levert dat zij niet zwanger is uit haar eerder huwelijk. In dat geval zal de rechter deze wachtperiode buiten beschouwing laten. Met deze bepaling beoogt de wetgever de afstammingsband van een mogelijk ongeborn kind te beschermen. Dit huwelijksbeletsel is relatief. Als de vrouw toch huwt vóór het verstrijken van de wachtperiode, zal het huwelijk *niet* nietig zijn.

3. Vereffening en verdeling van de huwelijksgemeenschap - schenkingen

De ontbinding van het huwelijk noodzaakt ook tot de vereffening en verdeling van het huwelijksvermogen. Dit onderwerp valt niet onder het bestek van onderhavige onderzoek.

Wel noemenswaardig is het lot van de schenkingen die gedaan zijn door de man en zijn familie aan de vrouw ter gelegenheid van de verloving en van het huwelijk, met name de befaamde bruidsschat zoals gouden juwelen of auto. Professor Feyzioglu stelt, hiervoor verwijzend naar twee arresten van het Turks Hof van Cassatie¹⁰², dat deze schenkingen in principe niet onder de huwelijksgemeenschap vallen en daarom ook niet kunnen worden teruggeëist. Artikel 295, lid 2 Schuldenwet¹⁰³ voorziet in uitzonderingen hierop: 1) een ernstige fout, 2) een ernstige niet-nakoming van de huwelijkse plicht(en) of 3) verzuim van huwelijkscontractuele voorwaarden maken de schenkingen ongedaan en kunnen daarom wel worden teruggevorderd.¹⁰⁴

4. Alimentatie ex-partner - artikel 175 tot en met 178 BW

De echtgenoot die door de echtscheiding behoeftig wordt, kan van de ander alimentatie eisen op voorwaarde dat deze geen grotere schuld treft aan de echtscheiding dan de ander¹⁰⁵. Grondslag voor het recht op alimentatie is de behoeftigheid van degene die ze vraagt. De toekenning van de alimentatie wordt dus niet meer louter bepaald door de vroegere regel (alleen de onschuldige echtgenoot kan alimentatie krijgen, alleen de schuldige echtgenoot moet alimentatie betalen). De alimentatie is niet meer gericht op enige vergoeding van schade voor de onschuldige echtgenoot.

Bij de vaststelling van het bedrag van de alimentatie houdt de rechter rekening enerzijds met de behoeftigheid en het verdienvermogen van de alimentatiegerechtigde en anderzijds met de financiële draagkracht van de alimentatieplichtige. In dit verband getuigen de respondenten van de interviews van een waarneembare positieve discriminatie ten opzichte van de vrouw. Als de vrouw gedurende het huwelijk niet heeft gewerkt, wordt over het algemeen minder snel van haar verwacht dat zij na de echtscheiding ook zou gaan werken.

---

¹⁰² Arrest Turks Hof van Cassatie van 10 mei 1961, nr. 10/24 en 18 mei 1961, nr. 1550/2967; Akintürk en Ates 2020, p. 295.

¹⁰³ Schuldenwet ('Borclar Kanunu'), Wet nr. 6098 van 11 januari 2011, inwerkingtreding op 24 juli 1950, Turks Staatsblad nr. 27836 van 4 februari 2011.

¹⁰⁴ Akintürk en Ates 2020, p. 295.

¹⁰⁵ Voor meer uitleg Ö. Celebi, 'The role of fault in divorce proceedings in Turkish Family Law', in in F. Ibili & Z.D. Tarman (red.), *Recent Developments in Turkish Family Law*, Den Haag: Boom juridisch 2020, p. 35-51.

Als er eenmaal alimentatie is vastgesteld, is deze in principe voor onbepaalde duur, dat wil zeggen voor de rest van het leven,¹⁰⁶ aan de alimentatiegerechtigde verschuldigd, tenzij deze laatste niet meer in staat van behoefte verkeert of een eerloos leven lijdt. Rechtspraak neemt aan dat de feitelijke samenwoning of een samenwoning via een informeel huwelijk van de onderhoudsgerechtigde met een nieuwe partner ook een einde maakt aan de behoefte van de onderhoudsgerechtigde. De onderhoudsplichtige draagt hiervan de bewijslast: hij of zij zal de feitelijke samenwoning of samenwoning bij een informeel huwelijk moeten bewijzen om beëindiging van de alimentatie te realiseren, hetgeen geen gemakkelijke opgave is. Reden waarom alimentatiegerechtigden in de praktijk soms toch, zij het wederrechtelijk, om hun recht op alimentatie niet te verliezen, kunnen kiezen voor een tweede informeel huwelijk of een feitelijke samenleving met een nieuwe partner, aldus blijkt uit interviews. Als een van de ex-partners overlijdt, vervalt de alimentatieplicht ook van rechtswege. De familierechter van de woonplaats van de onderhoudsgerechtigde oordeelt hierover.

Het recht op alimentatie verjaart binnen een jaar nadat de echtscheidingsbeslissing definitief is geworden. De alimentatie kan in één keer of in vooraf bepaalde termijnen worden betaald. De alimentatie verschuldigd in termijnen is vatbaar voor wijzigingen, dat wil zeggen voor 'verhoging, vermindering of afschaffing' bij gewijzigde omstandigheden.

Is er sprake van grensoverschrijdende elementen, dan zullen de aanknopingspunten van het Alimentatieverdrag van 1973 gevolgd moeten worden. In tegenstelling tot de alimentatie als voorlopige voorziening, bestaat hier geen discussie omtrent de toepasselijkheid van het Alimentatieverdrag van 1973.¹⁰⁷ Het recht van het land waar de onderhoudsgerechtigde ex-echtgenoot de gewone verblijfplaats heeft, vormt het eerste aanknopingspunt. Als dit rechtssysteem geen recht geeft op alimentatie, volgt men het recht van het land waarvan beide voormalige echtgenoten de nationaliteit hebben. Indien dit aanknopingspunt ook geen soelaas biedt, zal in principe het Turks recht toegepast worden op het alimentatieverzoek.

De advocaten bevestigen tijdens de interviews dat de rechterlijke beslissingen over de onderhoudsgelden (zowel voor de kinderen, als voor de partner) redelijk snel kunnen worden uitgevoerd. De onderhoudsplichtige wordt reeds verplicht tot betaling vanaf de 7de dag na de formele kennisgeving van de rechterlijke beslissing. Bij 3 maanden achterstalligheid, kan de onderhoudsgerechtigde zelfs om een vervangende gevangenisstraf verzoeken, '*tazyik hapsi talebi*' genoemd. Dit geldt weliswaar enkel voor de onderhoudsgelden, en niet voor de schadevergoedingen.

5. Schadevergoeding na echtscheiding - artikel 174 BW

De onschuldige of minder schuldige partner, die door de echtscheiding in een belang of in zijn of haar persoon is geschaad, kan materiële en morele schadevergoeding eisen van de schuldige partner. De materiële schadevergoeding omvat onder meer het verlies van de vermogensvoordelen volgens het wettelijk huwelijksstelsel, de derving van toekomstige vermogensvoordelen (zoals pensioenpremie,

---

¹⁰⁶ Er zijn wetsvoorstellen aangehangen om de duur van de onderhoudsplicht tussen gewezen echtgenoten te beperken in de tijd.

¹⁰⁷ Interview van 12 december 2020 met Nuray en Çakmut.

levensverzekering, en dergelijke). De psychologische en morele pijn als gevolg van bijvoorbeeld overspel, huiselijk geweld, of de gekrenkte eer en reputatie door de blootstelling van privé-gegevens, vormen daarentegen posten voor een morele schadevergoeding.

Voor de vaststelling van het bedrag van de schadevergoedingen houdt de rechter rekening met alle concrete elementen, zoals de duur van het huwelijk, de leeftijd van partijen, hun gedrag tijdens het huwelijk, de ernst van de schuld, en de impact hiervan op de schadelijdende echtgenoot. Voor de bepaling van de morele schadevergoeding dient daarnaast ook rekening te worden gehouden met de financiële draagkracht van de schuldige partner.

Materiële schadevergoeding kan in één keer of in vooraf bepaalde termijnen worden betaald. De materiële schadevergoeding verschuldigd in termijnen is vatbaar voor wijzigingen, dat wil zeggen voor verhoging, vermindering of afschaffing bij gewijzigde omstandigheden. Morele schadevergoeding daarentegen moet altijd in één keer betaald worden en is niet wijzigbaar.

Het recht op schadevergoeding verjaart, net zoals bij alimentatie, binnen een jaar nadat de echtscheidingsbeslissing definitief is geworden.

Als sprake is van grensoverschrijdende elementen zal het toepasselijk recht op basis van artikel 14 IPR Wet bepaald moeten worden.¹⁰⁸

6. Bepalingen ten behoeve van de minderjarige kinderen

Dit onderwerp wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 5 over afstamming, paragraaf 5.4 en hoofdstuk 6 over ouderlijk gezag en onderhoudsbijdragen.

4.6 Erkenning van buitenlandse echtscheidingsbeslissingen en beschikkingen omtrent maatregelen

Een door een Nederlandse rechtbank uitgesproken echtscheidingsuitspraak heeft erkenning om gevolgen te kunnen hebben in Turkije. Deze erkenning kan op twee manieren gebeuren.¹⁰⁹

1. Decreet van 17 april 2017

Artikel 27A Bevolkingsdienstenwet,¹¹⁰ zoals ingevoerd krachtens artikel 4 Decreet van 17 april 2017,¹¹¹ voorziet in een vereenvoudigde administratieve erkenningsprocedure: buitenlandse - in dit geval Nederlandse - rechterlijke beslissingen tot ontbinding van het huwelijk (echtscheiding, nietigverklaring of

---

¹⁰⁸ A.B. Canyaş, 'Yabancı unsurlu bösanma davalarında hukuk secimi', *Gazi üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (19) 2015, afl. 3.

¹⁰⁹ U. Tütüncübasi, 'Yabancı kararların Türk hukukunda tanınması konusunda 690 sayılı Kanun hükmünde kararname ile düzenlenen yenilikler', *Dokuz Eylül Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi*, (19) 2017, afl. 2, p. 103-127.

¹¹⁰ Bevolkingsdienstenwet ('Nüfus Hizmetleri Kanunu' genoemd), Wet nr. 5490 van 25 april 2006, Turks Staatsblad nr. 26153 van 29 april 2006.

¹¹¹ Decreet (met kracht van wet) houdende de aanpassingen ten tijde van noodtoestanden ('*Olağanüstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması hakkında kanun hükmünde kararname*'), Decreet nr. 690 van 17 april 2017, Turks Staatsblad nr. 30052 van 29 april 2017, inwerkingtreding op 29 april 2017.

ongeldigverklaring) kunnen via het Turks consulaat in Nederland of via de bevolkingsdiensten in Turkije zelf erkend en geregistreerd worden. De ambtenaar van de burgerlijke stand is gemachtigd om zonder enige rechterlijke tussenkomst de door de Nederlandse rechtbanken uitgesproken echtscheidingsbeslissing te registreren in de burgerlijke registers.

Artikel 27A Bevolkingsdienstenwet in samenhang gelezen met artikel 50 e.v. IPR Wet bepalen hiervoor de volgende voorwaarden:

- a) De buitenlandse echtscheidingsbeslissing wordt slechts erkend indien deze uitgesproken werd door een bevoegde rechter.
- b) De Nederlandse rechterlijke beslissing dient kracht van gewijsde te hebben.
- c) De echtscheidingsbeslissing mag de Turkse openbare orde niet schenden. Zo zal een Nederlandse echtscheidingsbeslissing tussen twee Turken van hetzelfde geslacht, geen erkenning kunnen krijgen in Turkije.
- d) De voormalige echtgenoten moeten samenwerken en een gezamenlijk verzoek tot registratie richten. Zij dienen zich samen of niet samen maar wel binnen 90 dagen aan te melden bij dezelfde burgerlijke dienst of het Turkse consulaat en hun akkoord te bevestigen met de overschrijving van de echtscheidingsbeslissing. Indien één van de partijen weigert mee te werken aan deze administratieve procedure, zal de erkenning moeten geschieden via de Turkse rechterlijke instanties.

2. Tenuitvoerleggings - of exequaturprocedure

Als voormelde administratieve registratie niet gerealiseerd kan worden, heeft men geen andere keus dan naar de Turkse rechter te gaan om de Nederlandse echtscheiding te laten erkennen in Turkije. Een dergelijke procedure wordt '*tanima davasi*' genoemd.

Om de uitvoering te realiseren van de voorzieningen die werden bevolen door de Nederlandse rechter, dient men sowieso naar de Turkse rechter te gaan. Via administratieve weg is dit niet mogelijk. Men vraagt de rechter dan om de uitvoerbaarverklaring van de voorzieningen, '*tenfiz davasi*' genoemd.

De artikelen 50 e.v. IPR Wet regelen de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse rechterlijke beslissingen. Allereerst wordt het reciprociteitsbeginsel in artikel 54 IPR Wet genoemd. Volgens dit beginsel zal Turkije slechts de rechterlijke beslissingen van vreemde staten erkennen, die ook de Turkse rechterlijke beslissingen erkennen. De echtscheidingsbeslissingen vormen hierop een uitzondering. Voor deze beslissingen wordt geen wederkerigheid vereist. De beschikkingen omtrent maatregelen moeten wel voldoen aan de wederkerigheidsvoorwaarde. Voor de Nederlandse rechterlijke beschikkingen levert dit punt geen beletsel. Voorts is het zo dat alleen definitieve en onherroepelijke Nederlandse rechterlijke beslissingen erkenning en uitvoering kunnen krijgen in Turkije. De Nederlandse uitspraak dient met andere woorden kracht van gewijsde te hebben en te zijn ingeschreven. Verder mag de Nederlandse uitspraak niet in strijd zijn met de Turkse openbare orde. Een Nederlandse echtscheidingsuitspraak tussen personen van hetzelfde geslacht zal om deze reden nooit erkend kunnen worden in Turkije. Een andere belangrijke

voorwaarde is dat de Nederlandse uitspraak niet bij verstek mag zijn geweest. Verweerder moet geldig opgeroepen en vertegenwoordigd zijn geweest in Nederland.¹¹²

Een tenuitvoerleggingsprocedure (ook wel de exequaturprocedure genoemd) wordt bij verzoekschrift ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg (én niet de familierechtbank) van de woonplaats of de gekende verblijfplaats van de echtgenoten. Als noch de woonplaats, noch de verblijfplaats gekend is, wordt de procedure voor de rechtbank van eerste aanleg in Istanbul, Ankara of Izmir gevoerd.

---

¹¹² Z.D. Tarman, 'Recognition and Enforcement of Foreign Divorce decisions in Turkey', in F. Ibili & Z.D. Tarman (red.), *Recent Developments in Turkish Family Law*, Den Haag: Boom juridisch 2020, p. 11-32.

Hoofdstuk 5 Afstamming

5.1 Inleiding in de afstamming

De afstammingsrelatie is de juridisch erkende band tussen een persoon en zijn ouders, en tussen een persoon en zijn kinderen. In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de oorspronkelijke afstammingsband in de eerste graad: de verwantschap/band die een kind aan zijn biologische vader en moeder bindt. De artikelen 282 tot en met 351 BW bepalen hoe deze afstammingsband, ‘*soybagi*’ genoemd, juridisch wordt vastgesteld en welke gevolgen het met zich meebrengt.

5.2 Registratie van de geboorte

De registratie van de geboorte wordt geregeld in de Bevolkingsdienstenwet.¹¹³ Volgens artikel 15 dient de geboorte van een kind binnen een termijn van 30 dagen vanaf de geboorte gemeld te worden bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van keuze, die het op zijn beurt registreert in de geboorteregisters en vervolgens in de registers van de burgerlijke stand. Bij een geboorte in het buitenland, gebeurt de melding binnen 60 dagen bij de Turkse consulaire diensten in het buitenland.

De aangifte kan gebeuren door overlegging van een formeel geboortecertificaat, verstrekt door een erkend medisch zorgcentrum, maar ook via een schriftelijke verklaring van de aangever(s). De ouder(s), de voogd, de tijdelijke voogd, de grootouder(s), de meerderjarige broers en zussen (siblings) of de personen die het kind in bewaring hebben, kunnen achtereenvolgens de aangifte doen.

5.3 Verwantschap met de moeder

De afstammingsband tussen het kind en de moeder ontstaat door de geboorte. De verwantschap met de moeder komt van rechtswege tot stand en houdt een onweerlegbaar vermoeden in.

5.4 Verwantschap met de vader

De afstammingsband tussen het kind en de vader ontstaat volgens artikel 282 BW door 1) het huwelijk met de moeder, 2) erkenning, 3) gerechtelijke vaststelling of 4) adoptie. De adoptie wordt in dit onderzoek niet besproken. In tegenstelling tot het moederschap houdt de vaderlijke verwantschap steeds een weerlegbaar vermoeden in tot het tegenbewijs is geleverd.

---

¹¹³ Bevolkingsdienstenwet (‘Nüfus Hizmetleri Kanunu genoemd’), Wet nr. 5490 van 25 april 2006, Turks Staatsblad nr. 26153 van 29 april 2006.

5.4.1 Huwelijk - artikel 285 BW

Artikel 285 BW bepaalt het volgende: *“Vader van het kind, dat gedurende het huwelijk of binnen driehonderd dagen na beëindiging van het huwelijk is geboren, is de echtgenoot. Indien het kind is geboren na verloop van deze periode kan het feit dat de moeder zwanger is geraakt tijdens het huwelijk als bewijs dienen voor de verwantschap tussen het kind en de echtgenoot. Indien de echtgenoot vermist verklaard is, vangt de termijn van driehonderd dagen aan op het tijdstip van het levensgevaar of van het laatst ontvangen bericht.”*¹¹⁴

Het vaderschap ontstaat onder meer door het huwelijk met de moeder. Men spreekt hier van de **vaderschapsregel** of **het vermoeden van vaderschap**, ‘*babalik karinesi*’ genoemd. Als de vrouw bevalt mag men in alle redelijkheid veronderstellen dat haar echtgenoot degene is die het kind verwekt heeft en mag men hem als de juridische vader aanwijzen.

De termijn van 300 dagen heeft te maken met de wettelijke periode van verwekking. Als er op het ogenblik van de geboorte meer dan 300 dagen verstreken zijn sedert de ontbinding van het huwelijk (door nietigverklaring, echtscheiding of het overlijden van de echtgenoot), is het niet meer waarschijnlijk dat die man het kind heeft verwekt en wordt hij ook niet meer geacht de vader te zijn. Tenzij de moeder aan de hand van medische documenten bewijst dat zij een langere zwangerschapsperiode heeft gehad dan 300 dagen.

De toepassing van de vaderschapsregel is niet eenvoudig. Om een duidelijk beeld hiervan te geven, worden de verschillende situaties waarin artikel 285 BW wordt toegepast, weergegeven.

Situatie 1: Man en vrouw trouwen. Ze verwekken een kind. Het kind wordt geboren. Man en vrouw zijn op dat ogenblik nog steeds gehuwd.

Volgens artikel 285 BW heeft het kind de echtgenoot als vader.

Situatie 2: De vrouw is zwanger. Ze trouwt met de vader van haar kind. Het kind wordt geboren. Man en vrouw zijn op dat ogenblik nog gehuwd.

Het kind heeft de echtgenoot als vader.

Situatie 3: De vrouw is zwanger. Het kind wordt geboren. Daarna trouwen de ouders.

De huwelijksband doet de afstammingsband van rechtswege ontstaan tussen vader en kind. Het kind wordt geacht ‘tijdens het huwelijk’ geboren te zijn volgens de artikelen 292 en verder BW. De gehuwden dienen hiervan melding te maken aan de huwelijksambtenaar tijdens de huwelijksluiting of aan de ambtenaar van de burgerlijke stand na het huwelijk. Als de vader het kind eerder al had erkend (zie paragraaf 5.4.2), wordt de afstammingsband gecorrigeerd door het huwelijk. Hiervan wordt kantmelding gemaakt in de registers van de burgerlijke stand. Deze wijze is ingegeven uit de bekommernis om ongelijke behandelingen tussen kinderen geboren tijdens en buiten het huwelijk weg te nemen.

---

¹¹⁴ Ibili 2020, p. 121.

Het kind zelf, de overige kinderen van de gehuwden of de Procureur des Konings kunnen zich verzetten tegen de vestiging van de afstammingsband. Hiertoe dient het bewijs voorgelegd te worden dat de echtgenoot niet de biologische vader is van kind.

Situatie 4: Man en vrouw trouwen. Ze verwekken een kind. Tijdens de zwangerschap overlijdt de man. Na het overlijden van de man wordt het kind geboren.

Als het kind geboren is binnen 300 dagen na het overlijden, heeft het de echtgenoot als vader.

Situatie 5: Man en vrouw trouwen. Ze verwekken een kind. Tijdens de zwangerschap gaan ze uit de echt scheiden.

Als het kind geboren is 'binnen 300 dagen na het overlijden', heeft het de echtgenoot als vader. Als de pas gescheiden zwangere vrouw hertrouwt voordat het kind geboren is, wordt de echtgenoot uit het tweede huwelijk geacht de vader te zijn. Wanneer dit vermoeden weerlegd wordt, wordt de echtgenoot uit het eerste huwelijk geacht de vader te zijn (artikel 290 BW).

Situatie 6: Man en vrouw trouwen. Ze verwekken een kind. Tijdens de zwangerschap wordt het huwelijk nietig verklaard.

Als het kind geboren is binnen 300 dagen na de nietigverklaring van het huwelijk, heeft het de echtgenoot als vader.

Betwisting van de vaderschapsregel

De vaststelling van de verwantschap met de vader op grond van het vermoeden van vaderschap steunt op de veronderstelling dat de echtgenoot de verwekker van het kind is. Tegenbewijs kan dit wettelijk vermoeden weerleggen en ongedaan maken. Dit kan enkel via een procedure tot vaderschapsbetwisting, 'soybaginin reddi davasi' genoemd, bij de familierechtbank van de woonplaats van een der partijen ten tijde van de rechtszaak of ten tijde van de geboorte.

De artikelen 286 en 291 BW bepalen wie het verzoek kan instellen. De echtgenoot en het minderjarig kind zelf kunnen het vaderschap betwisten. Indien de echtgenoot niet de mogelijkheid heeft zelf zijn verzoek in te dienen, omdat hij binnen de termijn van zijn verzoek overlijdt, vermist wordt verklaard of geen onderscheidingsvermogen heeft, kan de procedure worden ingesteld door iemand uit de restcategorie: nakomelingen van de echtgenoot, zijn moeder, zijn vader (wegens erfrechtelijke redenen) en degene die beweert de biologische vader te zijn.

De Turkse wetgever hecht dus veel belang aan het betwistingsrecht van de juridische vader en het kind zelf. De biologische vader zelf beschikt slechts over een beperkt recht. De moeder daarentegen is volledig uitgesloten van deze mogelijkheid. Het minderjarig kind zal wegens zijn handelingsonbekwaamheid tijdens de procedure vertegenwoordigd worden door een tijdelijke voogd, 'kayyim' genoemd.

De echtgenoot stelt een verzoek tot betwisting van vaderschap in tegen de moeder en het kind. Het kind stelt dit verzoek in tegen de moeder en de echtgenoot. Tussen het kind en de moeder kan er dus een

belangenconflict zijn; reden waarom de vertegenwoordiging van het kind niet aan de moeder, maar aan een tijdelijke voogd wordt toevertrouwd.

Artikel 289 BW bepaalt binnen welke termijn het verzoek dient te worden ingesteld: *“De echtgenoot is verplicht de rechtszaak te beginnen binnen een jaar nadat hij vernomen heeft van de geboorte van het kind en van het feit dat hij de vader niet is, of tot de wetenschap is gekomen dat de moeder geslachtsgemeenschap heeft gehad met een andere man ten tijde van de zwangerschap, en in ieder geval binnen vijf jaar na de geboorte van het kind. Het kind is verplicht de procedure te beginnen uiterlijk binnen een jaar na zijn meerderjarigheid. Indien er een gerechtvaardigde reden bestaat voor de overschrijding van de termijn, vangt de termijn van een jaar aan nadat die reden is vervallen.”*

De termijnvoorwaarde van vijf jaar na de geboorte van het kind werd door het arrest van 25 juni 2009 van het Turks Grondwettelijk Hof vernietigd. Dezelfde voorwaarde voorzien in artikel 291, lid 2 BW voor de aangestelde tijdelijke voogd werd eveneens vernietigd door het arrest van 10 oktober 2013 van het Turks Grondwettelijk Hof.¹¹⁵

5.4.2 Erkenning van vaderschap - artikel 295 tot en met 300 BW

De erkenning van vaderschap houdt in dat een man zijn vaderschap erkent ten aanzien van een kind, dat juridisch gezien nog geen vader heeft. Om te erkennen hoeft de erkenner niet vooraf aan te tonen dat hij de biologische vader is: hij wordt op zijn woord geloofd en het is dus mogelijk dat hij hierover niet de waarheid spreekt. De erkenning is ook niet gebonden aan de toestemming van het kind of de moeder, reden waarom het achteraf wel kan worden betwist.

Indien de erkenner minderjarig of handelingsonbekwaam is, is de toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordiger(s) vereist. Indien een kind achtereenvolgens door twee mannen zou worden erkend, heeft alleen de eerste erkenning gevolg zolang deze niet is vernietigd. Indien het kind verwant is met een andere man via bijvoorbeeld het huwelijk, kan het niet worden erkend zolang die verwantschap niet ongeldig is verklaard.

De erkenning is niet onderworpen aan enige termijn. Het kan gebeuren na de geboorte, maar ook vóór de geboorte of zelfs na het meerderjarig worden of overlijden van het kind.

Erkenning geschiedt door een schriftelijke verklaring door de vader bij de ambtenaar van de burgerlijke stand of bij de rechtbank (als er al een afstammingszaak lopende is), of door een mededeling in een notariële authentieke akte of testament. Een vader kan zijn kind ook erkennen bij de Turkse consulaten in het buitenland. Niet-naleving van dit artikel brengt de absolute nietigheid van de erkenning met zich mee. De ambtenaar van de burgerlijke stand, de familierechter, de notaris of de consulaire vertegenwoordigers in het buitenland delen de schriftelijke verklaring van de erkenner mee aan de bevolkingsdienst van de plaats waar het kind ingeschreven is. De bevolkingsdienst deelt op haar beurt de verklaring mee aan het

---

¹¹⁵ Aldus Akintürk en Ates 2020, p. 342.

kind, de moeder en in voorkomend geval aan de voogd(en) en registreert de naam en geslachtsnaam van de vader in de akte van het kind en in het familieregister.

Annulering en vernietiging van de erkenning

Gezien het eenzijdig karakter van de erkenning, biedt het Burgerlijk Wetboek de mogelijkheid tot annulering van de erkenning van vaderschap. De moeder, het kind en bij het overlijden van het kind zijn nakomelingen, het Openbaar Ministerie, de Staatskas en andere belanghebbenden kunnen de annulering of de vernietiging van de erkenning verzoeken (artikel 298 BW). De erkenner zelf kan ook de vernietiging van zijn erkenning vragen wegens bedrog, bedreiging of dwaling (artikel 297 BW).

Het verzoek dient ingesteld te worden binnen het jaar na kennisname van het vernietigingsfeit en in ieder geval binnen vijf jaar na de erkenning. Indien er een gerechtvaardigde reden bestaat voor de overschrijding van deze termijnen kan de rechtszaak tot vernietiging worden ingesteld binnen een maand nadat die reden is opgeheven. De familierechtbank van de woonplaats van een van de partijen ten tijde van de rechtszaak of ten tijde van de geboorte is hiervoor bevoegd (artikel 283 BW).

De eisende partij draagt de bewijslast; zij dient te bewijzen dat de erkenner niet de biologische vader is van het kind.

5.4.3 Gerechtelijke vaststelling van vaderschap - artikel 301 tot en met 304 BW

Als de biologische vader niet ook de juridische vader is, kunnen de moeder en het kind slechts via de rechter het vaderschap juridisch laten vaststellen. Het verzoek wordt ingesteld door het kind of door de moeder. Moeder en kind worden altijd in het geding betrokken en hebben ieder hun eigen belangen. Om belangenconflicten tegen te gaan wordt een tijdelijke voogd, 'kayyim' genoemd, aangesteld voor het minderjarig kind, die deze vertegenwoordigt tijdens het afstammingsgeschil. Het verzoek wordt gevoerd tegen de beweerde vader; en als hij overleden is, tegen zijn erfgenamen.

De moeder dient haar verzoek in te stellen binnen een jaar na de geboorte. Indien er een verwantschapsband bestaat tussen het kind en een andere man, vangt de periode van een jaar aan na de beëindiging van deze band. Indien er na het verstrijken van de periode van een jaar een gerechtvaardigde reden bestaat voor overschrijding van de termijn kan de procedure worden ingesteld binnen een maand na het vervallen van die reden.

Het verzoek van het kind is eveneens onderworpen aan een vervaltermijn van één jaar. Indien na de geboorte van het kind een tijdelijke voogd is aangesteld, vangt de periode van een jaar aan na de benoeming van de tijdelijke voogd. Indien er geen tijdelijke voogd is aangesteld, begint de termijn na de meerderjarigheid van het kind.

De familierechtbank van de woonplaats van een van de partijen ten tijde van de rechtszaak of ten tijde van de geboorte is bevoegd.

Het bewijs moet worden geleverd dat de beweerde vader de biologische vader is. Alle bewijsmiddelen kunnen daarvoor in aanmerking komen. De rechtbank kan een bloedonderzoek of enig ander onderzoek volgens beproefde wetenschappelijke methodes gelasten. Het vaderschap wordt vermoed als de man gedurende het wettelijk tijdperk van verwekking gemeenschap met de moeder heeft gehad. Tegenbewijs van de vader staat altijd vrij.

5.5 Gevolgen van de verwantschap

De vaststelling van de afstammingsband doet onder meer de volgende gevolgen ontstaan.

1. Familie- en voornaam

De voornaam is de naam die een persoon toelaat binnen de familie te individualiseren. Deze wordt bij de geboorte toegekend en in de geboorteakte vermeld. Het recht om de voornaam te kiezen komt beide ouders toe, bij gebreke daarvan aan de enige bekende ouder.

De familienaam van een persoon beoogt de identificatie van een persoon als lid van een familie. Het kind draagt de naam van zijn vader als de afstamming van vaderszijde vaststaat. Het al dan niet gehuwd zijn van de ouders speelt hierbij geen rol.

Als de afstamming alleen ten aanzien van de moeder vaststaat, draagt het kind de naam van zijn moeder. Komt de afstamming aan vaderszijde na de afstamming aan moederszijde vast te staan, dan verandert de naam van het kind in de naam van de vader (artikel 321 BW, in samenhang gelezen met het arrest 2009/105 van 2 juli 2009 vanwege het Turks Grondwettelijk Hof).

2. Nationaliteit

Op grond van de artikelen 6 en 7 van de Turkse Nationaliteitswet¹¹⁶ krijgt het kind van rechtswege de nationaliteit van de moeder en van de vader.

3. Erfrechten

Verwantschap doet erfrechtelijke gevolgen ontstaan. Door de vaststelling van afstamming ontstaat niet alleen een juridische band tussen het kind en zijn ouder(s), maar ook met de hele familie.

4. Onderhoudsrecht van de minderjarige

De ouderlijke taken behelzen naast de huisvesting en het levensonderhoud, ook de verplichting om te waken over de gezondheid, opvoeding en de ontplooiing van hun kinderen. De opvoedingsplicht is

---

¹¹⁶ Nationaliteitswet ('Türk vatandaşlığı Kanunu'), Wet nr. 5901 van 29 mei 2009, inwerkingtreding op 12 juni 2009, Turks Staatsblad nr. 27256 van 12 juni 2009.

gerelateerd aan het ouderlijk gezag.¹¹⁷ De onderhoudsplicht daarentegen ontstaat vanaf de vaststelling van de ouderlijke afstamming. Iedere ouder - met of zonder het ouderlijk gezag - heeft een onderhoudsplicht ten opzichte van zijn kinderen (artikel 350 BW).

De onderhoudsplicht van de ouders eindigt niet automatisch met de meerderjarigheid van het kind. Het duurt voort tot de opleiding van het kind voltooid is voor zover sprake is van studies die een normale voortgang kennen, en waarvan de kosten redelijkerwijze ten laste van de ouders kunnen gelegd worden (artikel 328 BW).

De ouder die de minderjarige onder zijn gezag heeft, kan een onderhoudsbijdrage eisen van de andere ouder.

De minderjarige met onderscheidingsvermogen kan zelf ook een procedure tot onderhoudsbijdrage beginnen. De minderjarige zonder onderscheidingsvermogen dient zich hiervoor te laten bijstaan door een tijdelijke voogd, 'kayyim' genoemd. (artikel 329 BW)

De familierechter bepaalt de omvang van de onderhoudsbijdrage volgens de behoefte van het kind enerzijds en de middelen van de ouder(s) anderzijds. Onder het begrip 'middelen' vallen de inkomsten, het verdienvermogen, de financiële draagkracht, de levensstandaard, de gezondheidstoestand en de economische werkelijkheid van de ouder(s).

De onderhoudsbijdrage wordt in geld (én niet in natura) betaald. De onderhoudsplichtige ouder kan niet vervangend aanbieden om het onderhoudsgerechtigd kind in huis te nemen en hem daar kost en onderhoud te verschaffen.

Bij gewijzigde omstandigheden kan de onderhoudsbijdrage worden aangepast. Nakoming van onderhoudsplicht wordt vergemakkelijkt via de 'ontvangstmachtiging'. Dit is zowel een sanctie die de gerechtigde een rechtstreekse inningsmogelijkheid verleent, als een middel tot vereenvoudigde tenuitvoerlegging van de verschuldigde bedragen.

5. Ouderlijk gezag

Voor een uitwerking van dit onderwerp wordt verwezen naar hoofdstuk 6: Ouderlijk gezag.

5.6 IPR Wet

Afstammingskwesties kunnen op grond van artikel 41 IPR Wet¹¹⁸ voor de Turkse rechtbanken worden gebracht, op voorwaarde dat er geen andere gelijkaardige procedure lopende is in het buitenland.

---

¹¹⁷ Zie paragraaf 6.3 over de onderhoudsbijdrage ten behoeve van het kind.

¹¹⁸ M. Tan Dehmen, *Public and Private International Law Bulletin*, p. 169-210.

Het rechtssysteem voor de bepaling van de verwantschap wordt, bij gebreke aan andere geldende internationale verdragen, bepaald door artikel 16 IPR Wet. Dit artikel voorziet in de verschillende aanknopingspunten:

1. Het recht van het land, waarvan het kind op het moment van de geboorte de nationaliteit heeft:

Als het kind de nationaliteit van de moeder verkrijgt bij de geboorte, kan op grond van het recht van dat land de vaderlijke afstammingsband gevestigd worden.

2. Het recht van de gewone verblijfplaats van het kind:

Als het kind de nationaliteit van de moeder niet kan verkrijgen of het recht van dat land de vaderlijke afstammingsband niet kan vestigen, zal het recht van het land waar het kind gewone verblijfplaats houdt, eventueel ook toegepast kunnen worden om de vaderlijke afstammingsband te vestigen.

3. Het recht van het land, waarvan de vader of de moeder, de nationaliteit heeft op het moment van de geboorte van het kind:

Als ook het recht van het land waar het kind gewone verblijfplaats heeft ontoereikend is, kan eventueel verder het recht van het land waarvan de moeder de nationaliteit heeft, aangewend worden om de afstammingsband met de vader te vestigen.

4. Het recht van de gemeenschappelijke verblijfplaats van de ouders op het moment van de geboorte van het kind:

Als het voorgaande ook geen soelaas biedt, kan men het recht van de gemeenschappelijke woonplaats van de ouders toepassen om de verwantschap te vestigen.

5. Tenslotte nog het recht van het land, waar het kind is geboren.

Deze bepaling omvat geen cascadesysteem, waarbij trapsgewijs de aanknopingsdiensten dienen te worden afgegaan. Men past dus gewoon het aanknopingspunt toe dat mogelijk is, los van de volgorde. De wetgever beoogt hiermee het kind te beschermen en de afstammingsbanden kost wat kost te vestigen. Het is dus niet uitgesloten dat de moederlijke en vaderlijke afstammingsband volgens verschillende aanknopingspunten kunnen gevestigd worden. Rechtspraak verleent geen toepassing aan *renvoi* hier. Het recht dat de afstammingsband vaststelt, bepaalt ook de voorwaarden voor de betwisting ervan.

Vreemde rechterlijke beslissingen aangaande de afstamming dienen erkend te worden via een gerechtelijke procedure conform de bepalingen van artikel 50 IPR Wet.¹¹⁹ Vreemde administratieve of notariële erkenningsakten kunnen worden geregistreerd via de Turkse consulaire diensten in het buitenland of via de burgerlijke stand in Turkije.¹²⁰

---

¹¹⁹ Zie paragraaf 4.6 over de erkenning van buitenlandse echtscheidingsbeslissingen en beschikkingen omtrent maatregelen.

¹²⁰ Interview van 12 december 2020 met Nuray en Çakmut.

Hoofdstuk 6 Ouderlijk gezag en onderhoudsbijdrage

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden twee thema's behandeld: het ouderlijk gezag (paragraaf 6.2) en de onderhoudsbijdrage ten behoeve van kinderen (paragraaf 6.3). De onderhoudsbijdrage jegens kinderen is in zoverre aan het gezag gekoppeld, dat de onderhoudsbijdrage verschuldigd is door de ouder bij wie het kind niet verblijft. In paragraaf 6.4 worden tenslotte de IPR-aspecten van het gezag besproken.

6.2 Ouderlijk gezag

In deze paragraaf komen aan de orde het ouderlijk gezag, zowel binnen als buiten een huwelijk, de omgang en beschermingsmaatregelen.

6.2.1 Algemeen

Een minderjarige - dit is de persoon die de meerderjarigheidsleeftijd van 18 jaar nog niet bereikt heeft - moet in een veilige en gezonde omgeving en op een moreel en sociaal verantwoorde wijze worden opgevoed. Hij moet tot de volwassenheid worden geleid en begeleid, zodat hij de regels van de samenleving kan aanleren en tot morele ontplooiing kan komen. Deze opvoedingstaak komt toe aan de ouders (vader én moeder samen) volgens artikel 335 BW.

De ouders beschikken over wettelijke bevoegdheden om hun opvoedingsopdracht te kunnen realiseren. Deze bevoegdheden zijn doelgebonden: ze dienen het belang van het kind. De ontwikkeling en het welzijn van het kind dienen steeds het uitgangspunt te zijn. De omvang van die bevoegdheden en de manier waarop ze worden aangewend zijn daarom afgebakend, en worden zo nodig via rechterlijk toezicht bewaakt. Deze bevoegdheden hebben betrekking op de persoon, op het vermogen (goederen), alsook op de vertegenwoordiging van het kind. Het geheel van deze bevoegdheden vormt het ouderlijk gezag, 'velayet' genoemd.

De minderjarige is aan dit gezag onderworpen. De wet drukt dit uit door te bepalen dat de minderjarige de ouders gehoorzaamheid (artikel 339 BW), maar ook steun, eerbied en begrip (artikel 322 BW) verschuldigd is. De wet bepaalt anderzijds ook dat de ouders de minderjarige naarmate zijn volwassenheid de gelegenheid moeten bieden om zijn leven zelf in te richten en bij belangrijke onderwerpen zoveel mogelijk rekening moeten houden met zijn mening (artikel 339 BW). Hiermee beklemtoont de wetgever dat een ouder zijn kind eveneens met respect moet behandelen en diens fundamentele rechten moet eerbiedigen.

Het ouderlijk gezag met betrekking tot het vermogen wordt uitgeoefend volgens dezelfde regels die gelden voor het ouderlijk gezag op de persoon. Indien afgeweken is van de regel van gezamenlijke uitoefening voor het gezag over de persoon, geldt dit ook voor het gezag met betrekking tot het vermogen.

6.2.2 Ouderlijk gezag binnen het huwelijk

De wetgever heeft met de hervorming in 2001 het gezamenlijk ouderlijk gezag als principe ingevoerd, maar deze tegelijkertijd ook beperkt tot alleen de huwelijkse relatie. Zolang de ouders gehuwd zijn, is het gezamenlijk ouderlijk gezag de algemene regel (artikel 335 en 336 BW) en dit op grond van absolute gelijkheid - dus zonder voorrang van de ene ouder op de andere. Ouders moeten daarom voor elke beslissing betreffende hun minderjarig kind overleg plegen en samen beslissen.

De uitwerking van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag in de praktijk is echter niet evident. Het kan bijzonder onpraktisch zijn om derden telkens te moeten bewijzen dat beide ouders het eens zijn, voordat een beslissing daadwerkelijk ten uitvoer kan worden gelegd. Denk aan eenvoudige beslissingen zoals de toelating tot het deelnemen van een kind aan een schooluitstapje, of een controlebezoek bij de geneesheer. Vandaar het bepaalde in artikel 342 BW: ten opzichte van een derde te goeder trouw mag één ouder handelen, en mag de derde ervan uitgaan dat de andere ouder het hiermee eens is (vermoeden van instemming). De derde is te goeder trouw zolang de handeling of de houding van de ouders hem niet tot argwaan moet leiden (bijvoorbeeld toelaten dat een kind een gevaarlijke sport uitoefent, toelaten dat het kind een indringende medische behandeling ondergaat, of toelaten dat een kind midden in het schooljaar van school en van schoolsysteem verandert).

Bij onenigheden aangaande de minderjarige kunnen ouders samen of afzonderlijk om de tussenkomst van de familierechter verzoeken, die op grond van artikel 195 BW maatregelen kan bevelen ter oplossing van het probleem. Als de minderjarige zich in een problematische opvoedingssituatie bevindt, kan de familierechter ambtshalve op grond van artikel 346 BW maatregelen treffen van jeugdbescherming (paragraaf 6.2.5). Een uithuisplaatsing van de minderjarige op grond van artikel 347 BW (paragraaf 6.2.6) behoort eveneens tot de mogelijkheden, dat eventueel gepaard kan gaan met de ontzetting uit het ouderlijk gezag van de ouder(s) op grond van artikel 348 BW (paragraaf 6.2.7).

Ook gedurende de feitelijke scheiding en/of de echtscheidingsprocedure blijft de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag principieel gehandhaafd. De ouders blijven ook dan de beslissingen met betrekking tot de minderjarige gezamenlijk nemen. En ook dan geldt tegenover derden te goeder trouw het vermoeden dat als één ouder handelt, de ander akkoord is. Het doet er niet toe bij welke ouder de minderjarige dan verblijft. De ouder die de minderjarige het meest bij zich heeft, heeft in principe over die minderjarige niet meer zeggenschap dan de ander.

De regel van gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag als de gehuwde ouders niet meer samenwonen, is echter niet absoluut. De wet bepaalt dat de rechter de uitoefening van het ouderlijk gezag uitsluitend aan een van beide ouders kan opdragen als de echtscheidings- of feitelijke scheidingsgrond (artikel 336 en 346 BW) waarop het aanhangig echtscheidingsverzoek is gebaseerd, dit rechtvaardigt. De

rechter beslist hier soeverein over. De andere ouder kan dan contacten opeisen met de minderjarige. De rechter zal het tijdstip, de plaats en het ritme van de contactmomenten vastleggen volgens het criterium van het belang van het kind.

In alle geschillen over contact en gezag wordt het kind vanaf 8 jaar door de rechtbank gehoord. Het gaat hier om een hoorrecht; niet om een beslissings- of een vetorecht.

6.2.3 Ouderlijk gezag na en buiten het huwelijk

Ouderlijk gezag na echtscheiding

Tot 2017 werden de artikelen 336 en 182 BW in die zin toegepast dat het ouderlijk gezag over de kinderen na de echtscheiding slechts aan een van de echtgenoten - doorgaans de moeder - werd toegewezen. Er was dus sprake van een éénhoofdig gezag na de echtscheiding, dat volgens artikel 336 na echtscheiding toekomt aan de ouder bij wie het kind achtergebleven is. Met de wijzigende sociale verhoudingen en ook de ratificatie van Protocol nr. 7 bij het EVRM van 22 november 1984, zoals geamendeerd bij Protocol nr. 11, kreeg artikel 336 BW een nieuwe interpretatie, die werd bevestigd in het baanbrekend arrest van 2017 van het Turks Hof van Cassatie.¹²¹ In dit arrest wordt gesteld dat het ouderlijk gezag gezamenlijk aan de uit de echt gescheiden ouders kan worden toegekend indien dit verzocht wordt door beide ouders en geen bezwaren of bewijzen voorliggen dat hiermee het belang van het kind geschaad zou zijn. De rechter beslist hier soeverein over. Deze rechtspraak is nog te recent (van 2017) om het gezamenlijk ouderlijk gezag als algemene rechtspraktijk aan te nemen. Het heeft alleszins de deur geopend naar meer gezamenlijke verantwoordelijkheid van beide ouders, ook na echtscheiding.¹²²

Wanneer het ouderlijk gezag slechts aan een van de ouders wordt toegekend, regelt de rechter ook het omgangsrecht van de andere ouder met het kind volgens artikel 323 BW (paragraaf 6.2.4). Ook hier kan de familierechter beschermingsmaatregelen voor het kind treffen (paragraaf 6.2.5).

Ouderlijk gezag bij ouders die niet zijn gehuwd

Als de ouders niet gehuwd zijn, komt het gezag alleen toe aan de moeder (artikel 337). Indien er slechts één ouder is ten aanzien van wie de afstamming van het kind vaststaat, en deze beschikbaar is, dan is deze ouder als enige titularis van het ouderlijk gezag. Een latere vaststelling van de afstammingsband met de vader doet hier geen afbreuk aan. Het ouderlijk gezag van de vader zal dan uitdrukkelijk moeten worden toegekend door de rechter.

---

¹²¹ Arrest Turks Hof van Cassatie van 20 februari 2017, nr. 2017/1737, 2016/15771 E.

¹²² T.B. Uzun, 'Türk Medeni Kanunu'na göre velayetin kullanılması ve cocugun yüksek (üstün) yararı ilkesi doğrultusunda bösanmada ve evlilik dışı ilişkide birlikte velayet modeli', *Hacettepe HFD* (6) 2016, afl. 1, p. 135-166. Zie meer hierover I. Öney, 'Joint custody after divorce: no longer a taboo for Turkish courts', in F. İbili & Z. D. Tarman (red.), *Recent Developments in Turkish Family Law*, Den Haag: Boom juridisch 2020, p. 91-102.

Ouderlijk gezag na overlijden of afwezigheid

Bij overlijden van een van de ouders, of als één van de ouders afwezig wordt verklaard, komt het ouderlijk gezag van rechtswege toe aan de andere ouder. De langstlevende echtgenoot heeft hiervoor geen rechterlijke beslissing nodig.

Gezag bij ontbreken van ouder(s)

Als er geen beschikbare ouder meer is, valt de voogdij, ‘*vesayet*’ genoemd, open volgens artikel 337 BW. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door het overlijden van de ouder(s) of door de ontheffing uit het ouderlijk gezag van de ouders. De familierechter dient dan een voogd, ‘*vasi*’ genoemd, aan te stellen over het kind.

6.2.4 Omgang of persoonlijk contact met het kind

Wanneer de uitoefening van het ouderlijk gezag aan één ouder exclusief is toegekend of wanneer het kind hoofdzakelijk of bijna hoofdzakelijk verblijft bij de ene ouder, dienen de contacten van de andere ouder met het kind geregeld te worden. De andere ouder beschikt immers in dergelijke gevallen over een recht op persoonlijk contact met de minderjarige (artikel 182 en 323 BW). Dit recht is echter niet absoluut. Op grond van artikel 324 BW kan dit recht ontzegd worden aan een ouder indien hiertoe gewichtige redenen zijn en dit in het belang is van het kind. De rechter oordeelt hier soeverein over, weliswaar na alle partijen - en dus ook de minderjarige zodra deze het onderscheidingsvermogen bezit - gehoord te hebben.

Artikel 325 BW breidt dit recht verder uit tot andere verwanten als het hoger belang van de minderjarige dit rechtvaardigt. Iedere persoon die met het kind een bijzondere affectieve band wenst (grootouder(s), een meerderjarige broer of zus, pleegouders, de gewezen partner van de ouder, en dergelijke) kan dit recht inroepen. Ook de biologische ouder (bijvoorbeeld een niet erkennende vader) of de oorspronkelijke ouder na adoptie kunnen dit recht inroepen. Bij betwisting zal wederom de rechter hierover oordelen. Hij zal het tijdstip, de plaats en het ritme van de contactmomenten bepalen en dit volgens het belang van het kind.¹²³

6.2.5 Beschermingsmaatregelen

Artikel 346 BW bepaalt dat de familierechter alle dienstige maatregelen kan treffen ter bescherming van de minderjarige indien de ouder(s) hun plichten verzaken, waardoor het belang van de minderjarige geschaad wordt en zijn ontwikkeling in het gedrang komt. De wetgever heeft hierbij de rechter een ruime beoordelingsmarge toegewezen door de maatregelen niet op limitatieve wijze te bepalen.

Zowel de minderjarige zelf, als iedere andere belanghebbende kan de rechter om maatregelen verzoeken. De rechter kan op zijn beurt ook ambtshalve maatregelen uitspreken en zo de ouder(s) wijzen op hun verantwoordelijkheden ten opzichte van de minderjarige, of hen directe bevelen/instructies geven om bijvoorbeeld deskundigen te raadplegen of hen aanmanen en hen erop wijzen dat zij uit hun ouderlijk gezag kunnen worden ontzet.¹²⁴

---

¹²³ Akintürk & Ates 2020, p. 395-396.

¹²⁴ Akintürk & Ates 2020, p. 435-437.

6.2.6 Uithuisplaatsing van de minderjarige

De familierechter kan in ernstigere situaties volgens artikel 347 BW ook ambtshalve beslissen om de minderjarige toe te vertrouwen aan een familielid, een ander gezin of aan een instelling of internaat als de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van het kind in ernstig gevaar verkeert door bijvoorbeeld bijzondere gebeurtenissen of omstandigheden of relationele conflicten. Het gaat hier om objectief beschermwaardige situaties: er hoeft niet per se een 'schuldige' te zijn. Ook in deze gevallen beschikt de rechter over een ruime beoordelingsmarge.

Deze maatregel doet geen afbreuk aan het ouderlijk gezag van de ouders. Zij blijven nog steeds het ouderlijk gezag uitoefenen, buiten dan hun recht om de woonplaats van de minderjarige te bepalen (materiële bewaring). Ook blijven de ouders gehouden tot betaling van de kosten van verzorging en opvoeding van de minderjarige. Indien de ouder(s) onvoldoende financiële draagkracht hebben, worden deze kosten vergoed door de Staat.¹²⁵

6.2.7 Ontzetting uit het ouderlijk gezag

De ontzetting uit het ouderlijk gezag is de meest vergaande en dus ook de meest ultieme maatregel die de rechter kan treffen. Een of beide ouders samen kunnen uit het ouderlijk gezag ontzet worden indien andere beschermingsmaatregelen geen soelaas bieden of kunnen bieden, en de ouders hun ouderlijke bevoegdheid niet naar behoren kunnen uitoefenen of onvoldoende aandacht schenken aan de minderjarige of hun verplichtingen ernstig verzaken (artikel 348 BW). Deze voorwaarden zijn wederom niet limitatief opgesomd in de wet. De uit het ouderlijk gezag ontzette ouder behoudt zijn recht op contact met de minderjarige.

Indien zowel de moeder als de vader uit het gezag worden ontheven, wordt een voogd aangesteld over de minderjarige (artikel 349 BW). De ontheffing van het gezag doet geen afbreuk aan de onderhoudsplicht van de ouder(s). Zij blijven gehouden tot de kosten van verzorging en opvoeding van de minderjarige conform artikel 350 BW. Indien de ouder(s) en het kind onvoldoende financiële draagkracht hebben, worden deze kosten vergoed door de staat. Bij gewijzigde omstandigheden kan het ouderlijk gezag ambtshalve of op verzoek van de ouder(s) weer aan hen toegekend worden door de rechtbank.¹²⁶

6.3 Onderhoudsbijdrage ten behoeve van het kind

De ouder die het kind niet bij zich heeft kan een onderhoudsbijdrage ten behoeve van het kind verschuldigd zijn aan de andere ouder, bij wie het kind inwoont en hoofdverblijf houdt.

De onderhoudsverplichting ten behoeve van niet volwassen kinderen is ruimer dan de onderhoudsverplichting tussen ex-partners. Ouders moeten immers instaan, niet alleen voor de voorziening in de levensnoodzakelijke behoeften van hun kinderen, maar ruimer, voor hun huisvesting, levensonderhoud, toezicht, opvoeding en opleiding conform artikel 182 BW. Onder de ouderlijke verplichtingen valt dus naast een onderhoudsplicht ook een opvoedingsplicht.

---

¹²⁵ Akintürk & Ates 2020, p. 437-438.

¹²⁶ Akintürk & Ates 2020, p. 438-441.

De familierechter kan op verzoek van de ouder, maar ook ambtshalve betaling bevelen van een onderhoudsbijdrage ten behoeve van het kind. De begroting van de onderhoudsbijdrage gebeurt eveneens door de rechter, rekening houdend met enerzijds de behoefte van het kind en anderzijds met de middelen van de ouders. Het begrip middelen dient hier ruim te worden begrepen; hieronder vallen alle beroepsinkomsten, alle roerende en onroerende inkomsten, alle voordelen en andere middelen die de levensstandaard van de ouders en deze van de kinderen waarborgen.

De alimentatieplicht neemt volgens artikel 328 BW niet automatisch een einde met de meerderjarigheid van het kind, maar duurt voort tot de opleiding voltooid is voor zover sprake is van studies die een normale voortgang kennen, en waarvan de kosten redelijkerwijze ten laste van de ouders kunnen gelegd worden.

Nakoming van de onderhoudsplicht wordt vergemakkelijkt via de 'ontvangstmachtiging'. Dit is zowel een autonome sanctie die rechtstreekse inningsbevoegdheid verleent, als een middel tot vereenvoudigde tenuitvoerlegging van de verschuldigde bedragen.

De respondenten van de interviews bevestigen dat rechterlijke beslissingen over de onderhoudsgelden voor de kinderen (en voor de ex-partners) redelijk snel worden uitgevoerd. De onderhoudsplichtige wordt reeds verplicht tot betaling vanaf de 7de dag na de formele kennisgeving van de rechterlijke beslissing. Bij 3 maanden achterstalligheid, kan de onderhoudsgerechtigde zelfs om een vervangende gevangenisstraf verzoeken, '*tazyik hapsi talebi*' genoemd.¹²⁷

6.4 IPR

Zowel Turkije als Nederland zijn partij bij het Haags Kinderbeschermingsverdrag van 19 oktober 1996, (hierna afgekort: 'HKbV') dat tussen verdragsstaten in de plaats is gekomen van het Verdrag van 5 oktober 1961. Dit HKbV heeft voorrang op de nationale regels sedert haar inwerkingtreding, in Turkije op 1 februari 2017 en in Nederland op 1 mei 2011.

Het HKbV hanteert het ruim begrip 'ouderlijke verantwoordelijkheid'. Dit omvat niet alleen het gezag van de ouders en de verblijf- en bezoekrechten, maar ook onder meer voogdij, curatele en overeenkomstige rechtsinstituten, pleegvoogdij, beschermingsmaatregelen ten aanzien van minderjarigen, en dergelijke meer (artikel 1 en 3 HKbV). Artikel 4 HKbV geeft een limitatieve opsomming van de kwesties die buiten de toepassing van het verdrag vallen, zoals de naam van het kind, en de onderhoudsverplichtingen. Verder bepaalt het HKbV de regels voor de bevoegdheid van de rechter, het toepasselijk recht, de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse rechterlijke beslissingen en de internationale samenwerking tussen de verdragsstaten.

---

¹²⁷ Akintürk & Ates 2020, p. 399 - 405.

Bevoegdheid van de rechter

Op grond van artikel 5 HKbV is de algemene regel dat de rechter van de *gewone verblijfplaats* van het kind bevoegd is. Deze redenering is gebaseerd op de proximateitsregel: de instantie die het nauwst verbonden is met het kind, kan het beste zijn belangen behartigen.

Wanneer aan bepaalde voorwaarden voldaan is, kunnen de instanties van de staat waarnaar het kind werd overgebracht en waar het kind een *nieuwe gewone verblijfplaats* krijgt, ook bevoegdheid krijgen (artikel 7 HKbV), tenzij de oorspronkelijk bevoegde instanties de nodige beschermingsmaatregelen nemen. Het is immers in het belang van het kind dat de instantie waar reeds een verzoek tot maatregelen aanhangig is, zijn bevoegdheid behoudt. Dit geldt zelfs indien dit niet de staat is waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft. In gevallen van samenhang zal dus de oorspronkelijk aangezochte rechter zijn bevoegdheid behouden.

Voor spoedmaatregelen, zoals een (voorlopige) voogdijvoorziening, die moeten worden genomen, is de Turkse rechter bevoegd als het kind zich in Turkije bevindt, ook als het om een tijdelijk verblijf gaat.¹²⁸

Een staat kan een andere staat ook machtigen om zijn bevoegdheid over te nemen volgens artikel 8 en 9 HKbV. Dit is vooral van belang in geval van kinderontvoeringen.

Toepasselijk recht

Gezag ontstaat van rechtswege bij de geboorte van het kind binnen het huwelijk. Voor kinderen geboren buiten het huwelijk wordt het ouderlijk gezag in Turkije niet automatisch gekoppeld aan het vaderschap. De vader zal gerechtelijke stappen moeten ondernemen om het ouderlijk gezag over zijn kind te verkrijgen.

Gezag wordt bepaald door het recht van de staat waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft. *Renvoi* is hier uitgesloten (artikel 16,1 HKbV). Wanneer de gewone verblijfplaats van het kind verandert, kan het recht van de nieuwe gewone verblijfplaats van toepassing zijn. Indien dit recht voor een bepaald geval niet voorziet in gezag, waar het recht van de vorige gewone verblijfplaats dat wel deed, zouden ouder-kindrelaties teniet kunnen worden gedaan. Zo zou een ongehuwde vader zijn ouderlijk gezag over het kind kunnen verliezen in Turkije. Dit is niet in het belang van het kind. Daarom bepaalt artikel 16, lid 3 HKbV dat een wijziging van de verblijfplaats van het kind er niet voor kan zorgen dat een persoon ouderlijk gezag verliest over een kind. Concreet betekent dit dat indien de vader in Nederland op welke grond dan ook ouderlijk gezag heeft over het kind, hij dit gezag ook zal behouden in Turkije. Ondanks dat het gezamenlijk ouderlijk gezag voor heel wat ophef zorgt en een zeer recent fenomeen is binnen de Turkse rechtsorde, zal de Turkse staat in deze optiek ook het gezamenlijk gezag van de ouders (moeten) eerbiedigen.

---

¹²⁸ Artikel 11 van het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996.

Bij een verzoek aan de rechter om een gezagsvoorziening te treffen, past de rechter volgens artikel 15,1 HKbV het eigen recht toe. Een gezagsvoorziening kan wel, op verzoek, nadien worden gewijzigd of beëindigd conform artikel 17 HKbV volgens het recht van de nieuwe gewone verblijfplaats van het kind.

Erkenning van een Nederlandse gezagsbeslissing

Het is in het belang van het kind dat zowel de erkenning als de tenuitvoerlegging van beschermingsmaatregelen eenvoudig en snel verlopen. Een te sterk formalisme zou de effectieve bescherming van het kind kunnen verhinderen.¹²⁹ Het is om die reden dat conform artikel 23,1 HKbV de erkenning in een andere verdragsluitende staat van rechtswege gebeurt. De beschermingsmaatregelen moeten dus worden aanvaard zonder dat hiervoor een beslissing van een rechter nodig is. Dat geldt ook voor voorlopige en spoedvoorzieningen, zoals een tijdelijke voorlopige voogdij beslissing. De erkenning geschiedt van rechtswege, hetgeen betekent dat het gezag moet worden geaccepteerd zonder dat hiervoor een beslissing van een rechter nodig is. Iemand die daarbij belang heeft, kan echter wel naar de rechter gaan en vragen of de buitenlandse beslissing wordt erkend.¹³⁰ In uitzonderlijke gevallen is het voor een staat echter mogelijk om de erkenning of tenuitvoerlegging van een maatregel te weigeren (artikel 23,2 HKbV).¹³¹ Het Verdrag voorziet zelf niet in een concrete procedure hiervoor. Het laat dat over aan de verdragsluitende staten zelf. Een erkenning of tenuitvoerlegging in Turkije zal dus geschieden conform artikel 50 e.v. IPR Wet.¹³²

---

¹²⁹ *Practical Handbook on the Operation of the Hague Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children*, Den Haag: Hague Conference on Private International Law 2014, p. 103.

¹³⁰ Artikel 24 van het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996.

¹³¹ Artikel 23 van het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996 somt in het tweede lid zes weigeringsgronden limitatief op: a. de bevoegdheid van de buitenlandse rechter was niet gebaseerd op een van de in het Verdrag genoemde bevoegdheidsgronden; b. het kind moet zijn gehoord; c. personen met ouderlijke verantwoordelijkheid moeten zijn gehoord; d. erkenning is kennelijk in strijd met de openbare orde van de aangezochte staat (Turkije); e. de maatregel is onverenigbaar met een andere te erkennen maatregel; f. i.g.v *kafāla* (of andere pleegzorgmaatregel) moet een bepaalde procedure zijn gevolgd (artikel 33). De onder b en c genoemde weigeringsgronden zijn niet van toepassing in spoedeisende gevallen.

¹³² Zie paragraaf 4.6 over de erkenning van buitenlandse echtscheidingsbeslissingen en beschikkingen omtrent maatregelen.

Hoofdstuk 7 Reizen

7.1 Inleiding in het uitreizen

In dit hoofdstuk wordt de wet- en regelgeving betreffende het reizen van vrouwen en van minderjarigen vanuit Turkije naar gebieden buiten Turkije besproken.¹³³ Vervolgens wordt aandacht besteed aan de rol die de Nederlandse ambassade speelt om terugreizen naar Nederland mogelijk te maken.

7.2 Reizen voor vrouwen

In Turkije kunnen vrouwen vrij reizen van en naar het buitenland, zolang zij over de benodigde reisdocumenten beschikken. In dit verband is er geen verschil tussen man of vrouw, gehuwd of niet, Turkse burger of vreemdeling. Er is geen instemming, toestemming, noch begeleiding van een (mannelijk) familielid (bijvoorbeeld vader, echtgenoot of broer) vereist. Er bestaat dan ook geen regeling in de wet- en regelgeving hierover omdat er geen beperkingen, verboden of voorwaarden gelden.

Om naar het buitenland heen én terug te kunnen reizen, dient men te beschikken over officiële reisdocumenten. Dergelijke documenten verlenen de houder toestemming om het land te verlaten of binnen te komen. Dit leerstuk wordt geregeld in de Turkse Paspoortwet¹³⁴ (hierna afgekort: 'PW'). De identiteitskaart en het paspoort (al dan niet voorzien van een visum) zijn in het kader van het huidige onderzoek de relevante reisdocumenten. Andere soorten Turkse reisdocumenten worden in dit hoofdstuk daarom niet verder besproken.

Noemenswaardig hierbij is de uitwerking van artikel 23, lid 6 Grondwet (afgekort: 'GW')¹³⁵. Volgens dit artikel kan een Turkse burger het recht niet worden ontnomen om het land binnen te komen. Daarom moet een persoon die bewijst Turkse staatsburger te zijn, toegelaten worden tot het land. Wat het bewijs van het Turkse burgerschap betreft, bepalen artikel 3 PW en artikel 36 Turkse Nationaliteitswet¹³⁶ in samenhang gelezen, dat een dergelijk bewijs - bij ontbreken van een paspoort of identiteitsbewijs - ook aan de hand van een Turkse geboorteakte of andere Turkse akte(n) van de burgerlijke stand kan worden geleverd.

Turkse staatsburgers, al dan niet woonachtig in Turkije (artikel 2 PW), en vreemdelingen met verblijfsrecht in Turkije (artikel 18 PW) kunnen een Turks paspoort krijgen. Er bestaan 4 verschillende soorten paspoorten. Hieronder wordt alleen ingegaan op het standaard paspoort, dat relevant is voor het huidige onderzoek.¹³⁷

---

¹³³ Over het in het EVRM gewaarborgde recht om een land te verlaten, zie onder meer Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020, p. 143-144.

¹³⁴ Paspoortwet ('Pasaport Kanunu'), Wet nr. 5682 van 15 juli 1950, inwerkingtreding op 24 juli 1950, Turks Staatsblad nr. 7564 van 24 juli 1950.

¹³⁵ Grondwet ('Ana Yasa'), Wet nr. 2709 van 19 oktober 1982, Turks Staatsblad nr. 17863 van 9 november 1982.

¹³⁶ Nationaliteitswet ('Türk vatandaşlığı Kanunu'), Wet nr. 5901 van 29 mei 2009, inwerkingtreding op 12 juni 2009, Turks Staatsblad nr. 27256 van 12 juni 2009.

¹³⁷ <http://nant.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/339568>, laatstelijk geraadpleegd op 5 januari 2021.

De omslag van een standaard Turks paspoort is bordeauxrood en telt 38 pagina's. Volgens artikel 15 PW dient dit paspoort aangevraagd te worden via de bevolkingsdiensten in Turkije of via de Turkse ambassade of consulaire diensten in het buitenland. Iedere persoon - ongeacht de leeftijd - krijgt een eigen paspoort. Voor minderjarigen is het paspoort maximaal 5 jaar geldig. Meerderjarigen kunnen opteren voor een paspoort van 10 jaar.¹³⁸

De aanvraag gebeurt door de betrokkene zelf in persoon of via een derde via een notariële volmacht en vereist de volgende documenten:¹³⁹

2. identiteitskaart,
3. twee kleurenpasfoto's,
4. toestemmingsattest voor minderjarigen en andere onbekwamen ('*muvafakat belgesi*' genoemd),
5. betalingsbewijs van de kosten,
6. indien mogelijk studentencertificaat voor de vrijstelling van de kosten,
7. indien mogelijk het verlopen paspoort.

Personen met de Nederlandse nationaliteit dienen naast een geldig paspoort, ook over een visum te beschikken om Turkije binnen te kunnen. Een visum verleent toelating aan een vreemdeling om een land binnen te mogen en er gedurende een beperkte periode te verblijven. Een visum voor Turkije kan onmiddellijk verkregen worden bij de immigratiediensten - bijvoorbeeld op de luchthaven - en hoeft niet vooraf bij de Turkse ambassade aangevraagd te worden. Bij vertrek uit Turkije dient dit visum opnieuw voorgelegd te worden aan de immigratie-ambtenaren als bewijs dat er geen illegale binnenkomst is geweest.¹⁴⁰

Personen met de Turkse nationaliteit kunnen Turkije in en uit met een Turkse identiteitskaart of paspoort. Het Turkse paspoort is hiervoor dus niet per se nodig. Om Nederland in te kunnen reizen, dienen zij ook over een visum te beschikken, dat aangevraagd kan worden via de Nederlandse ambassade of het consulaat-generaal in Turkije.¹⁴¹

Personen met zowel de Nederlandse als de Turkse nationaliteit hebben voor geen van beide landen een visum nodig. Het overleggen van een Nederlands paspoort of identiteitskaart, dan wel een Turks paspoort of identiteitskaart, zal voldoende zijn om Nederland, dan wel Turkije in- en uit te reizen.

Personen met de Nederlandse nationaliteit en vreemdelingen (niet-Nederlanders) met verblijfsrecht in Nederland, die wegens diefstal of verlies niet meer over hun paspoort of identiteitsdocument beschikken in het buitenland - lees: Turkije -, kunnen via de Nederlandse ambassade of consulaat-generaal in Turkije een tijdelijk reisdocument, het '*laissez-passer*' genoemd, krijgen om vanuit het buitenland terug naar Nederland te kunnen reizen. Een *laissez-passer* ziet er uit als een paspoort, maar heeft een zeer korte

¹³⁸ <http://www.mfa.gov.tr/pasaport-ile-ilgili-bilgiler.tr.mfa>, laatstelijk geraadpleegd op 5 januari 2021.

¹³⁹ <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?886ee610-cd61-428d-ad71-fd86cfa214bc>, laatstelijk geraadpleegd op 5 januari 2021.

¹⁴⁰ <http://nant.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/339568>, laatstelijk geraadpleegd op 5 januari 2021.

¹⁴¹ <http://nant.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/339568>, laatstelijk geraadpleegd op 5 januari 2021.

geldigheidsduur.¹⁴² Volgens het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken is het verstrekken van een *laissez-passer* aan een vreemdeling met een derde nationaliteit (niet-Nederlands en niet-Turks) niet eenvoudig en kan deze alleen worden verstrekt als er een zwaarwegend humanitair of Nederlands belang is.¹⁴³ Turkse burgers zonder de Nederlandse nationaliteit of verblijfsrecht in Nederland komen niet in aanmerking voor een Nederlandse *laissez-passer*. Zij dienen om naar Nederland te kunnen reizen vooraf een visum geregeld te hebben via de Nederlandse ambassade of de consulaat-generaal in Turkije.

Het manipuleren of vernietigen van officiële documenten, waaronder dus ook het paspoort en identiteitskaart, is strafbaar. Hiertegen is aangifte mogelijk. Volgens een advocaat die werd gesproken, kan men vervolgens met dit proces-verbaal van aangifte van verlies nieuwe reisdocumenten krijgen.

Een respondent van het interview stelt dat ouder(s) in de praktijk vaak zonder documenten waaruit de toestemming van de andere (gezaghebbende) ouder blijkt, kunnen reizen met de kinderen. De immigratiediensten oefenen over het algemeen geen controle uit over welke ouder het ouderlijk gezag over de kinderen heeft. Als er een kinderontvoeringsprocedure lopende zou zijn en het kind hierdoor geseind staat, zal de ouder, die met dat kind reist, wel moeten bewijzen het ouderlijk gezag over het kind te hebben en toestemming van de andere ouder te hebben verkregen.

7.3 Reizen voor minderjarigen

Turkse minderjarigen zijn handelingsonbekwaam. Zij kunnen zelf geen rechtshandelingen verrichten die juridische gevolgen kunnen hebben. Zij kunnen onder meer ook zelf geen paspoort of identiteitskaart aanvragen. Voor deze rechtshandelingen hebben zij de toestemming nodig van de ouders als hun wettelijke vertegenwoordigers. Bij gebreke hiervan, kan de minderjarige de rechter vragen om een voogd voor hem/haar aan te stellen. De rechter zal dit slechts kunnen doen als sprake is van ernstige verwaarlozing en mishandeling van het kind.

Minderjarigen die niet de Turkse nationaliteit bezitten en die geen woonplaats hebben in Turkije maar hier wel feitelijk verblijven, hebben op grond van artikel 42 IPR Wet ook de mogelijkheid om voogdij aan te vragen bij de Turkse familierechter.¹⁴⁴

In dit onderzoek zijn geen andere wettelijke beperkingen gevonden voor het reizen van minderjarigen. Een minderjarige kan - juridisch gezien - alleen, zonder wettelijke vertegenwoordiger(s), reizen.

Indien zich de situatie voordoet waarbij de achtergelaten moeder met een minderjarig kind Turkije wenst te verlaten is - ongeacht of sprake is van een huwelijk, of niet - de toestemming van de vader (met gezag)

---

¹⁴² Informatie verkregen uit interview met vertegenwoordigers van de Nederlandse ambassade in Turkije; <https://www.nederlandwereldwijd.nl/landen/turkije/wonen-en-werken/nooddokument-aanvragen>, laatstelijk geraadpleegd op 5 januari 2021.

¹⁴³ Informatie uit een interview met het hoofd van de Directie Consulaire Zaken en Visumbeleid, afdeling consulaire maatschappelijke uitvoering. Aldus ook artikel 16 lid 1 van de Nederlandse Paspoortwet.

¹⁴⁴ Zie hoofdstuk 6 voor overige IPR-regels betreffende het gezag.

vereist voor het aanvragen van een *Nederlands* reisdocument. Indien de vader deze toestemming weigert, kan een procedure worden gestart bij de Nederlandse¹⁴⁵ rechter om vervangende toestemming te krijgen.¹⁴⁶

Om Nederland te kunnen inreizen, zal, wanneer de minderjarige dit niet meer heeft, bij de Nederlandse ambassade of consulaat-generaal in Turkije een voor Nederland geldend reisdocument moeten worden geregeld. Hiervoor is de toestemming van de ouders vereist. Weigeren de ouders hun toestemming te verlenen, dan kan bij de Nederlandse rechter worden gevraagd om een tijdelijke/voorlopige voogd te benoemen.¹⁴⁷

7.4 Rol van de Nederlandse ambassade

De informatie uit deze paragraaf is ontleend aan twee interviews en een gesprek met een advocaat in Turkije. Wat de interviews betreft werd één interview afgenomen met twee respondenten van de Nederlandse ambassade in Ankara¹⁴⁸ en één interview met een respondent van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag.¹⁴⁹

Voordat de rol van de Nederlandse ambassade bij situaties van achterlating en huwelijksdwang wordt besproken, zal eerst worden uiteengezet wat de plaats van de ambassade is binnen de structuur van instanties die bij het terughalen van vrouwen en kinderen uit Turkije zijn betrokken. Voorts wordt beschreven wie zich tot de Nederlandse ambassade kunnen wenden.

7.4.1 Plaats van de ambassade binnen structuur van instanties

De Nederlandse ambassades in het buitenland zijn onderdeel van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken (min BZ). Bij het terughalen van vrouwen, kinderen en jongeren uit Turkije naar Nederland, liggen de coördinatie, regie, beslissingsbevoegdheid en eindverantwoordelijkheid in Den Haag bij het min BZ, meer in het bijzonder bij de Directie Consulaire Zaken en Visumbeleid (DCV).

In alle cases van achterlating en huwelijksdwang in het buitenland werkt het min BZ nauw samen met het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA). Naast het DCV kunnen in de samenwerking ook andere afdelingen van het min BZ zijn betrokken, te weten het *24/7 Contact Center* van het min BZ, de Nederlandse ambassade in Ankara, en Nederlandse consulaten in de regio's (gewone honoraire

---

¹⁴⁵ Op grond van artikel 34 lid 1 Nederlandse Paspoortwet dient iedere persoon met het gezag over een minderjarige zijn toestemming te geven bij het aanvragen van een reisdocument. Indien deze toestemming wordt geweigerd, kan ingevolge lid 2 de Nederlandse rechter de toestemming van de ouder worden vervangen door een verklaring van de rechter. De Nederlandse rechter geeft een dergelijke verklaring indien dit in het belang van het kind is. Zie hierover ook artikel 34 lid 5 Paspoortwet.

¹⁴⁶ Een minderjarige van twaalf jaar of ouder kan ook zelf verzoeken om vervangende toestemming van de rechter, artikel 34 lid 3 van de Nederlandse Paspoortwet. Het paspoort zelf kan echter niet door de minderjarige worden aangevraagd noch aan hem worden uitgereikt. Toestemming van de ouders is overigens niet nodig bij het aanvragen van een (vervangende) Nederlandse identiteitskaart als de minderjarige de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt, artikel 34 lid 6 Paspoortwet.

¹⁴⁷ Voor de mogelijkheden die een kind heeft als de ouders reisdocumenten achterhouden, voor het verstrekken van reisdocumenten aan minderjarigen, en over het verstrekken van een noodpaspoort, zie Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020, p. 145-148 resp. 153-155 resp. 155-159.

¹⁴⁸ Dit interview werd afgenomen met het voormalig hoofd van de consulaire afdeling bij de Nederlandse ambassade en een senior medewerker van de consulaire afdeling van de Nederlandse ambassade in Ankara (d.d. 17 december 2020).

¹⁴⁹ Dit interview werd afgenomen met het hoofd van de afdeling consulaire maatschappelijke uitvoering, Directie Consulaire Zaken en Visumbeleid (d.d. 15 januari 2021).

consulaten in de regio's - in Turkije zijn 4 Nederlandse honoraire consulaten: in Antalya, Gaziantep, Izmir, en Marmaris en 1 consulaat-generaal in Istanbul).

Hoe de samenwerking met deze laatste drie vorm wordt gegeven is afhankelijk van de vraag die in het geding is, waar deze zich afspeelt en welke feiten en omstandigheden aan de orde zijn. Ook familieleden en (andere) hulp- en dienstverlenende instanties (NGO's en lokale autoriteiten) kunnen in de hulpvraag worden betrokken. Als het gaat om de *afgifte van reisdocumenten*, dat kan door de ambassade (of eventueel door consulaten, als een nooddocument, een *laissez-passer* nodig is), maar is altijd afhankelijk van de formele toestemming van het min BZ (DCV) in Den Haag. De ambassade, die zicht heeft op de lokale omstandigheden kan het min BZ adviseren. Daarvoor kunnen ook de lokale consulaten worden ingeschakeld.

Gaat het om *andere dienstverlening*, dan geldt dat er, zeker bij intensieve dienstverlening en begeleiding altijd afstemming is met het min BZ (DCV) en het LKHA. Het min BZ neemt de beslissingen en bepaalt de acties die door de Nederlandse ambassade uitgevoerd gaan worden. Ambassades nemen kennis van de feiten en omstandigheden van betrokkene, bieden hulp en begeleiding, en leggen contacten met plaatselijke autoriteiten en dienstverlening (paragraaf 7.4.4), alles na overleg met DCV van het min BZ. De ambassade kan contact opnemen met de consulaten die hun netwerken kunnen inzetten om in contact te komen met lokale autoriteiten, politie enz. Als het LKHA de ambassade rechtstreeks benadert, gebeurt ook dat in goed overleg met DCV van het min BZ.

7.4.2 Wie zich tot de Nederlandse ambassade kunnen wenden en hoe meldingen bij de Nederlandse ambassade binnenkomen

De ambassade biedt hulp aan Nederlanders (ongeacht of zij daarnaast nog een andere nationaliteit bezitten), maar ook aan niet-Nederlanders die rechtmatig verblijf in Nederland hebben, zoals personen met een MVV, een verblijfsvergunning of een asiel- of nareisstatus. Aan Nederlanders wordt *uitgebreide* consulaire bijstand en informatie verleend: hulp bij reisdocumenten maar ook hulp bij andere (maatschappelijke) problemen. Aan niet-Nederlanders wordt *beperkte* consulaire bijstand verleend, met name die welke nodig is om terug naar Nederland te reizen. Als het echter gaat om een zaak van huwelijksdwang of achterlating, wordt de consulaire dienstverlening in de praktijk behoorlijk opgeschroefd. Een respondent van de ambassade geeft aan dat dit gebeurt omdat "*het een van de van de speerpunten is van het Nederlandse consulaire beleid om aandacht te hebben voor zaken met betrekking tot achterlating en huwelijksdwang*". In die situaties wordt er in de praktijk geen onderscheid gemaakt tussen personen met een Nederlandse nationaliteit en niet-Nederlanders die rechtmatig verblijf in Nederland hebben, zoals personen met een verblijfsvergunning of een asiel- of nareisstatus.

Mensen kunnen zich rechtstreeks tot de ambassade (of consulaat) wenden. De ambassade meldt het geval dan bij het min BZ (DCV) in Den Haag. Ook is er een *24/7 Contact Center*: een algemeen noodnummer van het ministerie van Buitenlandse Zaken waar iedereen zich kan melden, en via die weg komt de zaak dan bij de ambassade. Ook kan de eerste melding bij het LKHA worden gedaan. Het LKHA neemt dan contact op met het min BZ (DCV) die de zaak vervolgens bij de ambassade meldt.

Achterlating of huwelijksdwang wordt door betrokkene niet altijd direct gemeld. Angst en schaamte kunnen hiervoor de reden zijn. Ambassade vraagt dan door. Als een reisdocument wordt gevraagd, wordt bijvoorbeeld gevraagd wat er precies is gebeurd, hoe het document is kwijtgeraakt en of er een politieverklaring is.

7.4.3 Aantallen en voorbeelden

Respondenten van de ambassade geven aan dat het aantal gevallen van achterlating en huwelijksdwang dat bij de ambassade binnenkomt niet heel hoog is; enkele gevallen per jaar, maximaal tussen de vijf en de tien.

Zij geven twee voorbeelden. In het eerste voorbeeld gaat het om een minderjarig meisje dat in Nederland een asielstatus heeft. Zij heeft noch de Nederlandse noch de Turkse nationaliteit. Na bij haar ouders te zijn weggevlucht omdat deze haar meenamen naar Syrië, verblijft het meisje illegaal in Turkije. Haar ouders geven haar geen toestemming om terug naar Nederland te reizen. Zij is niet in het bezit van een reisdocument. Omdat het meisje minderjarig is, kan zij zelf niets regelen. Er zal een tijdelijke voogdij voor het meisje geregeld moeten worden, en vervolgens een reisdocument.

Het tweede voorbeeld betreft een meerderjarige jonge vrouw die zowel de Turkse als de Nederlandse nationaliteit bezit. Zij was door haar ouders naar Turkije gestuurd en woont daar bij een familielid. Dit familielid heeft haar ID-kaart afgenomen. De vrouw had van de ambassade een *laissez-passer* (LP)¹⁵⁰ nodig.

7.4.4 Rollen die de Nederlandse ambassade vervult

De rollen die de ambassade vervult om terugkeer naar Nederland te realiseren in situaties van achterlating en huwelijksdwang in het buitenland, zijn volgens respondenten grofweg de volgende:

Reisdocumenten

De ambassade bemiddelt dat een persoon weer een reisdocument krijgt om terug te gaan naar Nederland, zorgt dat aanvragen hiervoor op tijd worden ingediend en verstrekt reisdocumenten,¹⁵¹ zowel reguliere (zoals een terugkeervisum) als nooddocumenten (*laissez-passer*). Voor Turkse burgers die niet de Nederlandse nationaliteit bezitten, verwijzen zij door naar Turkse autoriteiten en regelen zo nodig een afspraak met hen.

Andere bijstand, in verband met bedreigingen, opvang, psychische problemen, en praktische zaken:

Bemiddeling. De ambassade speelt een grote rol bij bemiddeling over allerlei zaken en met allerlei personen en instanties. Het kan bijvoorbeeld gaan om bemiddeling om opvang te regelen bijvoorbeeld bij familie of, als tijdelijke bescherming nodig is, in opvanglocaties. Daarbij kan tussenkomst van consulaten en/of politie worden ingeroepen. In Ankara kent men een speciale ‘politie liaison’ die zo nodig kan ondersteunen en contacten met politie kan leggen. Ervaring van respondenten van de ambassade is, dat

---

¹⁵⁰ Zie voor meer paragraaf 7.2 over reizen voor vrouwen.

¹⁵¹ Op basis van een beslissing van DCV van het min BZ in Den Haag.

contacten met de politie ook kunnen worden gebruikt om procedures te versnellen, om sneller dingen voor elkaar te krijgen.

Advisering, wegwijzen, doorverwijzen en toezien op.

De ambassade speelt een grote rol bij het informeren van mensen en hen wegwijs maken. Dat kan van alles betreffen: reis- of verblijfsdocumenten, financiën, psychische en emotionele hulp, opvang, wat te doen in bedreigende situaties, juridisch etc. Afhankelijk van de vraag in kwestie, wordt doorverwezen naar lokale autoriteiten, naar politie, naar ziekenhuizen, of naar advocaten (de ambassade beschikt over een lijst met gespecialiseerde advocaten) en wordt erop toegezien dat het contact of de plaatsing wordt gerealiseerd. Bieden van praktische hulp. Tenslotte biedt de ambassade ook zelf 'inhoudelijke' hulp. Zo zorgen zij er bijvoorbeeld voor dat, als iemand geen telefoontoestel of beltegoed meer heeft en daardoor geen contact kan opnemen met bijv. familieleden in Nederland, dat familieleden op de hoogte worden gebracht. Of zij zorgen ervoor dat iemand die wordt bedreigd, veilig kan communiceren. Bijstand kan zover gaan dat iemand wordt begeleid tot op het vliegveld, zelfs tot in het vliegtuig dat naar Nederland zal vliegen.

Om de zaak, en de urgentie ervan, in kaart te krijgen, vragen de ambassademedewerkers bij betrokkene door. De rollen die de ambassade vervolgens vervult, gebeuren in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken (DCV), het LKHA, en mogelijk de consulaten, politie, lokale autoriteiten en NGO's en familieleden.

Rollen die de ambassade *niet* vervult zijn o.m.:

- juridische advisering,
- zich mengen in de rechtsgang van Turkije,
- zich mengen in Turkse strafzaken,
- opsporing,
- bijstandverlening in juridische familierechtelijke procedures,
- instellen van nader onderzoek,
- actie ondernemen tegen (dreigende) huwelijksdwang,
- sociale voorzieningen verstrekken.

7.4.5 Knelpunten

Respondenten van de Nederlandse ambassade wijzen onder meer op de volgende knelpunten die achtergelaten vrouwen en jongeren die terug willen naar Nederland, kunnen ondervinden:

Minderjarigheid. Zolang iemand minderjarig is, ontbreekt de bevoegdheid om een aantal vereiste zaken te regelen. Een minderjarige kan niet zelfstandig een reis- of verblijfsdocument aanvragen of andere documenten regelen. Voor al deze zaken is de toestemming van de ouders vereist. Verlenen zij deze niet, dan kan bij de rechter de benoeming van een tijdelijke voogd worden gevraagd. Deze kan dan de vereiste acties ondernemen en documenten ondertekenen.

Duur van rechterlijke procedures. Het aanvragen van een tijdelijke voogd duurt in Turkije enorm lang. Een respondent van de ambassade geeft aan dat dit voor alle rechtszaken geldt; ook alle familierechtszaken duren erg lang. Mede om die reden wordt de tijdelijke/voorlopige voogdij doorgaans bij de Nederlandse rechter aangevraagd. Theoretisch kan een tijdelijke voogdij in beide landen worden aangevraagd.¹⁵² Wordt de tijdelijke voogdij in Turkije aangevraagd, dan zal Nederland deze in de regel erkennen.¹⁵³

Illegaal verblijf. Wanneer iemand illegaal in Turkije verblijft, is onzeker of alle vereiste rechterlijke procedures kunnen worden ingesteld.

Vertraging en bedreigde situatie bij geen toestemming voor uitreizen van de kinderen. Als een achtergelaten vrouw met kinderen terug wil naar Nederland, heeft zij voor het uitreizen van de kinderen de toestemming van haar (ex) echtgenoot nodig. Zolang die er niet is, kan zij Turkije niet met de kinderen verlaten. Er moet dan vervangende toestemming door de rechter worden gevraagd. Totdat deze is verkregen, moet de vrouw noodgedwongen in Turkije blijven. Dit is extra risicovol als sprake is van een bedreigde situatie (mogelijk doodsb bedreigingen), die dan immers eveneens blijft voortbestaan. Zonder vereiste toestemming voor het uitreizen van de kinderen kan de ambassade niet meewerken, want dan zou zij zich schuldig maken aan kinderontvoering.

De angst voor en dreiging met represailles, uitgaande van familieleden (m.n. in Turkije) speelt ook op andere niveaus een rol. Bijvoorbeeld de angst om contact op te nemen met de ambassade, welke er bijvoorbeeld toe leidt dat de contacten vaak op nachtelijke uren worden gevoerd om maar te voorkomen dat familieleden in Turkije erachter komen dat dit contact is gelegd. Er moet een situatie worden gecreëerd waarin iemand vrij en veilig kan communiceren.

*Gebrek aan financiën*¹⁵⁴ speelt voor allerlei zaken een rol, zoals voor de mogelijkheid om een rechterlijke procedure te voeren of om documenten (incl. rechterlijke uitspraken) uit Nederland te laten vertalen.

Huisvesting. Hier worden door respondenten van de ambassade twee knelpunten gemeld. De eerste is dat betrokkene(n) vaak worden ondergebracht bij familieleden, en daar minder vrij en ook kwetsbaar zijn; kwetsbaar voor bijvoorbeeld geweld. Jongeren kunnen vanwege hun minderjarigheid ook niet zelfstandig huisvesting regelen. Ten tweede de beperkte beschikbaarheid, en misschien ook beperkte toegankelijkheid van opvanghuizen. Er zijn in Turkije wel opvanghuizen, maar niet op iedere locatie. Bovendien voelen vrouwen zich hier niet altijd veilig vanwege de vergaande tentakels van familie en bekenden. Of, zoals een respondent zei, “Meestal kent iemand een van die politieagenten of via-via kennen ze dan iemand, en dat weten de vrouwen dan ook wel en dan durven ze de stap niet te nemen om naar zo’n bureau te gaan en aangifte te doen. Laat staan dat ze overgeplaatst willen worden naar een blijf-van-mijn-lijfhuis.”

---

¹⁵² Zie voor de bevoegdheidsregels van de rechter het in paragraaf 6.4 beschreven Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996.

¹⁵³ Zie voor de erkenningsregels het in paragraaf 6.4 beschreven Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996.

¹⁵⁴ Het LKHA beschikt over een ‘onkostenbudget buitenland en repatriëring’ waaruit voor cliënten van het LKHA bijvoorbeeld kosten van tickets of paspoorten voor terugkeer van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating naar Nederland, een veilige opvang, uitreisdocumenten of eerste levensbehoeften gefinancierd worden. Het onkostenbudget is een van de middelen om slachtoffers te ondersteunen bij hun terugkeer naar Nederland. Deze en eventuele andere opties worden met het slachtoffer besproken.

Gebrek aan netwerk. In Turkije achtergelaten vrouwen die geen Nederlands spreken, hebben meestal geen familieleden in Nederland “*behalve dan een echtgenoot die haar even in Turkije heeft gedumpt en haar documenten heeft afgepakt*”, aldus een respondent van de ambassade. Voor slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating regelt het LKHA veilige opvang in Nederland.

Hoofdstuk 8 Algemene bevindingen en aanbevelingen

8.1 Algemene bevindingen

De centrale onderzoeksvraag van deze rapportage is: *‘Hoe luidt de Turkse wet- en regelgeving die van belang kan zijn bij de voorbereiding van terugkeer naar Nederland van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating?’*.

Gendergelijkheid en bescherming van vrouwen en kinderen

Studie van het Turks familierecht toont aan dat de wetgever de bescherming van vrouwen en kinderen beoogt door enerzijds beschermingsmaatregelen te treffen en anderzijds de onevenwichtige machtsverhouding tussen man en vrouw weg te werken. Daar waar het Burgerlijk Wetboek van 4 oktober 1926 onder andere bigamie afschaft, het recht om te scheiden uitdrukkelijk invoert voor de vrouw en haar eveneens het recht op het ouderlijk gezag toekent, voert de herziening in 2001 het gendergelijkheidsbeginsel volledig door:

- *“De man als hoofd van het gezin”* wordt gewijzigd naar *“Echtgenoten beheren samen het huwelijksleven”*.
- De vertegenwoordiging van het huwelijksleven wordt aan beide echtgenoten toegekend.
- De echtgenoten bepalen samen de echtelijke woning. Zij kunnen niet meer beschikken over de echtelijke woning zonder de uitdrukkelijke toestemming van de ander. De echtelijke woning kan niet verkocht worden, noch kan het huurcontract worden beëindigd zonder de toestemming van de andere echtgenoot.
- De in 1997 aangebrachte wijziging, die de vrouw het recht geeft haar meisjesnaam voor de achternaam van haar echtgenoot te gebruiken, blijft behouden.
- De doorslaggevende stem van de vader bij onenigheid over het gezag over kinderen, wordt afgeschaft.
- De echtgenoten behoeven geen toestemming meer van de ander bij de keuze van een beroep en baan. Wel dienen *“echtgenoten bij de beroepskeuze rekening te houden met de vrede en het voordeel van de echtelijke unie”*. (De bepaling in de oude wet dat een vrouw toestemming diende te krijgen van haar echtgenoot bij haar beroepskeuze werd in 1990 reeds door het Grondwettelijk Hof vernietigd.)
- De ongelijkheid tussen kinderen, geboren uit een wettig huwelijk en die, geboren buiten een huwelijk is eveneens komen te vervallen. De vestiging van de afstamming met de vader van buitenhuwelijkse kinderen wordt vergemakkelijkt. Deze kinderen krijgen de naam van hun vader. Zij worden eveneens erfgenaam van de vader.
- Ook het huwelijksvermogen kent een grondige wijziging. Voortaan is ‘het regime van deelname aan verworven goederen’ de algemene regel. De verworven goederen tijdens het huwelijk worden voor de helft verdeeld onder de echtgenoten na de beëindiging van het huwelijk.
- De kosten van het gezin en de kinderen worden door beide echtgenoten gedragen en niet meer alleen door de man.
- De huwelijksleeftijd wordt eveneens gelijkgesteld en voor beide huwelijkskandidaten bepaald op 18 jaar, of op 17 jaar, indien de wettelijke vertegenwoordigers hiermee instemmen. Minderjarigen, die hun 16de

hebben bereikt en zich in buitengewone omstandigheden bevinden kunnen om een zeer belangrijke redenen toestemming vragen aan de rechter om te huwen.

- De huwelijksaanvraag kan worden ingediend bij de huwelijksambtenaar van de plaats van zowel de man als van de vrouw.
- De alimentatiegerechtigde kan naast de rechtbanken van de woonplaats van de alimentatieplichtige, ook de rechtbanken van haar/zijn eigen woonplaats aanspreken voor alimentatiekwesties na de echtscheiding.
- Echtscheidingszaken kunnen op verzoek in de rechtbank achter gesloten deuren behandeld worden.

De bescherming van vrouwen en kinderen en de handhaving van het gelijkheidsbeginsel worden niet alleen in het familierecht gerealiseerd. Ook in de grondwet, het strafrecht, het arbeidsrecht en tal van andere rechtsgebieden, stelt de wetgever deze beginselen voorop. Ook zijn er de verschillende mensenrechtenverdragen, waar Turkije partij bij is, waaronder het EVRM, het Kinderrechtenverdrag, het Haags Kinderbeschermingsverdrag, en het Verdrag van Istanbul ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

Nergens in de Turkse wet- en regelgeving valt dan ook een algemeen bindend verbod of zelfs gebod af te leiden, dat specifiek de terugkeer van slachtoffers van huwelijksdwang of achterlatingen naar Nederland zou kunnen verhinderen. Sterker nog, het arsenaal aan wet- en regelgeving biedt voldoende actiemogelijkheden die een terugkeer van de vrouw en het kind mogelijk maken. De wet is er voor én ter bescherming van de vrouw en het kind.

De praktijk

De theorie behoeft echter ook toetsing aan de praktijk. Hiervoor werden interviews met verschillende deskundigen afgenomen. Los van de perikelen om contacten te leggen en interviews te organiseren in tijden van pandemie, bleek het lastig om professionals te vinden met ervaring in aan Nederland gerelateerde kwesties van huwelijksdwang en achterlatingen.

De interviews bevestigen dat de wet in de praktijk daadwerkelijk toegepast wordt. De rechtbanken zien hier strikt op toe. Het probleem situeert zich dus niet op het niveau van de *toepassing* van het recht, maar eerder op het niveau van de *uitvoering*, met name in het tekort aan diensten en autoriteiten die de voorziene beschermings- en preventiemechanismen mogelijk moeten maken. Tegelijkertijd kan in dit verband worden geconstateerd dat er sinds 2000 een immense opkomst van hulp- en dienstverlenende instellingen gerealiseerd is.

Ook normen en waarden, gebruiken en gewoonten leven sterk in de Turkse samenleving en kunnen op hun beurt het functioneren van autoriteiten beïnvloeden. Zo kan het - zij het steeds minder vaak - nog voorkomen dat de aangifte van een eerste voorval van een huiselijk geweld situatie goedbedoeld geweigerd wordt door de politie omdat de waarde die men aan de familie als institutie hecht, hoger geacht wordt dan een eenmalige roekeloosheid, zeker als de geweld-plegende man zijn spijt hiervan betuigt.

Achterlatingen

Gevallen van achterlatingen zijn een bekend fenomeen in Turkije. Men kijkt er wel anders tegen aan in Turkije dan in Nederland. Als een huwelijk spaak loopt, zal de man doorgaans de vrouw weer toevertrouwen aan haar familie. Dit proces kan nationaal, maar ook internationaal gebeuren. Bij dit laatste kunnen ook mannen hier slachtoffer van worden. Vaak keren gewezen echtgenoten ook vrijwillig terug als ze niet kunnen aarden in Nederland en hier niemand hebben om op terug te vallen.

Met de gedwongen achterlatingen/achterhoudingen in Turkije, waarover in deze wordt gerapporteerd, zijn de respondenten van de interviews niet of minder bekend. Zij geven dergelijke slachtoffers wel mee om hun huidige verblijfplaats in Turkije mee te delen aan Nederlandse consulaten in Turkije, zodat zij kennis krijgen van mogelijke procedures, die in Nederland gestart zouden kunnen worden.

Publieke aandacht

Publieke aandacht voor de thema's achterlating en huwelijksdwang, kan, zo blijkt uit de onderzoeken die in Marokko en Turkije werden gedaan, verschillende neveneffecten hebben. Enerzijds kan de aandacht voor deze thema's leiden tot meer kennis en daarmee empowerment bij of van alle betrokkenen (vrouwen en professionals),¹⁵⁵ en tot een grotere hulpvraag,¹⁵⁶ dus tot een toenemend aantal personen dat zich met een hulpvraag wendt en kan wenden tot professionals, casemanagers en autoriteiten die zich met achterlating en huwelijksdwang bezighouden. Anderzijds kan publieke aandacht voor achterlating en huwelijksdwang *als negatieve fenomenen*, juist ook personen ervan weerhouden zich tot dergelijke instanties te wenden, omdat zij niet met dit negatieve predicaat willen worden geassocieerd.¹⁵⁷ Negatieve framing dient te worden voorkomen; het gaat om de inhoud van de boodschap.

In de volgende paragrafen worden de belangrijkste bevindingen per thema kort uiteengezet.

8.1.1 Huwelijk

Burgerlijke huwelijken

In het Turks familierecht wordt het huwelijk gezien als een verbond (contract) tussen twee volwassenen, gefundeerd op wederzijdse liefde en toestemming. Alleen aan formele, burgerlijke huwelijken, die volgens de wettelijke voorwaarden zijn afgesloten, wordt erkenning en bescherming verleend.

Informele huwelijken

Het huwelijk is een variabel begrip, dat niet voor iedereen hetzelfde symboliseert. Het kan vanuit religieuze, socioculturele of zelfs economische overwegingen worden aangegaan. In de praktijk neemt het huwelijk dan ook onvermijdelijk verschillende verschijningsvormen aan en dit gaat vaak zelfs tegen de

---

¹⁵⁵ Verschillende vrouwenorganisaties wezen op dit belang.

¹⁵⁶ Respondenten bij de Nederlandse ambassade in Rabat (Marokko) hadden die ervaring.

¹⁵⁷ Aldus respondenten uit de wetenschap en advocatuur.

wet- en regelgeving in (cfr. gedwongen huwelijken, polygame huwelijken, minderjarige huwelijken, en dergelijke). Informele huwelijken werken dus meestal als een vangnet voor die samenlevingsvormen, die de wet niet toestaat. Zo zijn bijvoorbeeld minderjarige of polygame huwelijken niet mogelijk. In de praktijk overbrugt men deze obstakels dan door informele huwelijken.

Velen gaan vanuit hun geloofsovertuiging naast het burgerlijk huwelijk ook het informeel religieus/islamitisch huwelijk aan. Dit huwelijk is te vergelijken met de kerkelijke ceremonie, die in Europa ook kan worden gesloten naast het burgerlijk huwelijk.

Religieuze huwelijken zonder het burgerlijk huwelijk bestaan echter ook, en juist hiertegen gaat de Turkse Staat de strijd aan. Cijfers of statistieken hiervan zijn moeilijk te achterhalen omdat dergelijke samenlevingsvormen zeer vaak onder de juridische radar blijven. Algemeen wordt wel aangenomen dat het fenomeen sterker leeft in rurale gebieden met beperktere educatieve en professionele ontplooiingsmogelijkheden en bij sterk feodaal gezinde families.

Informele huwelijken worden niet altijd per se door de man gewenst. Soms kan de vrouw zelf hiervoor opteren omdat dit een achterpoort is om de alimentatie die zij van haar ex ontvangt, niet te verliezen. Wordt dit huwelijk echter bewezen, dan verliest zij alsnog haar partneralimentatie.

Door het bestaan van informele samenlevingsvormen niet te erkennen en hieraan geen bescherming te verlenen, tracht de wetgever deze vorm van huwelijken te ontmoedigen en te vermijden. Kinderen uit informele huwelijken blijven daarentegen wel bescherming genieten. Hier wordt verder op teruggekomen.

Minderjarige huwelijken

De minimum huwelijksleeftijd wordt bepaald op de meerderjarigheidsleeftijd van 18 jaar. De wettelijke vertegenwoordigers van de minderjarige - zijnde de ouder(s) of de voogd - kunnen een 17-jarige wel toestemming verlenen om te mogen huwen. De familierechter kan in uitzonderlijke omstandigheden en om zeer gewichtige redenen dispensatie verlenen aan 16-jarigen om te trouwen. Zowel uit de geraadpleegde rechtspraak als uit de interviews blijkt slechts een zwangerschap in combinatie met andere verzwarende omstandigheden zoals armoede, niemand die voor het zwangere meisje kan of wil zorgen, en dergelijke aanvaard te worden als een uitzonderlijke omstandigheid en gewichtige reden. Minderjarige huwelijken komen in de praktijk ook vaak voor op verzoek van de minderjarige(n) zelf, blijkt uit de interviews. Ze zijn verliefd en wensen een beter leven te leiden als gehuwden.

Gedwongen huwelijken

Een andere cultureel bepaalde kijk op huwelijk en dwang, onwetendheid, loyaliteitsconflicten en angstgevoelens bij de slachtoffers verhinderen nogal eens dat huwelijksdwang zichtbaar wordt. Niettemin is er volgens respondenten een waarneembare vermindering van gevallen van huwelijksdwang te bespeuren.

Gedwongen huwelijken kunnen burgerrechtelijk en/of strafrechtelijk worden gesanctioneerd. Vanuit het burgerlijk recht kan het huwelijk nietig worden verklaard omdat er nooit een geldige toestemming is geweest door een of beide huwelijkskandidaten voor het huwelijk. Het huwelijk wordt dan geacht nooit te hebben bestaan. Het nadeel hiervan is dat er dan ook geen sprake meer kan zijn van ex-partneralimentatie of schadevergoedingen wegens leed of de vereffening en verdeling van het huwelijksvermogen na de ontbinding. De afstamming van de kinderen blijft wel in stand.

Klachten bij de politie wegens dwang, bedreiging, vrijheidsberoving, vasthouding in een welbepaalde plaats, slagen en verwondingen, chantage, en dergelijke kunnen uitmonden in strafrechtelijke onderzoeken en vervolgingen. Daden van huwelijksdwang worden effectief gesanctioneerd met gevangenisstraffen. Respondenten stellen dat de strafrechtelijke weg makkelijker te realiseren is dan de burgerrechtelijke nietigverklaring van het huwelijk.

Naast de (burgerrechtelijke en strafrechtelijke) sanctionering van gedwongen huwelijken, is er ook een sociaal netwerk van hulp en dienstverlening voorzien ter bescherming en - zelfs - voorkoming van gevallen van huwelijksdwang in de vorm van tijdelijke huisvestingsmogelijkheden of vluchthuizen, sociale uitkeringen, begeleiding in het zoeken naar werk, en dergelijke. De vrouwenorganisaties en de balies - in sommige regio's meer aanwezig dan in andere - organiseren voorlichtings- en gewaarwordingscampagnes hierover en vervullen een belangrijke doorverwijsfunctie voor slachtoffers naar de maatschappelijke hulpverleningsdiensten en politie. Minderjarigen kunnen via een tijdelijke voogd beschermingsmaatregelen of - in ernstigere gevallen - de uithuisplaatsing vragen aan de familierechter.

Polygame huwelijken

Polygamie is bij wet uitdrukkelijk verboden. Men kan geen tweede (burgerlijk) huwelijk aangaan, als het eerste huwelijk niet ontbonden is. In de praktijk doen polygame huwelijken zich wel voor, meestal in de vorm van een eerste burgerlijk huwelijk in combinatie met een tweede informeel huwelijk met een andere vrouw.

Afspraken bij huwelijkssluiting

Aanstaande echtgenoten beschikken over de mogelijkheid om een huwelijkscontract, '*mal rejimi sözleşmeleri*' of '*evlilik sözleşmeleri*' genoemd, af te sluiten en dit zowel voor als tijdens het huwelijk. In een dergelijk contract kunnen slechts vermogensrechtelijke aspecten geregeld worden.

Onderlinge afspraken als het buitenshuis werken van de vrouw, de echtscheidingsmogelijkheden of - gronden of andere soortgelijke regelingen, worden in dit contract niet opgenomen omdat de huwelijkse rechten en plichten reeds ingevuld zijn door de wetgever en hier geen ruimte meer is voor eigen invulling.

8.1.2 Echtscheiding

Echtscheidingsvormen en echtscheidingsgronden

Vrouwen beschikken over een reeks aan mogelijkheden om een echtscheiding te realiseren. Naast de algemene grond van de ernstige ontwrichting van het huwelijk, lenen zich, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, ook verschillende bijzondere echtscheidingsgronden om te worden toegepast in situaties van achterlating. Iedere echtscheiding vereist een rechterlijke tussenkomst, die de echtscheidingsgrond zal moeten bevestigen. Procedurele waarborgen zijn er. Het gendergelijkheidsbeginsel speelt ook hier een grote rol.

Verstoting als echtscheidingsvorm, de zogenoemde ‘*talāq*’, is niet bekend en ook niet gewenst omdat vanuit de Diyanet¹⁵⁸ de stelling wordt verdedigd dat een ‘burgerlijke’ echtscheiding ook de scheiding uit het religieus huwelijk met zich meebrengt, stellen de respondenten van de interviews.

Financiële voorzieningen na echtscheiding

Zowel gedurende de echtscheidingsprocedure als na de echtscheiding heeft de vrouw recht op alimentatie als zij in staat van behoefteigheid verkeert. Zij verliest haar aanspraak hierop als zij hertrouwt of indien haar behoefteigheid niet meer aan de orde is.

Voor de alimentatie na echtscheiding geldt nog een bijkomende voorwaarde. Indien de vrouw meer schuld treft aan de echtscheiding dan de man, zal na de echtscheiding haar de alimentatie geweigerd kunnen worden.

Naast de alimentatie kan de vrouw eventueel ook nog aanspraak maken op een materiële en/of morele schadevergoeding voor het leed en de schade dat haar werd aangedaan.

Sedert 2001 geldt het regime van deelname aan tijdens het huwelijk verworven goederen, tenzij anders bedongen in een huwelijkscontract. Zo zal de vrouw ook de helft van de verworven goederen tijdens het huwelijk kunnen opeisen na de echtscheiding.

De schenkingen gedaan aan de vrouw ter gelegenheid van de huwelijksluiting - de zgn. bruidsschat - blijven doorgaans ook van haar.

Maatregelen bij gezinsmoeilijkheden

Bij gezinsmoeilijkheden (tussen partners of met de kinderen) staat de Turkse rechter een ruim arsenaal van maatregelen ter beschikking dat hij kan opleggen om de problemen weer in goede banen te leiden.

---

¹⁵⁸ Ministerie van Religieuze Zaken, ‘Diyanet’ genoemd, leidt en houdt toezicht op de Islamitische beginselen in Turkije.

8.1.3 Gezag

Het ouderlijk gezag over de kinderen komt, zolang het huwelijk duurt, toe aan beide ouders. Men spreekt hier van een gezamenlijk ouderlijk gezag.

Na de echtscheiding wordt het gezag in de praktijk slechts aan één ouder toegekend, doorgaans de moeder, terwijl sedert het cassatiearrest van 2016 het gezamenlijk ouderlijk gezag ook mogelijk is na de echtscheiding en dit op verzoek van de ouders en op voorwaarde dat dit het belang van het kind niet schaadt. De ouder zonder gezag beschikt dan over een omgangsrecht met het kind. Een ongehuwde en/of een alleenstaande moeder krijgt van rechtswege het ouderlijk gezag toegekend.

De ouder(s) met het ouderlijk gezag vertegenwoordigt het kind en bepaalt zijn verblijfplaats. Verder zal alleen deze ouder reisdocumenten kunnen aanvragen voor het kind. De andere ouder zal steeds de instemming behoeven van de ouder met gezag om met het kind naar het buitenland te kunnen reizen.

Een kind met onderscheidingsvermogen - doorgaans rond 8 jaar - zal in alle kwesties die hem of haar aangaan, worden gehoord door de familierechter.

Gezag over Turkse kinderen, dat in Nederland tot stand is gekomen - hetzij van rechtswege, hetzij via een rechterlijke uitspraak - zal op grond van het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996 in Turkije ook van rechtswege worden erkend, tenzij sprake is van een weigeringsgrond.

8.1.4 Afstamming

De afstammingsband met de vader kan worden gevestigd via het huwelijk, een erkenning of een gerechtelijke beslissing. Een Nederlandse afstammingsbeslissing wordt doorgaans ook erkend in Turkije.

De ongelijke behandeling tussen kinderen geboren uit het huwelijk en kinderen geboren buiten het huwelijk is sedert 2001 volledig weggewerkt. Alle kinderen, van wie de afstamming met de vader vaststaat - hetzij bij rechterlijke uitspraak, hetzij bij akte - dragen de naam van hun vader, worden erfgenaam van hun vader en kunnen alimentatie eisen van hun vader.

8.1.5 Reizen

Een meerderjarige vrouw, al dan niet gehuwd, behoeft niemands instemming om te kunnen reizen; ook niet die van haar echtgenoot. Als zij met haar kinderen wil reizen, is de toestemming nodig van de vader als hij het gezag over de minderjarige kinderen heeft. Weigert hij deze te geven, zal de moeder het exclusief gezag over de kinderen moeten opeisen voor de familierechtbank. De ouder met gezag over de kinderen, beslist immers over de reismogelijkheden van de kinderen.

De ouder met het gezag kan anderzijds de rechter ook vragen om de andere ouder een reisverbod op te leggen om met de kinderen uit Turkije te reizen.

Beslissingen van de Nederlandse rechter die de moeder het exclusief gezag over de kinderen toekennen, worden op grond van het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996 van rechtswege erkend in Turkije, tenzij de vader die beslissing voor de Turkse rechter zou aanvechten. Dan zal de Turkse rechter hierover oordelen.

Minderjarigen die in Turkije achtergelaten worden zonder ouders, behoeven de toestemming van de ouders om Turkse reisdocumenten te krijgen. Weigeren de ouders hun toestemming, dan lijkt er voor deze kinderen in de praktijk geen reële mogelijkheid te zijn om tijdens hun minderjarigheid terug naar Nederland te reizen. De rechter kan immers niet zomaar sleutelen aan het ouderlijk gezag van de ouders. Er dienen ernstige gronden van verwaarlozing en mishandeling voor te liggen voordat de rechter de ouders zal ontheffen van hun ouderlijk gezag en een voogd in de plaats zal aanstellen, die dan eventueel de nodige reisdocumenten zou kunnen opvragen. Het geval zal anders zijn voor minderjarigen, die over de nodige Nederlandse reisdocumenten beschikken. In dat geval zullen de minderjarigen wel naar Nederland kunnen reizen.

8.2 Aanbevelingen

Op basis van het literatuuronderzoek en de onderzoeksbevindingen, kunnen verschillende aanbevelingen worden gedaan. Hieronder worden deze onderscheiden in drie categorieën: I. Aanbevelingen voor het ontwikkelen van instrumenten die de toegankelijkheid en bruikbaarheid van de onderzoeksbevindingen in de praktijk kunnen vergroten; II. Aanbevelingen voor mogelijke samenwerking tussen betrokken partners; en III. Aanbevelingen voor nader onderzoek.

I. Ontwikkelen van instrumenten die de toegankelijkheid en bruikbaarheid van de onderzoeksbevindingen in de praktijk kunnen vergroten

De bevindingen in het onderhavige onderzoek zijn primair juridisch van aard en geven een beschrijving van de Turkse wet- en regelgeving. Om deze bevindingen ook toegankelijk te maken voor niet-juridisch geschoolden professionals en voor (potentiële) slachtoffers van achterlating of huwelijksdwang in het buitenland zelf, en om te weten hoe de onderzoeksbevindingen in de praktijk kunnen worden gebruikt, is het van belang dat er aanvullende instrumenten worden ontwikkeld. Daarbij kan worden voortgebouwd op in het verleden reeds ontwikkeld materiaal en genomen initiatieven.¹⁵⁹

Instrumenten voor juristen en direct betrokken casemanagers

Voor juristen (zoals advocaten, rechters, juristen bij bijvoorbeeld het LKHA, de IND, de Raad voor de Kinderbescherming, en het openbaar ministerie) en direct betrokken *casemanagers* (bij LKHA en ministerie

---

¹⁵⁹ Voorlichtingsmateriaal, zoals dat in het verleden werd ontwikkeld door onder meer de Werkgroep Mudawwanah en de SSR (Stichting Steun Remigranten, o.m. Brochure 'Transnationale sociaal-juridische hulpverlening. Gedwongen achterlating in het land van herkomst'), de informatie op diverse overheidswebsites, informatie op de website van het LKHA, alsook de door de gemeente Rotterdam ontwikkelde brochure (H)echt verbonden, kan worden betrokken. De aanbevelingen focussen enkel op zaken die rechtstreeks uit het onderhavige onderzoek voortvloeien. Willen professionals effectief kunnen handelen, dan hebben zij op bepaalde cruciale momenten niet alleen kennis nodig van het Turkse familierecht en recht omtrent reizen, maar ook zijn er instrumenten en kennis nodig van Nederlands recht (incl. IPR), en kennis van de wisselwerking en impact van beide rechtssystemen. Meer dan eens speelt hier ook het vreemdelingenrecht een rol in verband met de verblijfsstatus van betrokkenen.

van Buitenlandse Zaken) kan worden verondersteld dat de onderzoeksbevindingen voldoende toegankelijk zijn. Voor deze doelgroep is het van belang dat zij kennis krijgen van de onderzoeksbevindingen en dat zij weten hoe deze in de praktijk kunnen worden ingezet. Het is zaak hiervoor instrumenten te ontwikkelen waarin het gebruik van het rapport in concrete casuïstiek centraal staat. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het organiseren van workshops of ontwikkelen van webinars.

Instrumenten voor maatschappelijke professionals en stakeholders

In Nederland kunnen allerlei maatschappelijke organisaties en professionals zijn betrokken bij achterlating en huwelijksdwang in het buitenland, en bij de terugkeer van slachtoffers naar Nederland. Deze laatste taak is - door ministeries en alle gemeenten - belegd bij het LKHA. Voor de uitvoering zijn afspraken gemaakt met het ministerie van Buitenlandse Zaken en andere partners. Bij deze laatste categorie is onder meer te denken aan de Raad voor de Kinderbescherming, LEC-EGG en nationale politie, het openbaar ministerie, de koninklijke marechaussee, Veilig Thuis, opvanginstanties en andere organisaties die (preventief of bij de uitvoering) hulp verlenen aan (potentiële) slachtoffers. Een deel van hen valt onder de hiervoor besproken groep juristen en direct betrokken casemanagers. Een ander en groot deel is niet of minder direct bezig met het juridisch instrumentarium, maar richt zich op andere aspecten omtrent de terugkeer. Voor hen is kennis van de onderzoeksbevindingen van belang voor 1. een goede verwijzing naar juristen en advocaten en organisaties voor hulpverlening in Nederland en in het buitenland, 2. om slachtoffers te kunnen doorverwijzen naar of informeren over de organisaties waar slachtoffers hulp en informatie kunnen krijgen, en 3. preventief, om personen die potentieel met situaties van achterlating of huwelijksdwang te maken kunnen krijgen, te informeren over mogelijkheden om de risico's hiervoor te verminderen, en over hun rechten, plichten en rechtspositie onder het buitenlandse recht in het buitenland. Voor deze doelgroep zal er een vertaalslag van de onderzoeksbevindingen naar andere instrumenten moeten worden gemaakt; instrumenten die voor niet-juridisch geschoolde professionals toegankelijk zijn en die handvatten bieden waarmee professionals in concrete casuïstiek uit de voeten kunnen. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan brochures, factsheets, een eenvoudige juridische wegwijzer, en aan voorlichtingsbijeenkomsten en workshops. In al deze instrumenten zal in voor niet-juristen begrijpelijke taal, informatie worden gegeven over het buitenlandse familierecht (huwelijk, echtscheiding, gezag over kinderen, afstamming en uitreizen) en wat in de praktijk de betekenis van dit recht kan zijn in situaties van achterlating en huwelijksdwang in het buitenland.

Instrumenten voor personen (m.n. vrouwen en jongeren) die met situaties van achterlating of huwelijksdwang in het buitenland te maken hebben of kunnen krijgen

Voor deze doelgroep is vooral van belang dat zij over het in Turkije geldende recht worden geïnformeerd, zodat zij weten wat hen te wachten staat, en wat hun rechten, rechtspositie en juridische mogelijkheden zijn. Dat betekent dat er voorlichtingsinstrumenten in eenvoudig te begrijpen taal moeten worden ontwikkeld en worden doorontwikkeld, in de taal en dialecten die voor betrokkenen bekend zijn, en dat hieraan voldoende bekendheid wordt gegeven.

Naast kennis over het Turkse recht, kunnen in de voorlichtingsinstrumenten tips worden opgenomen die situaties van achterlating en huwelijksdwang in het buitenland zoveel mogelijk beogen te voorkomen, tips over mogelijke oplossingen, en andere praktische tips (zoals waar zij terecht kunnen voor hulp, zowel in Turkije als in Nederland, dat wanneer iemand te maken krijgt met een concrete hulpvraag rond huwelijksdwang en achterlating, er contact met het LKHA wordt opgenomen, ook bij twijfel, het belang om zich in Turkije te laten adviseren door een advocaat en zeker ook een advocaat bij rechterlijke procedures in de arm te nemen, en het belang om altijd kopietjes te maken van de belangrijkste verblijfsdocumenten van henzelf en eventuele kinderen, die zij zelf kunnen bewaren of meegeven aan familieleden die zij vertrouwen). Zo is het van belang dat Turks-Nederlandse vrouwen meer voorlichting krijgen over hun rechten en plichten indien zij trouwen (al dan niet voor de Turkse wet).

II. Samenwerking

Uit de interviews die in dit onderzoek werden afgenomen, blijkt dat de sociale diensten en vrouwenorganisaties in Turkije een belangrijke rol spelen in de problematiek. De vrouwenorganisaties hebben de middelen en het netwerk om vrouwen in Turkije adequaat te kunnen helpen in geval van huwelijksdwang en achterlating en door te verwijzen naar de juiste autoriteiten. Het zou wenselijk zijn om een samenwerkingsverband aan te gaan met deze sociale diensten en vrouwenorganisaties om de krachten te bundelen en op die manier vrouwen uit Nederland, die in Turkije in de problemen raken, beter te kunnen helpen. Ook dienen deze diensten en organisaties zichtbaar en vindbaar te zijn voor vrouwen in Nederland. Dat zou bijvoorbeeld kunnen worden gerealiseerd door een aparte link aan te maken op websites van, in ieder geval, het ministerie van Buitenlandse Zaken en het LKHA. Op de website kunnen ook praktische tips worden geplaatst (zoals waar vrouwen terecht kunnen voor hulp in Turkije, vermelding van adressen en contactgegevens van de vrouwenorganisaties per stad en regio, belang van het doen van aangifte als er strafbare feiten jegens hen worden gepleegd, informatie over het verkrijgen van reisdocumenten, belang van het meenemen en zorgvuldig bewaren van verblijfsdocumenten etc.).¹⁶⁰

Hoewel het onderzoek hier minder op was gericht, is het aannemelijk dat ook ten behoeve van de terugkeer van jongeren die zonder ouders in Turkije worden achtergelaten, samenwerking met organisaties en instanties in Turkije van belang is en kan worden verbeterd.

III. Nader onderzoek

Onderzoek naar het recht in andere landen

Het onderhavige onderzoek heeft zich, als pilotonderzoek, beperkt tot Marokko en Turkije. Gevallen van achterlating en huwelijksdwang waarmee Nederland te maken heeft, spelen echter ook in andere landen. Het is gewenst dat ook voor deze landen het voor achterlating en huwelijksdwang relevante buitenlandse recht wordt bestudeerd.

---

¹⁶⁰ Zie ook de informatie op de website van het LKHA. Ook hier kan worden voortgebouwd op reeds eerder door onder andere de Werkgroep Mudawwanah en de SSR (Stichting Steun Remigranten) gerealiseerde activiteiten en initiatieven.

Het onderhavige pilotonderzoek dat voor Turkije werd uitgevoerd, biedt zowel een basis waarop in onderzoek naar andere landen kan worden voortgebouwd, alsook toont dit onderzoek het belang aan om juist specifieke regelgeving te onderzoeken die voor situaties van achterlating en huwelijksdwang van belang zijn, en tenslotte is met dit onderzoek duidelijk geworden welke aandachtspunten er zoal zijn voor het doen van onderzoek in landen waar de problematiek speelt.

Zo is het wenselijk dat het onderzoek wordt uitgebreid met onderzoek naar de werking van gedragsregels, die voortvloeien uit cultuur, tradities en religie, in de praktijk. In het onderhavige pilotonderzoek kon dit, mede vanwege de Covid-19 pandemie, niet worden gerealiseerd. Dergelijk onderzoek is nodig omdat gedragsregels die het gedrag van mensen in de praktijk bepalen, invloed kunnen hebben op de mogelijkheden voor vrouwen om actie te ondernemen in situaties van achterlating en huwelijksdwang, op de positie waarin achtergelaten minderjarigen en jongvolwassenen kunnen komen te verkeren, en op de werking in de praktijk van formeel geldend recht.

Voor de meeste landen zal het noodzakelijk zijn om ter plekke in het land zelf, onderzoek te doen, ten eerste vanwege de toegang tot aanvullende bronnen over de toepassing van het recht in de rechtspraak, en ten tweede om beter toegang te krijgen tot professionals, stakeholders, ambtenaren en autoriteiten voor aanvullende informatie over de toepassing van het recht in de praktijk en over de werking van gedragsregels. Voor de toegang tot bronnen en respondenten in het desbetreffende land, zal het ook van belang zijn dat door onderzoeker(s) de taal van het land wordt gesproken, gelezen en geschreven. Aandachtspunten zijn verder nog dat rekening moet worden gehouden met regionale verschillen, met verschillen in culturele opvattingen over, ervaringen met en perspectieven op achterlating en huwelijksdwang, met politieke en andere gevoeligheden et cetera.

Onderzoek naar strafrecht

Het onderzoek dat is verricht, biedt een indicatie dat strafrechtelijke mogelijkheden in Turkije in situaties van achterlating en huwelijksdwang mogelijk beter kunnen worden benut. Bij de voorbereiding van terugkeer van slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating kan, naast het familierecht en de regels omtrent reizen, ook het strafrecht een rol spelen. Het allerbelangrijkst bij de inzet van strafrecht is het risico dat hiermee de veiligheid van het slachtoffer in gevaar kan komen; reden waarom slachtoffers vaak niet bereid zijn om hieraan mee te werken. Strafrechtelijk onderzoek zal erop zijn gericht zicht te krijgen op strafrechtelijke mogelijkheden die in concrete gevallen in het buitenland kunnen worden benut. Daarvoor is kennis van en inzicht in verschillende zaken van belang: Welke voor huwelijksdwang en achterlating relevante gedragingen zijn strafbaar gesteld? Wat zijn in concrete gevallen de belemmeringen voor vrouwen (en jongeren) om aangifte te doen? Welke bescherming biedt het buitenland aan vrouwen (en jongeren) die aangifte doen? Hoe kan dit worden verbeterd? Hoe kijken de buitenlandse opsporingsautoriteiten aan tegen de fenomen huwelijksdwang en achterlating? Wanneer gaan autoriteiten over tot strafvervolging? Kan dit worden verbeterd? Et cetera.

Naast de strafrechtelijke mogelijkheden die het buitenland zelf biedt of zou kunnen bieden, is het van belang te weten wat Nederland vanuit strafrechtelijk perspectief hierin kan bijdragen¹⁶¹ en welke samenwerking tussen de buitenlandse en Nederlandse autoriteiten hiervoor nodig is. Omdat Nederland veel kan leren van en samenwerkt met andere Europese landen bij de problematiek van achterlating en huwelijksdwang, is aan te bevelen dat wordt onderzocht hoe andere Europese landen met deze problematiek omgaan, alsook of en hoe een gezamenlijk Europees beleid vorm kan worden gegeven.

Onderzoek naar de toegang tot het recht voor vrouwen

Onderzoek naar de toegang tot het recht voor vrouwen, zou ook van aanvullend belang kunnen zijn. Wat zijn belemmerende factoren bij het instellen van rechterlijke familierecht-procedures, van administratiefrechtelijke procedures, en bij het doen van strafrechtelijke aangiftes en dergelijke? Hoe kan dit worden verbeterd?

---

¹⁶¹ In 2020 verscheen op dit punt al het onderzoeksrapport van Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020.

Bijlagen

Literatuurlijst

Akintürk & Ates 2020

T. Akintürk & D. Ates, *Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt* (Turks Burgerlijk recht Familierecht Tweede Druk), Istanbul: Beta Basım Yayım Dagitim A.S. 2020.

Bartels 2005

E. Bartels, *Onderzoeksnotitie over migrantenvrouwen en kinderen die gedwongen zijn achtergelaten in landen van herkomst* (Voorstudie nr. 6), Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken 2005.

Cornelissens, Kuppens, Ferwerda 2009

A. Cornelissens, J. Kuppens & H. Ferwerda, *Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven? Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland*, Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke 2009.

De Bree, Storms & Bartels 2011

J. de Bree, O. Storms & E. Bartels, 'In Between The Netherlands And Morocco: 'Home' And Belonging Of Dutch Moroccan Return Migrant And Abandoned Children In Northeast Morocco', in: S.J.T.M. Evers, C. Notermans & E. van Ommering (red.), *Not Just a Victim: The Child as Catalyst and Witness of Contemporary Africa*, Boston Leiden: Brill 2011.

Esser, Ten Voorde & Van Nieuwenhuizen 2020

L.B. Esser, J.M. ten Voorde & N.M.J. van Nieuwenhuizen, *De aanpak van schadelijke praktijken: een juridisch perspectief*, Universiteit Leiden 2020.

Gremmen FJR 2020/47

M.D. Gremmen, 'Achterlating en huwelijksdwang: juridische mogelijkheden', *FJR 2020/47*, afl. 9, p. 214-222. Zie voor definities van achterlating ook: Actieagenda Schadelijke Praktijken.

Ibili 2020

F. Ibili, *Nederlandse vertaling van het Turks Burgerlijk Wetboek en aanverwante wet- en regelgeving*, Den Haag: Boom juridisch 2020.

Janssen 2018

J.H.L.J. Janssen, *Huwelijksdwang. Wat ziet de politie? Een verkenning van casuïstiek uit 2017*, 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Veiligheid Avans Hogeschool 2018, p. 4, nader uitgewerkt, mede aan de hand van voorbeelden.

Kennisplatform Integratie & Samenleving 2018

Kennisplatform Integratie & Samenleving, *Achterlating van jongeren in het buitenland. Handvatten voor professionals en vrijwilligers: welke motieven hebben ouders voor achterlating, en hoe kan je het signaleren en voorkomen?*, Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving 2018.

Smits van Waesberghe 2004

E. Smits van Waesberghe e.a., *Zo zijn we niet getrouwd. Een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap*, 2014.

Sportel, Journal of Muslim Minority Affairs 2020

I.D.A. Sportel, 'Moroccan Family Law: Discussions and Responses from the Netherlands', *Journal of Muslim Minority Affairs* (40) 2020, afl. 1.

Sterckx 2014

L. Sterckx e.a., *Huwelijksmigratie in Nederland: Achtergronden en leefsituatie van huwelijksmigranten*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2014.

Tahir 2019

N. Tahir, *Het gearrangeerde huwelijk. Veranderingen van perspectief op een huwelijkse institutie* (diss. Utrecht), 2019.

Woordenlijst

In onderstaande lijst zijn de Turkse begrippen, met hun vertaling, opgenomen die in het rapport werden gebruikt.

A

aile	familie
aile cüzdanı	trouwboekje
aile kütüğü	familieregisters van de burgerlijke stand
ayrılık davası	feitelijke scheiding

B

babalık karinesi	de vaderschapsregel of het vermoeden van vaderschap
beyanname	huwelijksaangifte of -verklaring
boşanma davası	scheiding uit de echt

E

eş	echtgenoot
evlendirme yönetmeliği	Turks huwelijksreglement
evlenme izin belgesi	een attest om te mogen huwen

K

kayyım	vertegenwoordiging van een minderjarig kind door een voogd wegens handelingsonbekwaamheid - tijdelijke voogd
--------	--

M

muvafakat belgesi	toestemmingsattest voor minderjarigen en andere onbekwamen
-------------------	--

N

nüfus kayıt örneği   uittreksel uit het bevolkingsregister

R

resmî gazete   Turks staatsblad

S

soybağı   afstammingsband

T

tanıma davası   het laten erkennen/registreren van de echtscheiding voor de rechter

tenfiz davası   de uitvoerbaarverklaring van de voorzieningen verzoeken voor de rechter

Türkiye Cumhuriyeti   Republiek Turkije

V

velayet   ouderlijk gezag

Overzicht respondenten

Categorie	Functie	Aantal interviews
Wetenschappelijke experts uit Turkije	<i>Ekşi Nuray</i> Universiteit Özyeğin, Faculteit Rechten Hoogleraar Turks IPR, Faculteitslid in VS (nuray.eksi@ozyegin.edu.tr)	1
	Özlem Yenerer Çakmut Universiteit Özyeğin, Faculteit Rechten Hoogleraar Turks Straf- en Strafprocesrecht, Faculteitslid in VS (ozlem.cakmut@ozyegin.edu.tr)	1
Advocaat/wetenschappelijk expert uit Duitsland	Hayriye Yerlikaya Manzel, Berlijn info@manzelyerlikaya.com	1
Advocaten uit Turkije	Çağla Çinili, Istanbul (caglacinili@hotmail.com) Gamze Gazioğlu, Mersin (gagazioglu@gmail.com)	2
Nederlandse ambassade Ankara	2 medewerkers: voormalig hoofd consulaire afdeling en senior medewerker ambassade	1
Nederlandse ministerie Buitenlandse Zaken Den Haag	Hoofd afd. consulaire maatschappelijke uitvoering DCV ministerie van BZ	1

Categorie	Functie	Aantal beantwoording vragen op andere wijze
Burgerlijke stand Turkije	Medewerker burgerlijke stand	1 (per mail)
Familie rechtbank Turkije	Hoofdgriffier	1 (telefonisch)
Advocaat Turkije	Nedim Yüca, Ankara	1 (telefonisch)

Overzicht vrouwenorganisaties in Turkije

Adana Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınma Evi Derneği (AKDAM)

Adres: Turhan Cemal Beriker Bulvarı NO:19 Adana İş Merkezi Kat:11 Daire: 60 Seyhan/Adana
Tel: 0322 453 53 50

akdam.adana@yahoo.com

Ankara Ucan Süpürge

Gaziosmanpaşa Mahallesi, Nenehatun Caddesi, Şairler Sokak, No: 7/4, 06680 - Çankaya/Ankara
Tel: 0312 426 9712 M: + 90 533 762 31 17

info@ucansupurge.org.tr

Ankara Engelli Kadın Derneği (EN-KAD)

Adres:Meşrutiyet mahallesi Atatürk Bulvarı Sanlı İş Merkezi No:105 / 515 Kat 5 Kızılay/Ankara
Tel: 0312 362 31 50 - 0549 362 31 50

engellikadinderneği@gmail.com

Ankara Kadın Dayanışma Vakfı

Adres: Mithatpaşa Caddesi No:10/11 Sıhhiye/Ankara
Tel: 0312 430 40 05 - 0312 432 07 82

kadindv@yahoo.com.tr

Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi/Derneği

Adres: Şarampol Caddesi 106. Sokak Sezer Apt. No:2 Daire:4 Antalya
Tel: 0242 248 07 66

antalyakadinmerkezi@gmail.com

Bodrum Kadın Dayanışma Derneği

Adres: Yeniköy Mahallesi Turgutreis Caddesi No:112/1 Bodrum/Muğla
Tel: 0555 291 97 67 - 0252 316 31 63

bodrumkadindayanisma@gmail.com

Bursa Mor Salkım Kadın Dayanışma Derneği

Adres: Nilüfer Belediyesi Dernekler Yerleşkesi Konak Mahallesi Seçkin Sokak 23/1 Pk:16110 (Konak pazarı altı) Nilüfer/Bursa

Tel: 0531 033 88 44

morsalkimderneği@hotmail.com

Çanakkale Kadın El Emeğini Değerlendirme Derneği (ELDER)

Adres: Cevatpaşa Mahallesi Celal Atik Sokak Kent Apt. Daire:2 Çanakkale
Tel: 0286 217 06 03 (Saat 15:00'a kadar arayabilirsiniz)

elderkm17@gmail.com

Diyarbakır KAMER Vakfı

Adres: Ali Emiri 3. Sokak Es-Şal Apt. Kat:1 No:1-2 Yenişehir/Diyarbakır
Tel: 0412 228 10 53

E-posta: d.kamervakfi@gmail.com

İstanbul Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)

Adres: Fevzi Çakmak Mah. Halkalı cad. No:195 D:11/12 Sefaköy Küçükçekmece/İstanbul
Tel: 0212 251 58 50

kadınlarladayanisma@gmail.com

İstanbul Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Adres: Katip Mustafa Çelebi Mahallesi Anadolu Sokak No:23 Daire:7-8 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 292 52 31- 292 52 32

morcati@morcati.org.tr

İstanbul Kadın ve Demokrasi derneği (KADEM)

Küçük Çamlıca Mh. Kısıklı Cd. No: 112/A Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 325 03 07

info@kadem.org.tr

İzmir ıęli Evka 2 Kadın Kültür Derneęi (EKEV)

Adres: 6800 Sokak No:9 ocuk Kütüphanesi st Evka 2 ıęli/İzmir

Tel: 0232 370 23 07

E-posta: cekevizmir@yahoo.com

İzmir Kadın Dayanışma Derneęi

Adres: 858 Sokak No:9/706-B Payko İřhanı Konak/İzmir

E-posta: kadindayanisma@gmail.com

Mersin Baęımsız Kadın Dayanışma Derneęi

Adres: Mesudiye Mahallesi Cemalpařa Caddesi No:110 Kat:2 Daire:3 Mersin

Tel: 0324 337 20 21

E-posta: mersin_bkd@hotmail.com

Nevřehir Kadın Dayanışma Derneęi

Adres: Karasoku Mahallesi Atatürk Bulvarı Pařa Konaęı Hizmet Binası No: 26 Nevřehir

Tel: 0384 213 12 25

E-posta: kadinnevsehir@gmail.com

Söke Kadın Sıęınmaevi Derneęi

E-posta: sokekadinsiginma@hotmail.com

Urfa Yařam Evi Kadın Dayanışma Derneęi

Adres: Baęçeli Evler Mahallesi 8 Sokak Yıla Apt. K:2 D:5 Valilik Merkez/řanlıurfa

Tel: 0414 315 17 25

E-posta: yasam_evi@hotmail.com

Van Yařam Kadın evre Kltr ve İřletme Kooperatifi (YAKA-KOOP)

Tel: 0506 354 31 91

Noodnummers in Turkije

112: Ambulance

155: Dringende Politiehulp

156: Dringende Gendarmeriehulp

174: Slachtofferhulp

176: Meldpunt geweld, misbruik en kindermisbruik

182: Hulplijn voor psychologische ondersteuning

183: Infolijn voor inlichtingen over sociale hulp voor familie, vrouw, kind en personen met een handicap
Sociale hulpverleningsinstanties in Turkije

KADES (Kadin Destek Sistemi) - Application, die men gratis kan downloaden op smartphones. Met één klik wordt de locatie naar het dichtstbijzijnde politiekantoor verzonden, waarnaar men dan een patrouille afstuurt.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM), Centra tot preventie van geweld en opvolging - contactgegevens per stad:

ADANA

Adres: Huzurevleri Mahallesi 77139. Sokak No:4 Çukurova
Tel: 0322 247 08 35 / 0322 239 99 59

ADİYAMAN

Adres: Altınşehir Mahallesi Gölbaşı Karayolu 5. Km'si No:28
Tel: 0416 223 12 62

AFYON

Adres: Zafer Mahallesi Kanuni Caddesi Müze Arkası No:15 Merkez/Afyonkarahisar
Tel: 0272 213 43 02 / 0272 213 17 83
Eposta: afyonkarahisar.sonim@aile.gov.tr

AĞRI

Adres: FıratMahallesi 950 Sokak ATSO Arkası Merkez/AĞRI
Tel: 0472 215 00 46 - 21 20 / 0472 216 14 90
Eposta: agri.sonim@aile.gov.tr

AKSARAY

Adres: Kılıçaslan Mah. Bediüzzaman Bulv. No:83 Merkez/AKSARAY
Tel: 0382 222 04 34 / 0382 222 04 33
Eposta: aksaray.sonim@aile.gov.tr

AMASYA

Adres: 55 Evler Mahallesi Mehmet Varinli Caddesi No:119
Tel: 0358 218 45 70

ANKARA

Adres: Anafartalar Caddesi No:66 Ulus Ankara
Tel: 0312 348 36 86 / 0312 351 65 63

ANTALYA

Adres: Kızılsaray Mahallesi Yener Ulusay Bulvarı 68. Sokak No:4 Muratpaşa
Tel: 0242 227 20 62

ARDAHAN

Adres: Kaptanpaşa Mahallesi İnönü Caddesi No:9 Kat:4 ARDAHAN

Tel: 0478 211 38 40 / 0478 211 57 77

Eposta: ardahan.sonim@aile.gov.tr

BALIKESİR

Adres: Altı Eylül İlçesi Bahçelievler Mahallesi Teknik Lise Caddesi No: 121/A BALIKESİR

Tel: 0266 249 29 73 / 0266 249 78 77

Eposta: balikesir.sonim@aile.gov.tr

BARTIN

Adres: Tuna Mahallesi Demirciler Caddesi Aligama Sokak No:1 Merkez

Tel: 0378 227 30 38

BATMAN

Adres: Belde Mahallesi 3210 Sokak, No: 26, Merkez/Batman

Tel: 0488 214 38 14 / 0488 214 38 13

Eposta: batman@aile.gov.tr

BİLECİK

Adres: Tefvik Bey Caddesi Arz Birlik Apartmanı Merkez/BİLECİK

Tel: 0228 212 20 37 / 0228 212 19 40

Eposta: bilecik.sonim@aile.gov.tr

BİNGÖL

Adres: Yenişehir Mahallesi Selahattinkaya Caddesi No:33

Tel: 0426 213 83 80

BİTLİS

Adres: 8 AğustosMahallesi 413 Sok. Merkez/ BİTLİS

Tel: 0434 226 53 07 / 0434 226 53 06

Eposta: bitlis.sonim@aile.gov.tr

BOLU

Adres: KültürMahallesi Şehitler Caddesi No:61 BOLU

Tel: 0374 270 01 07 / 0374 270 01 08

Eposta: bolu.sonim@aile.gov.tr

BURDUR

Adres: Bahçelievler Mahallesi Stadyum Caddesi No:29 Burdur İl Müdürlüğü 3. Kat

Tel: 0248 233 19 99

BURSA

Adres: Yahşibey Mahallesi Kayabaşı Sokak No:7 Osmangazi

Tel: 0224 223 03 68

ÇANAKKALE

Adres: Barbaros Mahallesi Atatürk Caddesi No:209/5

Tel: 0286 218 09 82

ÇORUM

Adres: Üçtutlar Mahallesi Üçtutlar Caddesi No:57

Tel: 0364 224 67 63

DENİZLİ

Adres: Kervansaray Mahallesi Barbaros Caddesi No:145 Bağbaşı

Tel: 0258 266 41 66

DİYARBAKIR

Adres: Şehitlik Mh. Fabrika Cd. 37. Sk. No:7/1 Yenişehir/Diyarbakır

Tel: 0412 257 21 50/ 0412 257 18 90

DÜZCE

Adres: Kiremitocağı Mahallesi İstanbul Caddesi No:109

Tel: 0380 512 33 40

EDİRNE

Adres: ŞükrüPaşa Mahallesi Turan Dursun Caddesi No:7 Merkez/Edirne

Tel: 0284 212 12 43

Eposta: edirne.sonim@aile.gov.tr

ELAZIĞ

Adres: Cumhuriyet Mahallesi Fathi Ahmet Baba Bulvarı No:96

Tel: 0424 233 67 51

ERZURUM

Adres: Rabiana Mahallesi Atatürk Lisesi Caddesi No:1 Yakutiye

Tel: 0442 215 14 00

ERZİNCAN

Adres: İnönü Mahallesi Hükümet Konağı C Blok No:12
Tel: 0446 226 60 68

ESKİŞEHİR

Adres: Huzur Mahallesi Yıldızlar Sokak No:49/A Odunpazarı
Tel: 0222 237 80 48 / 0222 237 72 24

GAZİANTEP

Adres: Düğmeci Mahallesi Türkocağı Sokak No: 5/B Şahinbey
Tel: 0342 220 78 01 / 0342 220 71 10

GÜMÜŞHANE

Adres: Özcan Mahallesi Süleyman Sungurlu Sokak No:7 Kat:2
Tel: 0456 213 19 10

HAKKARİ

Adres: Dağgöl Mahallesi Pegan Caddesi No:10 Merkez
Tel: 0438 211 99 19 - 0438 211 99 20

HATAY

Adres: Akevler Mah. Ayşe Fitnat Hanım Cd. No: 33 / 2 Antakya / HATAY
Tel: 0326 216 61 33

İĞDIR

Adres: SöğütlüMahallesi İrfan Caddesi No:20 Merkez/İĞDIR
Tel: 0476 226 40 27 / 0476 226 40 24
Eposta: igdir.sonim@aile.gov.tr

ISPARTA

Adres: Piri Mehmet Mahallesi 107. Caddesi No:15 Merkez/ISPARTA
Tel: 0246 223 49 00 / 0246 223 57 43
Eposta: isparta.sonim@aile.gov.tr

İSTANBUL

Adres: Yeşilköy Mahallesi Halkalı Caddesi No:30
Tel: 0212 465 21 96 - 0212 465 21 97

İZMİR

Adres: Soğukkuyu Mahallesi 1847/15 Sokak No:11 Bayraklı
Tel: 0232 363 33 41

KAHRAMANMARAŞ

Adres: Mimar Sinan Mahallesi 48026. Sokak No:3/1 Onikişubat
Tel: 0344 215 16 26

KARAMAN

Adres: ZiyaGökalp Mahallesi Ahmet Yesevi Cad No:46 Merkez /KARAMAN
Tel: 0338 213 75 16 / 0338 214 02 22
Eposta: karaman.sonim@aile.gov.tr

KARS

Adres: Orta Kapı Mahallesi Resul Yıldız Caddesi No:5 Kat:4
Tel: 0474 214 14 75

KAYSERİ

Adres: Fatih Mahallesi Oğuz Caddesi No:27 Kocasınan
Tel: 0352 222 29 50

KIRIKKALE

Adres: YeniMahalle Sağlık Caddesi No:52 Merkez/KIRIKKALE
Tel: 0318 224 07 19
Eposta: kirikkale.sonim@aile.gov.tr

KIRKLARELİ

Adres: Merkez Karacaibrahim Mah. Cumhuriyet Çıkmazı Sokak No:6 KIRKLARELİ
Tel: 0288 214 38 34 / 0288 214 44 47
Eposta: kirklareli.sonim@aile.gov.tr

KİRŞEHİR

Adres: AhievranMahallesi 729. Sokak Rafi Erdal İş Merkezi No:7 Merkez /KİRŞEHİR
Tel: 0386 213 40 77 / 0386 213 40 88
Eposta: kirsehir.sonim@aile.gov.tr

KİLİS

Adres: İsmet Paşa Mh. Ali Metin Dirimtekin Cd. No:48 K:2 Kilis
Tel: 0348 813 11 24

KOCAELİ

Adres: Saraybahçe Kozluk Mahallesi Ruşen Hakkı Caddesi No:13
Tel: 0262 322 17 91

KONYA

Adres: Aksinne Mahallesi Pirebi Sokak No:14 Meram
Tel: 0332 322 76 69

KÜTAHYA

Adres: FatihMahallesi Fevzi Çakmak Caddesi No:1 Merkez / KÜTAHYA
Tel: 0274 223 02 32 / 0274 225 00 84
Eposta: kutahya.sonim@aile.gov.tr

MALATYA

Adres: Özalper Mahallesi Gülümser Caddesi No:15 Yeşilyurt
Tel: 0422 212 32 25 / 0422 212 32 26

MANİSA

Adres: Tefikiye Mahallesi 3316 Sokak No:15
Tel: 0236 232 46 84

MARDİN

Adres: Mardin YenişehirMahallesi Karakol Caddesi No:68 47200 Artuklu/MARDİN
Tel: 0482 212 37 95 / 0482 212 25 14
Eposta: mardin.sonim@aile.gov.tr

MERSİN

Adres: Gazi Mahallesi 1323. Sokak No:5 Yenişehir
Tel: 0324 328 66 35

MUĞLA

Adres: Emir Beyazıt Mahallesi Dr. Baki Ünlü Caddesi No:71
Tel: 0252 212 11 50 / 0252 212 11 80
Eposta: mugla.sonim@aile.gov.tr

MUŞ

Adres: Yeşilyurt Mahallesi Emekliler Caddesi No:28
Tel: 0436 216 28 07

NEVŞEHİR

Adres: 350 Evler Mahallesi Ali Dirikoç Bulvarı No:1/2 Merkez / NEVŞEHİR
Tel: 0384 215 20 59 / 0384 215 00 64 / 0384 215 20 60
Eposta: nevsehir.sonim@aile.gov.tr

OSMANIYE

Adres: Raufbey Mahallesi Atatürk Caddesi No: 418
Tel: 0328 825 01 61

RİZE

Adres: Merkezİlçesi Paşakuyu Mahallesi Zübeyde Hanım Caddesi No:3 RİZE
Tel: 0464 213 04 04 / 0464 213 03 99
Eposta: rize.sonim@aile.gov.tr

SAKARYA

Adres: Sakarya Mahallesi İnönü Caddesi Hamam Sokak No:1 Adapazarı
Tel: 0264 270 10 35

SAMSUN

Adres: Ulugazi Mahallesi Şifa Yurdu Sokak No:10 İlkadım
Tel: 0362 431 11 87

SİNOP

Adres: GelincikMahallesi Zübeyde Hanım Caddesi No:4 / 3 SİNOP
Tel: 0368 261 96 66 / 0368 261 96 88
Eposta: sinop.sonim@aile.gov.tr

SİVAS

Adres: Gökçebostan Mahallesi Höllülük Caddesi No:22
Tel: 0346 225 40 14

ŞANLIURFA

Adres: Ahmet Yesevi Mahallesi 9821. Sokak No:135/1 Haliliye
Tel: 0535 492 53 63

TEKİRDAĞ

Adres: Gündoğdu Turgut Mahallesi Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Caddesi No:38 Süleymanpaşa
Tel: 0282 261 20 48

TRABZON

Adres: Soğuksu Mahallesi Soğuksu Caddesi Huzur Sokak No:6
Tel: 0462 231 40 12

TUNCELİ

Adres: Esentepe Mahallesi Nelson Mandela Caddesi No:23 Merkez
Tel: 0428 212 12 77

UŐAK

Adres: Atatürk Mahallesi ivril Caddesi No:48

Tel: 0276 223 98 27

VAN

Adres: İpekyolu İlesi Cumhuriyet Caddesi Hükümet Konağı C Blok

Tel: 0432 212 11 38

YALOVA

Adres: Kazım Karabekir Mahallesi, Fulya Sokak, No:8 Merkez / Yalova

Tel: 0226 811 57 77 / 0226 811 44 60

Eposta: yalova@aile.gov.tr

ZONGULDAK

Adres: Meşrutiyet Mahallesi Yeni Sokak No:1

Tel: 0372 222 12 14

Overzicht regio's

LKHA-Overzicht van gebieden/plaatsen waar casuïstiek van achterlating en huwelijksdwang speelde (2018 - jul. 2020)

Land	Gebied
Turkije	Aksaray
Turkije	Ankara
Turkije	Antalya
Turkije	Elazig
Turkije	Istanbul
Turkije	Izmir
Turkije	Karakoçan
Turkije	Karataş
Turkije	Mersin
Turkije	Şarkışla
Turkije	Sivas